

ב"ה טוב טעם ודעת (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ב; מצוות ההשערה: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח: רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצריך; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, זמן לכלל ופוט, רבוי מעינת) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.1 במדבר מסעי לג,א

במדבר מסעי לג,א: אלה מסעי בני-ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם בני-משה ואהרן:

[א] **אלה מסעי בני-ישראל** – אולא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן כלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, כאן מספר המסעות המלצה למספר השיטין (השורות) לכתובת ספר תורה
מסעי בני-ישראל – מונח רביע, [הרב א"צ קלוגר בשם מגלה עמוקות ואתחנן אופן ר"מ] **אלה מסעי בני-ישראל** ר"ת אדום מדי בכל יון, וכן כתב [מגלה עמוקות בפרשת בהעלתך] 'מונח רביעי' – אף שאנו מונחים בגלות רביעי הזה, **מסעי בני-ישראל** – מונח רביע, לפחות ארבע (אולא-גרש) גירושין של ב"י לגלויות בכללות ובתוכן תת גלויות וכן גלות מצרים.

במדבר מסעי לג,ב: וכתב משה את-מוצאייהם למסעיהם על-פי ה' ואלה מסעיהם למוצאייהם:

[ב] **את-מוצאייהם למסעיהם** – תביר טפחא, לא מתבנית דרגא / מרכא תביר [מרכא] טפחא, ולא מתבנית תבנית תביר מרכא טפחא. 1 מתוך 22 מופעים בתורה. כמו-כן התבנית [ב] **וּכְתַב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם** – קדמא ואולא תביר טפחא, היא כנראה היחידה בכל התורה כולה.

מסכת סופרים פרק ב הלכה יא אבל בשיטין (מספר שורות בדף ספר תורה קשור לגודל כתב האותיות) נתנו טעם, כמסעות ארבעים ושנים, וכרבות של ישראל ששים, וכזקנים של ישראל שבעים ושנים, וכתוכחות של משנה תורה תשעים ושמנה, הכל לפי הכתב. **כמסעות, שנאמר וּכְתַב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם**; כרבות ישראל, שנאמר לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל, מה ישראל בששים ריבוא אף שיטיה של תורה בששים; וכזקנים שבעים ושנים, שנאמר אספה לי שבעים איש, וישארו שני אנשים במחנה, והמה בכתובים, שבעים ושנים; וכתוכחות תשעים ושמנה, שנאמר אם לא תשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת.

רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ז ה"י יש דברים אחרים שלא נאמרו בגמרא ונהגו בהם הסופרים וקבלה הוא בידם איש מפי איש, והן שיהיו מנין השיטין שבכל דף ודף לא פחות (* משמנה (ח) וארבעים ולא יתר על ששים, וגו' **רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ז ה"א**) וכל הדברים האלו למצוה מן המובחר ואם שינה לא פסל, וגו'

[אור החיים] **וּכְתַב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם**. וגו' ... שהתחיל משה לכתב בפנסו במצות המלך (הקב"ה) מיום שיצאו ממצרים ... היה כותב כל מסע בזמנו עד שהגיעו לערבות מואב. ואחר כך אמר ה' אליו **שיסדרם בתורה** כדרך שהיו כתובים אצלו, והוא מה שאמר הכתוב **וּכְתַב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם** ... ואומר **על-פי ה'** לומר שמכתב הראשון עצמו היה **על-פי ה'** הוא אמר אליו שיהיה וכותב והולך. ואומר **וּכְתַב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם** וגו' פרוש אלה הם המסעות האמורים שכתב משה **למוצאייהם** כל אחד בזמנו ובמקומו, וזה העתקה. ראה (דב' וילך לא,ט) **וּכְתַב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת** בענין כתיבת ספר תורה ראשון והעתקה ממנו ל-13 ספרים.

(במ' מס' לג,ב) **וּכְתַב מֹשֶׁה** – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד לכתובת ספר תורה, ע"פ [אור החיים], ה' צוה למשה לכתוב בפנסו ואח"כ צוהו להעתיק דבריו מפנסו לספר התורה כדרך שהיו כתובים אצלו. כמו כן, הסופר יקרא היינו **מוציא מוצאייהם** כל מלה מפי **למסעיהם** ואח"כ יכתוב אותה. אפשר כי זה מקור להלכות (א) העתקת ספר תורה מספר אחר ו-(ב) לקריאת כל מלה בפיו קודם שיכתבנה. נאמר ב-[מסכת סופרים פרק א הלכה יג] יריעה של ששה, חולקין אותה לשנים, של חמשה אין חולקין אותה, שמה יעשה אחד שנים ואחד שלשה. ואינו רשאי לכתוב אלא אם כן יודע לקרות. ונאמר ב-[הלכה יד] ספר תורה שכתבו מין, או מסור, או גר, או עבד, או חרש, או שוטה, או קטן, אל יקרא בו. ז"ל הכלל, כל המוציא את הרבים ידי חובתן, אף כתבו מוציא את הרבים ידי חובתן.
שו"ע י"ד רעד סעיף ב] צריך שיהיה לפניו **ספר אחר, שיעתיק ממנו**, ג שאסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. ב] **וצריך (א) שיקרא כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה. אור המאיר** – תורה ותפילה בקול **מוצאייהם** – ה' מוצאות הפה.

(במ' מס' לג,ב) **את-מוצאייהם למסעיהם** – תביר טפחא, בתפקיד שני תנאים הכרחיים לכתובת ספר תורה (א) העתקת ספר תורה מספר אחר ו-(ב) לקריאת כל מלה בפיו קודם שיכתבנה.

את-מוצאייהם למסעיהם – תביר טפחא, אפשר כי טפחא מרבה את כל הכותבים ותביר ממעט להתיר קריאה רק בספרי תורה של סופרים כשרים.

על-פי ה' הוא אמר אליו שיהיה וכותב והולך (אור החיים) **על-פי** – מונח, ריבה כתיבת כל יום על כתיבת היום הראשון שתהיה כצווי הראשון ע"פ ה', **על-פי ה'** – אתנח, מגביל כמו שמשנה החל לכתב ע"פ ה' היינו לשם ה' היינו לשם קדושת ה', ואח"כ כל יום כותב והולך ואינו חוזר ואומר לשם ה' כך כל סופר יעשה כנפסק ב-[שו"ע י"ד רעד סעיף א] **א צריך שיאמר הסופר כשיתחיל לכתוב: ספר זה אני כותב <א לשם קדושת ספר תורה. ב ומספיק לכל הספר. סופרי סת"ם נוהגים לומר כל יום לפני הכתיבה לשם קדושת אזכרות שם ה' שיכתבו אותו יום.**

[ספר מורה הנבוכים חלק שלישי פרק ג] ומזה סדר זכר המסעות יראה מפשוטו של ענין שזכר מה שאין תועלת בו כלל, ומפני זאת המחשבה העולה על הלב אמר **וּכְתַב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם על-פי ה'**, ומקום הצורך אליו גדול מאד, מפני שכל

המופתים אינם אמתיים רק מי שראם, אך לעתיד ישוב זכרם ספור, ואפשר שיכזיבם השומע, וידוע שאי אפשר להיות וגם לא יצויר שיהיה מופת עומד קיים לדורות לבני אדם כלם, וממופתי התורה מן הגדולים שבהם, עמוד ישראל במדבר ארבעים שנה והמצא בו המן בכל יום, והמדבר הוא כמו שזכר הכתוב, נחש שרף ועקרב וצמאון איש אין מין, והם מקומות רחוקים מאד מן הישוב, בלתי טבעיים לאדם, לא מקום זרע ותאנה ונפן ורומן ומים אין לשתות, ואמר בהם גם כן ארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, וכתוב בתורה לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם, ואלו כלם מופתים גדולים גלויים נראים, וכאשר ידע השם יתעלה שאפשר לפקפק באלו המופתים בעתיד, כמו שמפקפקין בשאר הספורים,

ע"פ [ספר מורה הנבוכים חלק שלישי פרק ג] כתיבת המסעות היא כלל לכתובת אירועים בתולדות ישראל כדי שיזכרו לדורות ולא יהיו כספורים שמפקקים באמיתותן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מדות דר' שימנאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פאר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

ודומה לו (ספורנו) (במ' מס' לג,ג) **וַיִּקְרָא מֹשֶׁה**. כתב מקום שיצאו אליו והמקום אשר נסעו ממנו כי לפעמים היה המקום שיצאו אליו בתכלית הרוע והמקום שנסעו ממנו טוב: (במ' מס' לג,ג) **וְאֵלֶּה מְסֵעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם**. ולפעמים קרה הפך זה. וכתב גם כן ענין המסע שהיה לצאת ממקום אל מקום בלי הקדמת ידיעה שהיה זה קשה מאד ובכל זה לא נמנעו ובכך נכתב בכל אחד מהם ויסעו ממקום פלוני ויחזרו במקום פלוני כי המסע והחזרה היה כל אחד מהם קשה:

ע"פ (ספורנו) (במ' מס' לג,ג) **וַיִּקְרָא מֹשֶׁה** – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד לכתובת תולדות עם ישראל, והפרט (במ' מס' לג,ג) **אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם** – תביר טפחא, בתפקיד שני תנאים הכרחיים לאמיתות רישום התולדות לרשום הרע ורישום הטוב. על-פי (אור המאיר במדבר פרשת מסעי) הכתוב הוא כעין כלל ופרט הצריך לכלל. כלל קדמא להיות כל אחד בבחינת משה בהתקשרות מחשבה אל הבורא, והפרט הוא הוצאת המחשבה בתורה ובתפילה באותיות בחמש מוצאות הפה וכאשר הקול נשמע זהו שחזר וכלל ונשמע הדיבור, והכל יהיה במחשבה טהורה וזה ימעט המחשבה וזה והדיבור זהו. **אור המאיר** – תורה ותפילה בקול **מוֹצְאֵיהֶם** – ה' מוצאות הפה. אבל אין כאן הסבר ל-(במ' מס' לג,ג) **אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם** – תביר טפחא, בתפקיד שני תנאים הכרחיים

במדבר מסעי לג,ג: וַיִּסְעוּ מֵרַעְמֵסֶס בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמִּחְרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּיַד רְמָה לְעֵינֵי כָל-מִצְרָיִם:

תורה תמימה (א) **בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ** ... ור' ברכיה אמר, כתיב ויסעו מרעמסס בחודש הראשון בחמשה עשר יום לחודש, כד יטמע בלילי מועדא ארבעה עשר מטמיעין אית בה, הוי - משקיעת החמה אתה מונה ללבנה (ג) **וַיִּרְשַׁלְמִי רָהַב פִּי ה' ח וַיִּלְנֶה יַד ב'**:

מִמִּחְרַת הַפֶּסַח - ממחרת שחיטת הפסח, ואימתי - בחמשה עשר (ג) **וַיִּרְשַׁלְמִי חֲלָה פִּי ב ה' א'**:

מִמִּחְרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ - וכתוב אחד אומר (פ' ראה) הוציאך ה' ממצרים לילה, הא כיצד, מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב (ד) **וַיִּזְכְּרוּ אֶת-יְמֵי הַיָּמִים**:

תורה תמימה הערה ב שרש טמע ענינו ביאת השמש ... ואין כאן מן החודש אלא ארבעה עשר שקיעות, שהרי ביום שנסעו עדיין לא שקעה חמה, ודבר זה מסורת וקבלה היא, וכך מבואר בברייתא דשמואל ירחינא ובסדר עולם ירושלמי על הפ' **וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה (פ' לך)** ... דהמולד של חודש ניסן של אותה השנה שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ד' אחר חצות היום בתחלת שש שעות אחרונות, • טט – ע"פ פירוש **אור שמחה ירושלמי ר"ה** ... וקבלה בדינו שמוולד ניסן בשנת יציאת מצרים היה בין שקיעת החמה ובין צאת הכוכבים. כאשר יש עדיין אור, זה נחשב כחלק מיום רביעי. משה רבנו קידש את יום חמישי להיות ראש חודש ניסן, היינו היום הבא אחרי צאת הכוכבים. שקיעת החמה בסוף זמן האור של יום רביעי הוחשבה כאחרונה בחודש הקודם, כי אין מחשבין שעות לחדשים. אלא ודאי **דמחשבין החודש מיום המחרת** והיה לפי"ו ר"ח ביום ה', ויום ה' של יציאתם היה בט"ו לחודש כמבואר. ונראה דכונה אחת לדרשה זו עם הדרשה בכבלי מגילה ה' א' מניין שאין מחשבין שעות לחדשים, שבארונה כפ' בהעלותך בפסוק **עַד חֹדֶשׁ יָמִים (י"א כ')**, יעו"ש וראוים הדברים לצרף לכאן:

- **וַיִּסְעוּ מֵרַעְמֵסֶס בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן** חלק ראשון ברישא הפסוק בטעמים עליונים – מפסיק ענין.
- חלק שני תבנית מפסיקת דיבור **בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם** - מרכא תביר טפחא, אפשר באה לרמז על יום יציאת מצרים וע"י האפיון **לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן** על יום ראש חודש ניסן של שנת יציאת מצרים כפי הפירוש על **שמות בא יב,ב** **לַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה**. תבנית טעמים מרכא תביר טפחא מרמזת על כעין קבוצת פרטים שלא כולם חייבים להתקיים ביחד. כאן הנושא הוא זמן מולד הלבנה וקידוש ראש חדש.
 - הפרטים הם שעות אור השמש של יום מולד הלבנה.
 - אם מולד הלבנה היה בלילה ועד חצות היום, בית-דין מקדשים את יום מולד הלבנה להיות ראש חודש.
 - אם מולד הלבנה היה אחר חצות היום וזה כולל גם בין שקיעת החמה לצאת הכוכבים, אין מחשבין שעות לחדשים ומקדשים את יום המחרת המתחיל בצאת הכוכבים אחרי מולד הלבנה להיות ראש חודש.

לפי **תורה שלמה (שמות בא יב,ח)** **בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב**: עד מתן תורה הלילה הלך אחר היום והחילוף היה בחצות הלילה. לכן אחרי 14 שקיעות שמש בניסן של יציאת מצרים חלה מצות אכילת מצה, זה משמעות הקרא **בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֵּת**. מהקרא **עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב**: נלמד השנוי שהיום הולך אחרי הלילה, כי יציאת מצרים היא מבוא למתן תורה.

לדורות מצות אכילת מצה חלה אחרי שעברו ארבעה עשר יום שלמים מצאת הכוכבים בראש חודש ניסן ועד שהגיעה שעת צאת הכוכבים שאחרי אור היום של כ"א בניסן. והדבר החשוב שמפסיק איסור החמץ שעונשו כרת.

במדבר מסעי לג,ח:

וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי חֵירוֹת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ בְּרֶגֶל שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר אֲתָם וַיִּחַזְּנוּ בְּמִדְבָּרָה: וַיֵּלְכוּ - קדמא ואולא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה.

- * אפשר שהלכו בשוויון, ללא תלונות ורק בהגיעם למרה התחילו להתלונן.
- * **בְּרֶגֶל שְׁלֹשֶׁת יָמִים** - מונח מהפך פשטא (צירוף נדיר, המרמז על כעין לפחות שתי סדרות של מהפך פשטא ... זקא-קטן) אפשר שהלכו **בְּרֶגֶל שְׁלֹשֶׁת יָמִים** ביום אחד כי נשאו על כנפי נשרים כי נסתוככו בענני הכבוד בסכת.
- * אבל **תורה שלמה** מביא השוואת הכתוב בין בשמות בשלח ובין במדבר מסעי, המלמדת שהלכו לפנים וחזרו לאחור דרך שלושת ימים (המרמז בסדרות של מהפך פשטא ...) והיו בהם שרצו לשוב למצרים שנדמתה להם ריקה מחלק גדול מגבריה ולעבוד ע"ו, ורק אח"כ פנו אל המדבר. לכן **וַיֵּלְכוּ** – קדמא ואולא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה מרמז הליכה שוות מרחק או זמן של לפנים ולאחור שארעה בגלל אי השמעות בני ישראל למשה רבנו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ב; תמצית ההשערות; אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מנח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

במדבר מסעי לגנב:

וְהוֹרֶשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאֶבְרַתְּם אֶת כָּל-מִשְׁכֵּי־יְהוּדָה וְאֶת כָּל-צִלְמֵי מִסְכְּתֵיכֶם וְאֶת כָּל-בְּמוֹתֵיכֶם תִּשְׁמְדוּ:

וְהוֹרֶשְׁתֶּם - קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה.

רש"י וגרשתם ובפסוק **לגנב** פירש **והורשתם** אותה מיושביה וגו' (**שפת"ח** ד-**והורשתם** לשון גירושין), ואז **וישבתם בה**, ותכלו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה.

* המעשה תלוי בעושה ולכן שוויון בביטול כל עבודה זרה ובגירוש עובדיה היושבים בא"י, בזה תלוי הקיום בארץ.

הרב ערן טמיר ה"ו עלון באהבה ובאמונה מס' 678 כט תמוז התשס"ח, פר' מסעי, ע' 11-12

פתחי תשובה אבן העזר **עה סק"ו** כל הזמנים **שויים** למצוה זו (ישוב א"י וירושתה) וכן מבואר בכל הפוסקים ראשונים ואחרונים וגו' בדברי חז"ל מצוות ישוב א"י **שקולה** כנגד כל המצוות, ולא כשאר המצוות השקולות לכל המצוות, אלא שקולה כמובן שאין התורה יכולה להופיע בעולם ואין מציאות אמיתית לעם ישראל בעולם אלא בא"י. לעומת זאת כשישראל שומרים תורה בחו"ל זהו רק ציונים וזיכרון בלבד וכתב המהר"ל (**גור אריה ה' פר' עקב**) "לא היה ראוי שישמרו (ישראל) המצוות בחו"ל" **ש"ת חלקת יעקב יורה דעה סימן קכח**

א) כבר ידוע דעת הרמב"ן בנימוקיו לפ' מסעי ובספר המצות שלו שמנה מצוה זו בכלל המצות **"והורשתם את הארץ וישבתם בה"**, ובפ' **אחרי האריך** הרבה במצוה זו שהיא **שקולה כנגד כל המצוות** והרמב"ם שלא מנה מצוה זו האריך ג"כ בהל' מלכים פרק ה' בשבח ישוב א"י, וכבר נפסק להלכה בשלהי כתובות דהכל מעלין לא"י וגו'

אנציקלופדיה תלמודית כרך ב, [ארץ ישראל] עמוד רכג טור 1 ג. ישיבתה, ישובה ושאר דיניה. **ישיבתה**. מצוה לישב בארץ ישראל ולדור בה, ואמרו: וירשת אתם וישבת בארצם¹, שקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצוות שבתורה², **הערות** 1. דברים יב כט., 2. ספרי שם; תוספתא ע"ז פ"ה.

בדרך דרש **במדבר רבה (וילנא) פרשה כג ט** כי אתם באים **וְהוֹרֶשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם** זש"ה (**איוב לה**) מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמונו, מלפנו מבהמות ארץ אמר להם הקב"ה למדו מפרו של אליהו שבשעה שאמר אליהו לעובדי הבעל (**מלכים א' יח**) בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה כי אתם הרבים נתקבצו ת"ג נביאי הבעל ות"ג נביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגלי מן הארץ ראה מה כתיב שם (**מלכים א' יח**) ויתנו לנו שנים פרים ויבחרו להם הפר הא' וינתחווהו וישימו על העצים ואש לא ישימו ואני אעשה את הפר הא' ואנתחווהו ואש לא אשים מה עשה אליהו אמר להם בחרו **שני פרים תאומים מאם אחת הגדלים על מרעה אחד** והטילו עליהם גורלות אחד לשם ואחד לשם הבעל. ובחרו להם הפר האחד ופרו של אליהו מיד נמשך אחריו, והפר שעלה לשם הבעל נתקבצו כל נביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגלו עד שפתח אליהו ואמר לו לך עמהם. השיב הפר ואמר לו לעיני כל העם, אני וחבירי יצאנו מבטן אחת מפרה אחת וגדלנו במרעה אחד והוא עלה בחלקו של מקום ושמו של הקב"ה מתקדש עליו ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי. אמר לו אליהו פר פר אל תירא לך עמהם ואל ימצאו עליה, **שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי כך מתקדש עליך**. אמר לו וכך אתה מיעצני שבועה איני זז מכאן עד שתמסרני בידם שנא' (**מלכים א' יח**) ויקחו את הפר אשר נתן להם ומי נתן להם אליהו וגו'

וְהוֹרֶשְׁתֶּם - קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה. **שני פרים תאומים מאם אחת הגדלים על מרעה אחד** ושויון בקידוש שם שמים **שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי כך מתקדש עליך**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשס"ב; תמצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.2 במדבר מסעי לגא (התשע"ב)

מסע	במדבר מסעי לגא - מט	תבנית טעמים כמו
(א)	[ה] וַיִּסְעוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶס וַיַּחֲנוּ בְּסֹפֵת:	סיפא שמע ישראל
(ב)	[ו] וַיִּסְעוּ מִסֹּפֵת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם אֲשֶׁר בְּקִצְהַ הַמִּדְבָּר:	רישא: שמע ישראל
(ג)	[ז] וַיִּסְעוּ מֵאֵתָם וַיָּשֻׁב עַל-פִּי הַחִירָת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בְּעַל צִפּוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִדְּבַל:	רישא: פעם אנכי א-לקיך בטעם עליון, פעם אנכי ה' א-לקיך, סיפא רישא בר' א,א
(ד)	[ח] וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ הַרְדָּ שְׁלֹשַׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר אֲתָם וַיַּחֲנוּ בְּמֵרָה:	רישא: אנכי בטעם עליון
(ה)	[ט] וַיִּסְעוּ מִמֵּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּימָ עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וּשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם:	רישא: אנכי בטעם עליון
(ו)	[י] וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(ז)	[יא] וַיִּסְעוּ מִיַּם-סוּף וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר-סִין:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(ח)	[יב] וַיִּסְעוּ מִמִּדְבָּר-סִין וַיַּחֲנוּ בְּדַפְקָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(ט)	[יג] וַיִּסְעוּ מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(י)	[יד] וַיִּסְעוּ מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפְדִּים וְלֹא-לָהֶן שָׁם מַיִם לָעַם לְשִׁתוֹת:	רישא: שמע ישראל
(יא)	[טו] וַיִּסְעוּ מִרַפְדִּים וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר סִינַי:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א
(יב)	[טז] וַיִּסְעוּ מִמִּדְבָּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּקַבְרֹת הַתְּאֹנֹה:	רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין בר' א,א
(יג)	[יז] וַיִּסְעוּ מִקַּבְרֹת הַתְּאֹנֹה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵלֹת:	רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין ש"י
(יד)	[יח] וַיִּסְעוּ מִחֲצֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּרַתְמָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(טו)	[יט] וַיִּסְעוּ מִרַתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרַמֵּן פָּרָץ:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א
(טז)	[כ] וַיִּסְעוּ מִרַמֵּן פָּרָץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:	רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין ש"י
(יז)	[כא] וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרֹסָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(יח)	[כב] וַיִּסְעוּ מִרֹסָה וַיַּחֲנוּ בְּקַהְלָתָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(יט)	[כג] וַיִּסְעוּ מִקַּהְלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר-שֹׁפָר:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כ)	[כד] וַיִּסְעוּ מִהַר-שֹׁפָר וַיַּחֲנוּ בַּחֲרָדָה:	רישא: שמע ישראל, בשלוש מלים! , סיפא כעין ש"י
(כא)	[כה] וַיִּסְעוּ מִחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלֹת:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כב)	[כו] וַיִּסְעוּ מִמַּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כג)	[כז] וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתַרְחַ:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כד)	[כח] וַיִּסְעוּ מִתַּרְחַ וַיַּחֲנוּ בְּמַתְקָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כה)	[כט] וַיִּסְעוּ מִמַּתְקָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲשַׁמְנָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כו)	[ל] וַיִּסְעוּ מִחֲשַׁמְנָה וַיַּחֲנוּ בְּמִסְרֹת:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כז)	[לא] וַיִּסְעוּ מִמִּסְרֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִנֵי יַעֲקֹן:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א
(כח)	[לב] וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחַר הַנֶּדְגָד:	רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין בר' א,א
(כט)	[לג] וַיִּסְעוּ מִחַר הַנֶּדְגָד וַיַּחֲנוּ בְּיִטְבְּתָה:	רישא: בראשית ברא א-לקים, , סיפא כעין ש"י
(ל)	[לד] וַיִּסְעוּ מִיִּטְבְּתָה וַיַּחֲנוּ בְּעַבְרָנָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(לא)	[לה] וַיִּסְעוּ מִעַבְרָנָה וַיַּחֲנוּ בְּעִצְיוֹן גִּבְרָ:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ברא א,א
(לב)	[לו] וַיִּסְעוּ מִעִצְיוֹן גִּבְרָ וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר-צֹן הוּא קָדֵשׁ:	בראשית ברא א-לקים את השמים ואת הארץ; בשמונה מלים
(לג)	[לז] וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהַר הַהָר בְּקִצְהַ אֶרֶץ אֲדוֹם:	רישא: שמע ישראל
	[לח] וַיַּעַל אֶהָרֹן הַפִּהָרֹן אֶל-הַר הַהָר עַל-פִּי ה' וַיִּמַּת שָׁם בְּשַׁנַּת הָאָרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ: [לט] וְאֶהָרֹן בֶּן-שֹׁלֵשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָת שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּהַר הַהָר: ס [מ] וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּדֶד עֶרְדָּ וְהוּא-יָשָׁב בְּגֹבַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֶאֱ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	[לט] , סיפא כעין בר' א,א [מ] סיפא כעין ש"י
(לד)	[מא] וַיִּסְעוּ מִהַר הַהָר וַיַּחֲנוּ בְּצַלְמָנָה:	רישא: בראשית ברא א-לקים, , סיפא כעין ש"י
(לה)	[מב] וַיִּסְעוּ מִצַּלְמָנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוֹיִן:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(לו)	[מג] וַיִּסְעוּ מִפוֹיִן וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(לז)	[מד] וַיִּסְעוּ מֵאַבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרָיִם בְּגֹבַל מוֹאָב:	רישא: שמע ישראל
(לח)	[מה] וַיִּסְעוּ מֵעֵי הָעֵבְרָיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבְרֵן גֹּד:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א

ב"ה טוב טעם ודעת לדעתנו (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תכר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תכר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תכר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תכר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין בר' א,א	(לט)	[מז] ויִסְעוּ מִדִּיבְרֵךְ גַּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמָן דְּבַלְתִּימָה:
רישא: בראשית ברא א-לקים, אנכי בטעם תח'	(מ)	[מז] ויִסְעוּ מִעַלְמָן דְּבַלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵּי הָעֵבְרִים לְפָנֵי נְבוֹ:
רישא: בראשית ברא א-לקים, אנכי בטעם תח'	(מא)	[מח] ויִסְעוּ מִהַרֵּי הָעֵבְרִים וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרַחוּ:
, סיפא כעין ש"י	(מב)	[מט] וַיַּחֲנוּ עַל-הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשָׁמִת עַד אֲבֵל הַשְּׂטִים בְּעַרְבַת מוֹאָב: ס

בראשית א,א: בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
דברים ואתחנן ו,ד: שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

רש"י (א-ג) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים - אמר רבי יצחק (תנ"ב בראשית יא) : לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם" (ש"י, יב, ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח **בבראשית**? משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תה"י ק"א, ו); שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו (ראה יר' כז, ה), ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. **בראשית ברא אלהים** - אין המקרא הזה אומר אלא דורשני, כמו שדרשוהו רבותינו (ב"ר א, ו); בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (מש' ח, כב) ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתה" (יר' ב, ג); עד הנה מדרש חכמים.

ספר הפרשיות, הרב אליהו כי-טוב, מסעי, סעיף רמזי מ"ב מסעות כתב בספר צרור המור הביאו מגן אברהם (סימן תכח) וזה תוכן הדברים: מ"ב מסעות כנגד שם הגדול של מ"ב אותיות וגו' אדם אחד קורא בכלם שיהא המשכן אחד ושמו שלם. והוא רמוז בפרשה ראשונה שבתורה, **במעשה בראשית**, שכל יום נברא בשש אותיות (אולי הכוונה לאותיות הראשונות שבשש תיבות שכלל יום נאמר "ויהי ערב ויהי בקר יום" פלוני, ובשבת – "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, ויכל" – נמצא שהתורה כולה תחלתה וסופה חתומה בחותם אחד (בשם מ"ב, מ"ב אותיות בבראשית, ... מ"ב מסעות בסוף ספר במדבר הקודם למשנה תורה).

שם הקודש של מ"ב אותיות הוא היצא מראשי התיבות של תפלת רבי נחוניא בן הקנה "אנא בכח גדולתך וגו', שבעה פסוקים בני שש מלים כל אחד.

מ"ב מסעות עם אותן שבע שחזרו לאחוריהם – כנגד מ"ט שערי טומאה שהיו משוקעים בהם במצרים וכל הילוכם במדבר – לצאת מהם ולזכות במ"ט שערי קדושה. (ומסע אחרון שבו עברו את הירדן - כנגד שער חמשים שזכו לו ובעשור לניסן היה, שהוא שבת הגדול – הגדול בחמשים שבתות השנה).

שמע ישראל הוי"ה א-להינו הוי"ה אחד ... 6 מלים 25 אותיות
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ... 6 מלים 25 אותיות

סה"כ חמשים אותיות וכנגדם חמשים מסעות עד עברם את הירדן, חמשים תיקונים לעבור ממ"ט שערי טומאה לחמשים שערי טהרה וקדושה.

דבר מלכות התשע"ב מטות מסעי, נקודות משיחות קודש, ע"פ לוקטי שיחות חלק י"ח, מע' 390 והלאה בתרגום מיידיש, מסעות בני ישראל בזמן הגלות ... אמר לו הקב"ה למשה: מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני, לכך נאמר אלה מסעי בני ישראל (תנחומא מסעי ג) (תמצות הדברים) ... וי"ל בזה ע"פ פנימיות הענינים: הנה המ"ב מסעות רומזים גם על הברור של מדבר העמים בזמן הגלות, כי המדבר הוא מקום יניקת הקלפות "נחש שרף ועקרב" שהם ג' הקלפות הטמאות ולכן אין במדבר גדול צמח ודשא כלל, כי ההשפעה באה מהקדושה והקליפות אינם בטלים לקדושה, משום הכי אינם מקבלים ההשפעה, וסיום המסעות הוא ב"ירדן ירחו" הרומז לגלוי משיח שעליו נאמר "והירחו ביראת ה'", שאז תבטל מציאות הרע דמדבר העמים ובלשון הכתוב "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ". והנה לצורך עבודת הברור של מדבר העמים ירדה הנשמה למקום הסתר של אלקות, ירידה לצורך עלית המדבר ולצורך עלית הנשמה, ובגלות נרגשת ירידה אבל כאשר חוזרים שווה העלייה שלאחר הירידה מתגלה שהמסעות עצמם הם חלק מהעלייה, שמתגלה כי גם הסתר זה הוא חסדי ה'.

מדבר העמים והקליפות הם ממעשי בראשית וחסא אדם הראשון. שמע ישראל הבלתי מושלם הוא עבודת הברור להגיע לקבלת עול מלכות שמים בשלמות.

בשם **שב"פ ג'** "נחש שרף ועקרב" עולה 1310, גי' "מדבר מקום טמא ג' סגני קלפת, בלעם" עולה 1310

הרב א"צ קלוגר: מסעות במדבר הם הכנה שהולכים לבנות את א"י, תכלית בריאת העולם, כפ' **רש"י (בר' א,א)** כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, אפשר כי תבנית הטעמים מבטאה את הקשר בין הבריאה ובין תכליתה האמורה להתגלות בא"י **כרש"י** כמו שדרשוהו רבותינו (**ב"ר א, ו**); בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (מש' ח, כב) ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתה" (**יר' ב, ג**);

בראשית הארץ נבראה עבור ישראל והתורה בא"י, בראשית והמסעות לקראת א"י הם אותה תכלית

שמע ישראל הוי"ה א-להינו הוי"ה אחד ... 6 מלים 25 אותיות
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ... 6 מלים 25 אותיות

בפרשת שמע ישראל ממלת **ואהבת** עד **ובשעריך** 42 מלים, וכנגדן 42 מסעות במדבר שהרישא של רוב פסוקיהן **ויסעו מ...** בתבנית טעמי רישא **שמע ישראל** - טפחא אתנח, וכנגדן 7 פעמים 6 מלים (סה"כ 42) בתפילת רבי נחוניא בן הקנה "אנא בכח וגו' "

תיקון קבלת עול מלכות שמים (א) בחניה (ב) בנסיעה

42 מסעות ו-42 תחנות איסוף בדרך שתפקידן העלאת (= שחרור) נשמות ישראל שנלכדו במדבר בידי בן בליעל מחטא אדם הראשון

42 תחנות תיקון **ודברת במ בשבתך בביתך ... ובשכבך ובקומך**
 42 מסעות תיקון של **ודברת במ ... ובלכתך בדרך**
 (אין התשע"ג)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טובי"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ב; מצוות ההשערה; אתנח, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוציא מפשט – מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישי; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' שימצאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.3 במדבר מסעי לג,א (התשע"ד)

במדבר מסעי לג,ז - ח: [ז] וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם וַיָּשֻׁב עַל-פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בַעַל צְפּוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִנְדַל:

[ח] וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה נִלְכְּזוּ הַרְדָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַר אֲתָם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּה:

רישא: **וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם** כעין אנכי ... א-לקיך בטעם עליו, **וַיָּשֻׁב עַל-פִּי הַחִירֹת** כעין אנכי ה' א-לקיך בטעם עליו, **וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִנְדַל**

סיפא כעין רישא בר' א,א

אפשר כי מכה אנכי ה' א-לקיך לא הרהרו אולי יש ממש בבעל צפון כי אם **וַיָּשֻׁב** בלב אחד שבו לשמים. וזהו אומרו **וַיָּשֻׁב** בלשון יחיד,

וגם **וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִנְדַל** ולא לפני בעל צפון. (אלשיך) (טט – שלא תהא חנייתם נקראת על שם עבודה זרה)

באופן שכשנסעו לא היה מפי החירות שהוא לפני בעל צפון. שאם היו נוסעים מלפני בעל צפון איך צידדו עצמן מבעל צפון להיותה

עבודה זרה, נמצאו נוסעים (ג,ח) **מִפְּנֵי הַחִירֹת** ולא מפני בעל צפון כי לא היו לפניו. וזה אומרו **מִפְּנֵי** ולא נאמר מפי החירות:

אך אותו אחדות הלב לא התמיד, כי אם **וַיַּחֲנוּ** בלשון רבים **לִפְנֵי מִנְדַל**. כי שם אמרו המבלי אין קברים, (תה' קו"ז) **וַיַּמְרוּ עַל-יָם בְּיַם-**

סוּף: (אלשיך במדבר לג):

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ה הלכה יא

לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודת כוכבים פלונית וכיוצא בה, וכל עבודת כוכבים הכתובה בכתבי הקדש מותר להזכיר שמה

כגון פעור ובל ונבו וגד וכיוצא בהן, ואסור לגרום לאחרים שידרו ושיקיימו בשם עבודת כוכבים, ואינו לוקה אלא הנודר בשמה

והמקיים בשמה והוא הנשבע בשמה. /השגת הראב"ד/ ואינו לוקה אלא הנודר והמקיים בשמה והוא הנשבע בשמה. א"א זה לא אמרו בגמרא

אלא אליבא דר"י דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולית הלכתא כותיה אלא כר' יוחנן משום דר"י הגלילי דאמר כל ל"ת שבתורה וכו' חוץ

מנשבע ומימר.

והביא **דובר מישרים הלכות עבודה זרה פרק ה [יא]** דיון בבבלי סנה' שהתורה ציינה מסע המסתיים במקום של ע"ז ו"כ"ל ע"ז הכתובה

בכתבי הקדש מותר להזכיר כגון פעור כו' (אבל הלא כתובה אסור). מימרא דר"י (בבלי סנה') פ"ד מיתות דס"ג ע"ב י"ע שוראית

לרבותינו בעלי התוס' בס' דעת זקנים בפ' בשלח אקרא ד-**(שמ' בשלח יז,ב) לִפְנֵי בַעַל צְפּוֹן** כו' שהקשה זו"ל תימה להרב רבי יאודה היאך

אמר לו (הקב"ה למשה) שיחנו על הים לפני בעל צפון ואמרינן אסור לאדם לומר לחברו המתן לי בע"ז פלוני וגו'.

אבל מספר האלשיך לומדים שלא חנו בסמוך לע"ז אלא במקום אחר.

שמות בשלח יד,ב: זָכַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשֻׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִּי הַחִירֹת בֵּין מִנְדַל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צְפּוֹן נִקְחָו תַּחְנוּ עַל-הַיָּם:

עַל-פִּי – מקף כרב-מצב (א) היתר להזכיר בפה עבודה זרה הכתובה בתורה (ב) איסור להזכיר בפה עבודה זרה שאינה הכתובה בתורה

עַל-פִּי הַחִירֹת – טעם המונח בתבנית מונח זקף-קטן עשוי לרמז למצב ביניים שאף ששם ע"ז זאת מוזכר, בכל זאת עדיף לציין מקום בשם

אחר או בשם מקום סמוך.

מֵאֵתֶם – זקף-קטן ... **הַחִירֹת** – זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים כעין היקש. ההלכה כאן שלא לציין מקום של עבודה זרה

שאינה כתובה בתורה. ההיקש מכאן להלכה שלא לגרום או שלא ידור ולא יקיים בשם עבודה זרה.

יש להדגיש ההבדל בין **(שמ' בשלח יז,ב) לִפְנֵי פִּי הַחִירֹת** ובין **(במ' מסעי יז,ג) עַל-פִּי הַחִירֹת** שהמקף הוא רק כאן ולכן רק מכאן אפשר

ללמוד את הרב מצב של מה מותר ומה אסור להזכיר וכן ההיקש.

במדבר מסעי לג,ט: וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר

וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר שתיים עשרה עינות מים **וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר** ושבועים תמרים ויחנו-שם:

וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר – טפחא אתנח **וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר** – תלישא-גדולה

מדרש אגדה (בבב' פרשת בשלח פרק טו

[כז] שתיים עשרה עינות מים. אלו י"ב שבטים. ושבועים תמרים. אלו שבועים זקנים של סנהדרין:

פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) שמות פרשת בשלח פרק טו (כז)

ויבאו אלמדה ושם שתיים עשרה עינות מים. מגיד שאותו מקום מהולל מכל הארצות במים. תדע שהרי היו שנים עשר מבוועים **וְלֹא**

סִפְקוּ אֵלָא אומר מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו ברא שם שנים עשר מבוועים, כנגד י"ב שבטים של יעקב, ושבועים דקלים, כנגד

שבועים זקנים: ויחנו שם על המים. שהיו מתעסקים במצות שנתנו להם במרה:

בעה"ט – וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר. ולא אמר ויחנו באילם, מלמד שלא היה דעתם לחנות שם עד שנעשה להם נס שיצאו י"ב עינות מים, ואז חנו שם.

* **וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר** – תלישא-גדולה, נס יחודי של תלישת – הבקעות מקורות מים ממעט להרבה לגוף ומים לנפש – תורה ורוח הקדש.

* **וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר** – תלישא-גדולה, בתפקיד בעל בחינה נעלה וזה מנוי ראשון של שבועים זקני סנהדרין,

בעל בחינה נעלה מרמז למלת אלה"ם כפ' הרב יוסף חיים בן אליהו מבגדד, **ספר מלאך הברית, ע' ע על שמות בשלח טו,כז:**

וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר ושבועים תמרים ויחנו-שם **עַל-הַיָּם**: יובן בס"ד לרמזו אלימה גי' מיל"ה ע"ה (עם

כולל) גם יש בה אותיות מיל"ה והאלף רמז לאלהיה מלאך הברית הבא בשעת המילה. גם אלימ"ה אותיות אלה"ם והוא ע"ד מ"ש

הרב מאורי אור ז"ל ת"ל מילה ע"ה (עם כולל) גי' אלהים רמז על קיבוץ הג' ביסוד ע"ש גם הרב גלאנטי ז"ל כתב וז"ל שם **אלהים** יש בו

תיבת מילה וא' רמז לאחדות וכאשר כתבנו לעיל בס"ד

וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבַּר – תלישא-גדולה, גי' ג' א-לקי"ם רמז על קיבוץ (גבורה) ביסוד רמז לאחדות הבריאה בא-לקים

ב-**שתיים עשרה** – מונח גרשיים, **עינות מים ושבועים תמרים** – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין אחד או שני יצא מן הכלל, לידון בענין

אחר שלא כענינו, יצא להקל ולהחמיר.

* כעין אחד או שניים יצא מן הכלל, כפירוש **בעה"ט** מלמד שלא היה דעתם לחנות שם עד שנעשה להם נס

* לידון בענין אחר שלא כענינו שיצאו י"ב עינות מים, כנגד ע"ב שבטים

* יצא להקל ואז חנו שם.

* ולהחמיר (א) שמינו סנהדרין של שבועים (ב) שהתעסקו במצוות ומאז התחילו להתחייב בקיומם כגון שבת כמוזכר בפר' המן הקודמת

למתן תורה.

ב"ה טוב טעם ודעת ודעת לטוב (ל"ה) כי במצותך האמנתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מוציא פשטא - מוציא ממש; מרכא = מרדכי, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדור שבחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקא-קטן** - 2; **זקא-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ...; **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק - היקש; השלישיה; (קדמא - סדר קדימות; **אולא** - גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** - סדר, מלמד ולמד, ומזו לכלל ופוט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** ככעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

עזריה: שגגה = שכחה; **נד** - במדבר מסעי לג'גב - נד:

[נא] דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עבדים את-היהוה אל-אֲרֶץ כְּנָעַן:

[נב] והורשתם את-כל-יִשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאֲבֹדְתֶם אֶת כָּל-מִשְׁכֵּי־תֶם וְאֶת כָּל-צִלְמֵי מִסְכַּתְהֶם תֹּאבְדוּ וְאֶת כָּל-בְּמוֹתָם תִּשְׁמְדוּ:

[נג] והורשתם את-הָאָרֶץ וּישְׁבַתֶּם-בָּהּ כִּי לָכֵם נָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ לְרֵשֶׁת אֲתָם:

[נד] והתנחלתם את-הָאָרֶץ בְּנוֹרָל לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם לְרֹב תִּרְבּוּ אֶת-נַחְלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת-נַחְלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר-יֵצֵא לּוֹ שְׁמָה הַנוֹרָל לּוֹ יְהוָה

לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחֲלוּ:

רש"י - (נא נב) **כִּי אַתֶּם עֹבְדִים אֶת-הַיְהוָה וְגו'**, **[נב] וְהוֹרַשְׁתֶּם וְגו'** - אמר להם משה: כשאתם עוברים בירדן ביבשה על מנת כן תעברו, ואם לאו, מים באין ושוטפין אתכם, וכן מצינו שאמר להם יהושע בעודם בירדן וכו'; כדאיאת במסכת סוטה (זא, א), ובתוספתא דסוטה (ח, ה).

טט - **[נב] וְהוֹרַשְׁתֶּם** - קדמא וזלא בראש פסוק - **רש"י** קושר זאת לפסוק שלפניו, על מנת כן תעברו כדי להורישם !!!

רש"י (נג) **וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ** והורשתם אותה מיושביה, ואז וישבתם בה ותוכלו להתקיים בה, ואם לאו, לא תוכלו להתקיים בה. **טט** - **כִּי לָכֵם** - מרכא תביר ... לרשת אתה - מרכא סלוק - לכם תביר, ע"פ **רש"י** ואם לא תורישו העמים וע"ז לא תוכלו לרשת אתה.

(נד) והתנחלתם את-הָאָרֶץ בְּנוֹרָל לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם - תרסא קדמא ואזלא רביע, ב-**[בבלי בבא בתרא קיז-קכב]** דרשו ע"פ פר' פינחס ומסעי על ארבע קבוצות הנוחלות בארץ, ועל ארבע דרכי חלוקת הארץ, שצריך לאמוד שווי קרקעות (תרסא) בין היתר לפי קרבה לירושלים, לפי פרויות האדמה, לפי גודל השבט ועל פי הגורל.

לְרֹב תִּרְבּוּ אֶת-נַחְלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת-נַחְלָתוֹ

לְרֹב תִּרְבּוּ אֶת-נַחְלָתוֹ - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, בחלוקת הארץ תוך התחשבות בארבעה גורמי החלוקה אמורים לתת לכל הנוחלים שווי כלכלי,

וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת-נַחְלָתוֹ - פשטא מונח זקא-קטן

אֶת-נַחְלָתוֹ וְלִמְעַט - פשטא פשטא, כעין מבין שתיים יוצא אחד, כעין מיצוע, בחלוקת הארץ תוך התחשבות בארבעה גורמי החלוקה אמורים לתת לכל הנוחלים שווי כלכלי, וגם שהנכנסים לארץ שהם בנים ליוצאי מצרים שמתו במדבר, אחרי זכיתם בחלקם, חוזרת נחלתם ומקובצת לפי אבותיהם יוצאי מצרים שמתו במדבר, ומתבצעת חלוקה לפי היוצאים, ואז מחלקים שוב לחיים.

(נד) אֶל - תרסא, מחיצה, גבולות השבטים

אֲשֶׁר-יֵצֵא - קדמא, הקב"ה כבר קבע גבולות כל שבט מקודם, וע"י **לוֹ שְׁמָה הַנוֹרָל** - מרכא, תביר טפחא, קבוצת פרטים שלא מצטרפים, היינו רק שם השבט שהוכרז עולה ביד הכהן ולא שם שבט אחר, זהו גלוי **שנים עשר גבולין** כמנין השבטים, אלעזר הכהן הגדול מכריז שם שבט, ומכניס ידיו לשתי קופות, ביד אחת עולה שם השבט שהכריז, ביד שניה גבול השבט **לו** - מרכא, ריבה לשבט חלקו **יהיה** - אתנח, מגביל כל שבט לחלקו.

רש"י - **(נד) אֶל אֲשֶׁר-יֵצֵא לּוֹ שְׁמָה** - מקרא קצר הוא זה: אל - מקום אשר יצא לו שמה **הַנוֹרָל לּוֹ יְהוָה**. **לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם** לפי חשבון יוצאי מצרים (ראה **ב"ב קיז,א**). **דבר אחר**: **בשנים עשר גבולין** כמנין השבטים

לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחֲלוּ - אפשר להבין כפי מצבם עתה

במדבר מסעי לד,יב: וַיְכַרְד הַגִּבּוֹל הַיְהוָה וַיְהוּ תוֹצְאָתָיו יַם הַיַּמֶּלַח וְזֹאת תְּהִיָה לָכֵם הָאָרֶץ לְנַחֲלַתְיָה סְבִיב:

משנה בכורות פ"ט,מ"א מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ ... בין בפני הבית בין שלא בפני הבית וגו'
משנה בכורות פ"ט,מ"ב מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה היא רגל בהמה רועה ששה עשר מיל היה בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אינן מצטרפין היה לו באמצע מביא ומעשרן באמצע רבי מאיר אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה:

ר' עובדיה מברטנורא משנה בכורות פ"ט,מ"ב כמלא רגל בהמה רועה - כמו שיכולות להשתמר ברועה אחד כשהבהמות רועות מתרחקות זו מזו. והיינו שש עשרה מיל, דבהכי שלטא עינא דרועה. ואם יש לו חמש בהמות בכפר זה וחמש בכפר אחר רחוק זה מזה שש עשרה מיל, מביא לתוך דיר אחד ומעשרן. ואם רחוקות יותר, פטורות. דאמר קרא (ירמיה לג) תעבורנה הצאן על ידי מונה, משמע אם יכולות להמנות ברועה אחד מקרי צאן, ותעבורנה תחת השבט להתעשר, ואי לא לא: **שלשים ושנים מיל אינן מצטרפין** - משום דבעי למתני בסמוך שאם היה לו עדר באמצע, אחת האמצעיות מצרפות את הצדדים, להכי תני שאם הצדדים רחוקות זו מזו שלשים ושנים מיל אין האמצעי מצרפין: **מביא ומעשר באמצע** - לאו [מביא] באמצע ממש קאמר: **הירדן מפסיק** - שאם היו לו חמש בהמות מכאן וחמש בהמות מכאן וירדן באמצע, אין מצטרפין ופטורות. ואין הלכה כר' מאיר:

משנה בכורות פ"ט,מ"ג הלכות או שניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה וגו':

ר' עובדיה מברטנורא משנה בכורות פ"ט,מ"ג הלכות או שניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה - בגמרא ילפינן ליה מדכתיב (**שמ' מש' כב,כח**) **כָּכֹר כִּנְיָה תִּתֶּן-לִי (שמ' מש' כב,כט) כָּן-תַּעֲשֶׂה לְשָׂרְךָ לְצִאֲנֶךָ**, מה בניך אינם בלכות ומתנה, דלא שייך בהו לקיחה ומתנה אלא **אצלו נולדו**, אף צאנך ובקרך אינן בלכות ומתנה. ואף על גב דהאי קרא בבכור הוא דכתיב וַאֲנִי ילפינן מעשר מיניה, היינו משום דכתיב (**שמ' מש' כב,כט) כָּן-תַּעֲשֶׂה לְשָׂרְךָ**, ועשייה ודאי לא מצית מוקמת בבכור דהא מרחם קדוש ולא בעי עשייה שיקדישנו האיש, אם אינו ענין לכבדו תנהו ענין למעשר בהמה:

שמות משפטים כב: [כח] מִלְּאֲתָךְ וְדַמְעָה לֹא תֹאמַר כָּכֹר כִּנְיָה תִּתֶּן-לִי: [כט] כָּן-תַּעֲשֶׂה לְשָׂרְךָ לְצִאֲנֶךָ שְׂבַעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ-לִי:

משנה בכורות פ"ט,מ"ד הכל נכנס לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים והטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום איזהו יתום כל שמתה אמו או שנשתחו רבי יהושע אומר אפילו נשחטה אמו והשלח קיים אין זה יתום:

רמב"ם משנה בכורות פ"ט,מ"ד אמרו הכל, ואפילו רובע ונרבע ומוקצה ונעבד ומחיר ואתנן וטומטום ואנדרגינס, לפי שכל אלו אינן אסורין אלא בדבר שאין בעל מום ראוי בו, ומעשר בהמה הואיל ואין אנו חוששין למומו לפי שאמר בו יתעלה לא יבקר בין טוב לרע כך לא נחוש בו לכל אלו. והוציא כאן כלאים ומחוסר זמן וכו' לפי הכלל האמור בספרא, והוא אמרם שור או כשב פרט לכלאים, או עז פרט לנדמה כלומר שתלד דבר הדומה למין אחר, כי יולד פרט ליוצא דופן, והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן, תחת אמו פרט ליתום, כלומר שמתה האם או נשחטה עם לידתו שלא היה להם קיום יחד. ופסוק זה נאמר בקדשים, ולמדנו ממנו מעשר בהמה בגזרה שוה, לפי שאמר כאן תחת אמו ואמר במעשר תחת השבט. ואמרנו עוד כי טרפה אין נכנס לדיר להתעשר לפי שאמר ה' במעשר כל אשר יעבר פרט לטרפה שאינה עוברת מפני שהיא חולה. ואין הלכה כר' יהושע.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; **מונח** - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** - מצרף; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** - קב"שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** - סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקא-קטן** - 2; **זקא-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק - הדיקט; השלישיה: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = גריש = גריש"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואולא** - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תלישא-קטנה** = **תרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

(במ' מס' לד, 1) **ז'א את-בג' ישראל ואמרת אל'ם קי-אתם באים אל-הארץ כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבולתיה:**
(במ' מס' לד, 2) **ונדר הגבול הנידנה והני תוצאתיו ים הגליל זאת תהיה לכם הארץ לגבולתיה סביב:**

מלבי"ם במדבר לד, (ב - יב) (במ' מס' לד, 2) **זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה, הנה מצאנו גבולים אחרים רחבים יותר מהגבולים שחשב פה, שבסוף פי' עקב אמר (דב' עקב יא, 2) קל-המקום אשר תדרף קח-רגלכם בו לכם יהיה מן-המדבר והלכנו מן-המדבר נהר-פרת ועל הגם האחרון יתנה גבולכם, וכן בתחלת ספר יהושע, הרי גבול צפון מגיע עד נהר פרת רחוק הרבה מגבול צפון הנסמך פה עד הר ההר, ובסדר משפטים (כג לא) ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר ועד הנהר, ומוכרח שהגבולים הנאמרים פה הוגבלו רק לעת עתה שהיה מספרם מעט ולא יכלו לנחול יותר וז"ש אשר תפול לכם בנחלה ר"ל עתה, ובפי' עקב ומשפטים דבר על עת שיתרבו יותר ויצטרכו להרחיב את גבולם כמ"ש בפ' משפטים עד אשר תפרה ונחלת את הארץ ושתי את גבולך מים סוף וכו' ר"ל בעתיד בעת שתפרה, ... ואנכי בפירושי שם בארתי כי גבולות א"י יתרחבו לעתיד בכל הצדדים, ... ואז יתקיים מ"ש השי"ת לא"א (בראשית טו) מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת, ובכל פרשה הזאת דייק וכפל מלת לכם, והיה לכם פאת נגב, ונסב לכם הגבול, וכן בכל מאמר עד שסיים **זאת תהיה לכם הארץ**, לרמז שהוא רק לפי שעה כי יתרחב הגבול בכל פעם כמו שהיה בימי דוד ושלמה ובימי הורדוס שאז התפשט מלכותם עד נהר פרת וכ"ש לעתיד לבא: (וכן פי' ספר כפתור ופרח פי"א [גבולות הארץ שבפרשת מסעי] עתה ולעתיד)**

תורה שלמה לד, יב ע"פ **בבלי בכורות נד, ב** מתניתין רבי מאיר אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה, גמרא אמר רבי אמי לא שנו אלא שאין שם גשר אבל יש גשר מצרפן. ... מיתבי ... והוא חוצה לארץ וארץ כמקום גשר דמי וקתני לא מצטרפין. אלא א"ר חייה בר אבא אמר רבי יוחנן טעמיה דר"מ דאמר קרא **(יהושע יב, 2)** **והירדן יגבל-אתו לפאת-קדמה** והכתוב עשאו גבול בפני עצמו (טט - בפסוק יש יתור כי המשך הכתוב מזכיר שוב גבולות **זאת נחלת פני בנגמן לגבולתיה סביב למשפחתם**), אלא עתה (כל היכא דכתבי בנחלת השבטים) ותאר הגבול ... עשאו הכתוב גבול בפני עצמו (טט - ?) ... שאני החם (בשבטים) דאמר קרא **(במ' מס' לד, 2)** **זאת תהיה לכם הארץ לגבולתיה סביב**: כולה א"י גבול אחד היא (לאחר שמנאן כולן [לגבולות השבטים] עשאן ארץ אחת) אי הכי ירדן נמי, ארץ (...דארץ חשיב חד) ולא ירדן (ולא גבולות ירדן) וכו' כתנאי

תורה תמימה (יב) הארץ לגבולתיה - מלמד שכולה ארץ ישראל גבול אחד הוא⁽⁸⁾ [בכורות נ"ה א']:

תורה תמימה הערה א) ר"ל גבולי כל שבט ושבט, והרבותא בזה אע"פ דכתבי בכל שבט ותאר הגבול ועלה הגבול (יהושע י"ח) אפ"ה כולם גבול אחד הוא, ונ"מ בזה לענין מעשר בהמה דקיי"ל מי שהיו לו עשר טלאים כונס את כולם לדידי ומפריש אחת מהן כמבואר לפנינו בפי' בחקתי, ואם היו לו חמשה טלאים בא"י וחמשה טלאים בחו"ל אין מצטרפין להתחייב במעשר אבל אם היו לו חמשה בגבול שבט אחד וחמשה בגבול שבט אחר מצטרפין אם רק היו סמוכין זל"ז ששה עשר מיל [דהוה שיעור ריחוק רשויות] משום דכולה א"י גבול אחד הוא: ולפי' רמב"ם ורע"ב א"י ומעבר לירדן מצטרפים למעשר בהמה.

זאת תהיה לכם הארץ לגבולתיה סביב: תבנית טעמים כעין פרט וכלל הצריך לפרט, והפרט בתראה מפרט קדמאה. ע"פ פירוש תורה תמימה: **זאת** - תלישא-קטנה בתפקיד תלישה - עקירה, אותו טעם בשם תרסא בתפקיד מחיצה - גבול, בתפקיד שעור מרחק לצירוף בהמות למעשר בהמה. **תהיה** - קדמא - בתפקיד ראשון, ובתפקיד כלל הצריך לפרט בנושא הלכות צירוף בהמות למעשר בהמה הנלמד מ-**לכם הארץ לגבולתיה** - מרכא תביר טפחא **סביב** - סלוק

אפשר **זאת** - תלישא-קטנה (תולשת) עוקרת את **תהיה** הוויית המחיצה (תרסא) - הגבול הראשון (קדמא) בין א"י ובין חו"ל שנקבע בהוויית הכיבוש הראשון של ארץ כנען ע"י בני ישראל כאשר מספרם היה מועט. עקירת גבול ראשון היא להלכות צירוף בהמות מא"י ומחו"ל למצוות מעשר בהמה. ע"פ ה-**מלבי"ם** בהויה ראשונה בכיבוש הראשון של ארץ כנען לבני ישראל כאשר מספר בני ישראל היה מועט הגבולות הראשונים יהיו אלה הגמנים ב- (במ' מס' ב- יב) וסיכומם בכתוב **(במ' מס' לד, 2)** **לכם הארץ לגבולתיה סביב**, ולעתיד לבוא כאשר יגדל מספרם הגבולות יהיו כפי שנלמד ממקום אחר. ומלת **סביב** מלמדת שלמרות שלכל שבט יש גבולות, לענין מצוות כמו מעשר בהמה או נדר (כגון הנאה מא"י) גבול א"י סביב אחד הוא.

תהיה - קדמא, כעין כלל הצריך לפרט, כאן הכלל מלמד על מעשר בהמה בכל מקום ובכל זמן **(משנה בכורות פ"ט, מ"א)**.

המשנות הבאות מלמדות מה הקובע לצירוף למעשר בהמה.
מ-**משנה בכורות פ"ט, מ"א** לומדים שלמעשר בהמה שהגבול בין א"י לחו"ל אינו מונע צירוף בהמות משתי צידיו.
מ-**משנה בכורות פ"ט, מ"ב** לומדים שיעור ששה עשר מיל [דהוה שיעור ריחוק רשויות] להלכות צירוף בהמות למעשר בהמה. זה גם שיעור המרחק שעין הרועה שולטת בו **(רע"ב בכורות פ"ט, מ"ב)**.
מ- **משנה בכורות פ"ט, מ"ג** לומדים שלהלכות צירוף בהמות למעשר שני קובע בעלות על הבהמה הממליטה ועל הבהמה המומלטת;
מ- **משנה בכורות פ"ט, מ"ד** לומדים שלהלכות צירוף בהמות למעשר שני קובע שלמות הבהמה המומלטת והמלטה ללא תקלות;

הפרט בתראה **לכם הארץ לגבולתיה** - מרכא תביר טפחא, מלמד על כעין קבוצת פרטים השונים בהלכותיהם לגבי נושא מעשר בהמה. בהמות שאינן עומדות בתנאים הנלמדים ב-**משנה בכורות פ"ט, מ"א - מ"ד** אינן מצטרפות למעשר בהמה באחת ממספר עונות למעשר בהמה. נושא מרחק בין בהמות לצירוף למעשר בהמה (א) עד ששה עשר מיל יש צירוף ונושא גבול בין שבטים אינו מונע צירוף; (ב) מעבר לששה עשר מיל עד 32 מיל, אע"פ שהרועה באמצע והוא פחות מששה עשר מיל מכל בהמה אין צירוף; (ג) כאשר יש בהמה או עדר באמצע בין קצוות הרחוקים ביניהם יותר לששה עשר מיל עד 32 מיל, אם המרחק מהאמצע לקצוות עד ששה עשר מיל יש צירוף בין כולם.

הסיום של הפרט בתראה **סביב**:- סלוק, מגביל מצוות התלויות בארץ להוויית גבול ראשון. ואינו מגביל למצוות שאינן תלויות בארץ. רבנן גזרו לא לקיים מעשר בהמה בזמן הזה כדי למנוע תקלות בגלל קדושת בהמות מעשר בהמה. ראה **תלישא-קטנה, סלוק, ראה מרכא תביר טפחא, ראה קדמא מרכא תביר טפחא (כלל הצריך לפרט)**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור) ל" כי במצוות האמנותי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביר; מנחם - רבוי; מהפך פטא - מוציא מפשט; מרמז = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרמז טפחא - קב' שעשויה לגדול, תורר לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרמז תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרמז טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף - בד"כ בוורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מנחם רביע - לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה; (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, ומן לכלל ופרט, רבוי מעיט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

1.4 במדבר מסעי לגא, (התשע"ה)(בהשתתפות נחלת יעקב)

במדבר מסעי לה (ד) ומגרשיל הערים אשר תתנו ללוגם מקיר העיר והוצפה אלף אמה סביב:

(ה) ומלחם מחוץ לעיר את פאת קומה אלפים באמה ואת פאת נגב אלפים באמה ואת פאת ים אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה

(ו) ואת הערים אשר תתנו ללוגם את שש ערי המקלט אשר תתנו לגם שמה הרצח ועליונים ארבעים ושתים עיר:

(ז) פלתי הערים אשר תתנו ללוגם ארבעים ושתים עיר ותתנו ואת מגרשיהן:

(יב) והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד עמקו לפני העדה למשפט:

(יג) והערים אשר תתנו לשש ערי מקלט תהינה לכם:

(לג) ולא תתנינו את הארץ אשר אתם בה פי הדם היא יתגורר את הארץ ולא תרץ לא יכפר לדם אשר שפדה קנה פיראם בדם שפך:

דברים שפטים יט (ב) שלוש ערים תבדיל לה פתוח ארצה אשר ה' אליה נתת לה לרשתה:

(ג) תבין לה הדרך ושלשת את גבול ארצה אשר ינחילה ה' אליה ונתה לנוס שמה פלתי:

בבלי מכות ט, ב, מתני' להיכן גולין? לערי מקלט, לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען, שנאמר: (במ' מסעי לה, ד) אתו שלש

הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט תהינה: עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש

שבעבר הירדן קולטות, שנאמר: (במ' מסעי לה, ג) שש ערי מקלט תהינה, עד שיהיו ששתן קולטות כאחת. ומכוונות להן דרכים מזו לזו

(ויש גי' ללא "מזו לזו"), שנאמר: (דב' שפ' יט, ג) תבין לה הדרך ושלשת וגו'. ומסורין להן שני ת"ח, שמו יתרגו בדרך וידברו אליו; רבי מאיר אומר: (אף) הוא מדבר ע"י עצמו, שנאמר: וזה דבר הרוצח. רבי יוסי בר יהודה אומר: בתחלה אחד שונג ואחר מויד מקרימין לערי מקלט, וכ"ד שולחין ומביאין אותו משם, מי שנתחייב מיתה בכ"ד - הרגוהו, ושלא נתחייב מיתה - פטרוהו, מי שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר: (במ' מסעי לה, כה) והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר ינסג שמה וגו'.

בבלי מכות יב, ב, מתני'. כיוצא בו, רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו, יאמר להם: רוצח אני. אמרו לו: אף על פי כן - יקבל מהן, שנאמר: וזה

דבר הרוצח. מעלים היו שכר ללוים, דברי רבי יהודה: רבי מאיר אומר: לא היו מעלים להן שכר. וחזרו לשררה שהיה בה, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: לא היה חזרו לשררה שהיה בה.

גמ'. אמר רב כהנא: מחלוקת - בשש, דמר סבר: (במ' מסעי לה, ב) ללוגם (רש"י: לרוצחים) - לקליטה (שש ערים קולטות רוצחים וללא תועלות

אחרות לרוצחים), ומר סבר: (במ' מסעי לה, ג) ללוגם - לכל צרכיכם (של רוצחים), אבל בארבעים ושתים - דברי הכל היו (הרוצחים הקלוטים

שם) מעלין להם שכר. א"ל רבא: הא ודאי (במ' מסעי לה, ג) ללוגם - לכל צרכיכם משמע! אלא אמר רבא: מחלוקת - בארבעים ושתים

(ערי הלויים האחרות), דמר סבר (זה דעת ר' יהודה): (במ' מסעי לה, ג) ועליהם תתנו - כי הנך לקליטה (כמו השש לקליטת רוצחים בשגגה כך גם ה-

42 קולטות ודומות ל-6 רק להלכת קליטה), ומר סבר (זה דעת ר' מאיר): (במ' מסעי לה, ג) ... ועליהם תתנו - כי הנך, מה הנך לכל צרכיכם, אף

הני נמי לכל צרכיכם (בשש הרוצחים לא מעלים שכר דירה, כך גם ב-42 לא יעלו שכר דירה, והלכה כר' יהודה שמעלין שכר) אבל בשש - דברי הכל לא היו מעלים להן שכר.

תוספתא מסכת מכות (צוקרמאנדל) פ"ג, ה"ו ובונין לו בית ויושב בתוכה שני וישב בה ולא בתחומה מצאו גואל הדם בתחומה של עיר הרי

הוא כאחד מכל אדם וחייב על מכתו ועל קללתו וחייב על נוקי בין איש ובין אשה והורגו במיזד נהרג בשוגג גולה לערי מקלט ר' יוסי אומ' לעולם אינו נהרג עד שיעמוד בפני הדיינין שני ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט:

אלו הדברים שעושים במיוחד לערי הלויים שהובדלו למקלט (כמוגדר ברמב"ם בה"י) ע"פ רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פ"ה, ה"ה וחייבין

בית דין (ט - א) לכונן הדרכים לערי מקלט (ט - ב) ולתקן אותם (ט - ג) ולהרחיבן (ט - ד) ומסירין מהן כל מכשול וכל תקלה ואין

מניחין בדרך לא תל ולא גיא ולא נהר אלא עושין עליו גשר כדי שלא לעכב את הבורח לשם שני (דב' שפ' יט, ג) תבין לה הדרך, (ט - זה

חלק מסעי' ג) ורוחב דרך ערי מקלט אין פחות משלשים ושתים אמות, (ט - ה) ומקלט מקלט היה כתוב על פרכת דרכים כדי שיכירו הרוצחנים ויפנו לשם.

כסף משנה הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ח, ה"ה וחייבים ב"ד לכונן הדרכים לערי מקלט וכו'. זה פירוש מה שאמרו בספרי (ד'

שפ' יט, ג) תבין לה הדרך תכוין לך סרטאות (דרכים אחרות) שהיו מפולשות לתוכו:

ורוחב דרך ערי מקלט אין פחות מל"ב אמה. בפרק המוכר פירות (דף קע"ב) דרך הרבים ט"ז אמה דרך ערי מקלט ל"ב וכו'. מאי קרא

רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פ"ח ה"ו בחמשה עשר באדר בכל שנה בית דין מוציאין שלוחים לתקן הדרכים וכל מקום שמצאוהו

שנתקלקל מתקנים אותו, ובית דין שנתרשלו בדבר זה מעלה עליהן הכתוב כאילו שפכו דמים.

הלכה ז וכן מושחין בין כל עיר ועיר מערי מקלט בתחילת הפרשתן עד שיהיו משולשות בשווה שני (דב' שפ' יט, ג) תבין לה הדרך

ושלשת את גבול ארצה. (השגת הראב"ד) וכן מושחין בין כל עיר ועיר. אמר אברהם וכן משוין.

הלכה ט כל ערי הלויים קולטות וכל אחת מהן עיר מקלט היא, שני (במ' מסעי לה, ג) ... ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר: (ז) פלתי הערים

אשר תתנו ללוגם ארבעים ושתים עיר, הקישן הכתוב כולן זו לזו לקלוט.

דברים נוספים המאפיינים את עיר המקלט שהובדלה למקלט

הלכה ח (ט - א) ערי מקלט אין עושין אותן לא עירות גדולות ולא כרכים גדולים ולא קטנים אלא עירות בינוניות, (ט - ב) ואין

מושיבין אותן אלא במקום שוקים ובמקום המים, ואם אין שם מים מכניסין לתוכן מים, (ט - ג) ואין מושיבין אותן אלא במקום

אכלוסין, נתמעטו אכלוסיהן מוסיפין עליהן, נתמעטו דיוריהן מכניסין לתוכן כהנים לויים וישראלים, (ט - ד) ואין פורסין בתוכן

מצודות ואין מפשילין בתוכן חבלים, כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם.

משנה למלך הלכות רוצח ושמירת הנפש פ"ח, ה"ח ... ודע שדינים אלו אף שכתב רבינו ערי מקלט לאו דוקא בשש ערי מקלט אלא

בכל ערי הלויים הדין כן וכן מתבאר מאותה סוגיא דסוף ערכין ומ"ש רבינו ערי מקלט כולל גם לערי הלויים לפי שכולן הן קולטות: ...

בבלי ערכין לג, ב ... והתניא: ערים הללו אין עושין אותן לא כפרים קטנים ולא כרכים גדולים אלא עירות בינוניות!

אמנם אחר העיון בערכין אין מקור לדברי המשנה למלך כי בערכין מדובר רק לגבי הלכת ערים בינוניות (שבזה עוסק פ"ח, ה"ח) ואין מפורש בעניני הדרכים.

רש"י מסכת ערכין לג, ב ערים הללו - הניתנים ללוים.

אין עושין ערים קטנים - לפי שהן ערי מקלט ובעינין שיהא שם יישוב לבית מנוס לרוצחים.

ולא כרכים גדולים - לפי שמתקבצין שם מכל מקומות לסחורה ותהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוב את הרוצח ויהרגנו.

אלא עירות בינוניות - בלא חומה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו, כ) כי בצמיות האמנותי – הוללים ק"ט, ש: טעמי המראק והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **תמצית ההשקפות**: **אתגן**, **סלוק** – **סוף-סוף** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **הקצף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרפחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קבץ ששעוה לגזול, תור לרבות, מכל מקום; **דרגא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשילם – יוצא מהענין; **קדמא ואלוא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; **תלישא-טננה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

כאן שהוקף ולבסוף ישב – לא משכחת בהו בליים כדקאמרת אבל ישב ולבסוף הוקף משכחת בהו שלאחר שניתנו להם בימי יהושע היקפיהו הם (טט) – האם שש ערי מקלט היו לכתחילה ללא קיר ושאר מ"ב ערי לויים עם קיר (לה, ד, ה)).

(דב' שפ' יט, ג) תְּקִין לָךְ הַדְרָךְ דרך הדרך: לומד מאות ה"א יתירה. אפשר כי תבנית הטעמים של **(ג, ה) תְּקִין לָךְ הַדְרָךְ** – מונח זרקא סגול, טעם מונח ללמד לדרוש את תבנית הטעמים זרקא סגול פעמים אחדות, לפי ההסבר הבא:
זרקא סגול בתפקיד מוסף מהענין על הענין, (א) הדרך המיוחדת היא רשות הרבים של ט"ז אמה כנלמד משתי עגלות לויים העומדות זו לצד זו, וזרקא סגול מרמז להוסיף על הדרך המיוחדת של רשות הרבים כמותה, עוד ט"ז אמה סה"כ ל"ב אמה.
דרשות נוספות כפי סיכום הרמב"ם הל' רוצח וגו' פ"ח, ה"ה (ב) לכיון הדרכים (ג) לתקן אותן (ד) להרחיבן (ה) הסרת מכשולים, (ו) בנין גשרים, (ז) שילוט
וכן כפי סיכום הרמב"ם הל' רוצח וגו' פ"ח, ה"ח

עד כאן ריבינו הלכות לשש ערי המקלט. אם ההיקש מהן לשאר מ"ב ערי לויים מלא אז כל ההלכות הנוספות של שש ערי המקלט צריכות להתקיים גם בשאר מ"ב ערי הלויים. אבל אין הדבר כך ככתב הרמב"ם להלן, והרחיבו לב שלמה וערוך השלחן להלן.
והנה **רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פ"ח, ה"י** מגדיר **הפרש יש בין ערי מקלט שהובדלו למקלט ובין שאר ערי הלויים**, (טט – א) **שערי מקלט קולטות בין לדעת (שהרוצח הנמלט עליהן יודע שהן קולטות) בין שלא לדעת (הרוצח הנמלט עליהן אינו יודע שהן קולטות) הואיל ונכנס בהן נקלט ושאר ערי הלויים אין קולטות אלא לדעת (שהרוצח הנמלט עליהן יודע שהן קולטות ואם אינו יודע מותר לגואל הדם להורגו, לא בורר האם בתוך העיר או להוציא מן העיר)**, (טט – ב) ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר ביתו והדר בשאר ערי הלויים נותן שכר לבעל הבית.

ראשית נציג הבנה אחרת במשמעות קליטה לדעת ושלא לדעת, לדעת האם בבית הדין נגזר גלות או לא נגזר גלות
שיח יצחק על מסכת מכות, הרב יצחק חיות האבדק"ק בראדי (תר"ס) פ"ב ע' כז (אוצר החכמה) פ"א הדברים **לדעת ושלא לדעת**
אמר אביי שש ערי מקלט בין לדעת בין שלא לדעת והני מ"ב עיר לדעת קולטות שלא לדעת אין קולטות. וכבר פירשנו במשנה דבאמת היו גולין ב' פעמים כדאמר ר' יוסי ב"ר יודא במשנה, בתחלה כל מי שהורג בין במזיד בין בשוגג גולה לעיר מקלט ואח"כ שולחין ב"ד ומעמידין אותו לדין. מי שנתחייב מיתה הורגין אותו ומי שלא נתחייב לא מיתה ולא גלות פוטרין אותו ומי שנתחייב גלות משיבין אותו לחזרה לגלות.
והנה בפעם השני הוי **לדעת גלות** ממש שכבר יודע שנתחייב גלות אבל בפעם הראשון אינו לדעת גלות שאינו יודע אם חייב מיתה או גלות או פטור לגמרי רק הוי להצילו שלא יהרגוהו בין כך גוה"ד (גואל הדם). ובפעם הראשון כיון דהוי שלא לדעת אינו נקלט רק בשש ערי מקלט אבל בשאר מ"ב עיר של לויים אינו נקלט בכ"ג דהוי שלא לדעת גלות. אבל בפעם השני לאחר שנתחייב גלות אז נקלט בכל מקום בין בשש ערי מקלט בין במ"ב עיר דזה הוי לדעת וז"ב (וזה בדוק) ואמת לענ"ד בפ"א הדברים לדעת ושלא לדעת ודוק:
הערה: כנראה בפעם השניה נותנים לרוצח בשגגה לבחור את מקום מקלטו. בעיר מקלט יקבל תנאי עיר מקלט, במ"ב ערי הלויים יקבל תנאי עיר לויים.

לב שלמה ו-ערוך השלחן למדו שאין בשאר מ"ב ערי הלויים הלכות נוספות בנוסף על קליטת הרוצחים.
לב שלמה, הרב שלמה הלוי, שאלוניקי שנת בישרון (התקס"ח 1808) ע' קמב, (287) (אוצר החכמה) ... כי ערי הלויים אינם מועילים לזה לפי שבערי הלויים לא יהיו מכוונות דרכים ולא דרך רחבה ולא היה כתוב מקלט ולא היו קולטות אלא לדעת א"כ אפשר שהרוצח לא יהיה בקי בדרכים ולא יודע שערי הלויים קולטות ...
ערוך השלחן, ח (ח"מ ב), הרב אפשטיין יחיאל מיכל, ע' 526 (אוצר החכמה) **סב** ערי הלויים ארבעים ושתיים עיר שנתנו להם קולטות את הרוצח וכל אחד מהן עיר מקלט הוא שנאמר **(במ' מסעי לה, י) וְעִלְיָהֶם תִּתְּנוּ אֲרָבָעִים וּשְׁתַּיִם עִיר**: **(במ' מסעי לה, ז) פְּלִיֵּהֶם עָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלֶזְבֶּת אֲרָבָעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר** הקישן הכתוב כולן זל"ז לקליטה ומה הפרש יש בין ערי המקלט הששה שהובדלו למקלט ובין שאר ערי הלויים דבע"כ (דבעל כרחי) יש הפרש ביניהם דאל"כ למה פרטן התורה ביחוד אלא שערי המקלט קולטות בין לדעת בין שלא לדעת כיון שנכנס בהן ה"ז נקלט ושאר ערי הלויים אין קולטות אלא לדעת ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר דירתו ובשאר ערי הלויים נותן שכר לבעה"ב (רמב"ם). וג"ל דגם הדינים שבסעיף ס"א אין נוגהין ג"כ בערי הלויים לבר (במשמע פרט ל-) שיהיו בינוניות וגם מקלט אין כתוב עליהן וגם דרך של ל"ב אמות א"צ (אין צריך) בהם והש"ס (הגמרא) לא חשבה ההפרש רק בעיקר הקליטה והישיבה וכן משמע בתוספתא דמכות פ"ב:

אבל כיצד ממעטים את מ"ב ערי הלויים מההלכות שהתברר בשש ערי מקלט על הלכת קליטת הרוצחים?
(ג, ה) וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלֶזְבֶּת – ... רביע ... זקף קטן בין שני קיסרים, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, שיש הפרש ניכר מאד בין שש ערי המקלט ובין שאר מ"ב ערי הלויים.
(ג, ה) וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלֶזְבֶּת אֵת שְׁשֵׁעָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ – ... רביע ... זקן-קטן ... זקף-קטן ... זקף קטן בין שני קיסרים, תבנית טעמים המלמדת על ענין עוצמתי מאד. וכן שלש זקף-קטן בין שני קיסרים תבנית טעמים המלמדת על ענין עוצמתי מאד.
עצמת מצוות גאולת הדם כנגד עצמת שפיכת דם כפי שבא לבטוי ב-**(במ' מסעי לה, ג) וְלֹא־תִתְּנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶתְּנֶה פֶּה כִּי תִּקְּם הָיָא יִתְּנֶה אֶת־הָאָרֶץ** תבנית טעמים רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן. ולכן באה עצמת ההגנה מפני גאולת הדם, בשלב שלפני המשפט למנוע הריגה שלא ע"פ ב"ד. אפשר שמדובר בעצמת ההגנה בקליטה לדעת ובין שלא לדעת. כאשר שש ערי המקלט קולטות ומעניקות הגנה בכל מקרה עד למשפט, ויש בזה שתי שיטות הסבר (א) המ"ב עיר קולטות רק לדעת (שהרוצח הנמלט עליהן יודע שהן קולטות) ואם אינו יודע לא ברור האם מורחק מהן ואין לו הגנה עד שיגיע לעיר מהמ"ב שיודע שקולטת, או לעיר מקלט שקולטת תמיד.
הסבר (ב) שיח יצחק כיון שעד המשפט הרוצח לא יודע מה דינו אז רק עיר מקלט יכולה לקולטו ומורחק מהמ"ב עיר. אחרי המשפט יבחר לו העיר מהמ"ח אליה מעונין לגלות.
(ג, ה) אֵת שְׁשֵׁעָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ – זקף-קטן ... זקף קטן בין שני קיסרים, כעין הקש, אפשר שזה המקור להקיש את מ"ב ערי הלויים לשש ערי המקלט לקליטת רוצחים
אבל טעם יתיב במלת **אֵת** בתפקיד דווקא כך, מחלק בין שש ערי המקלט שיהיו עם שאר התנאים (רמב"ם הל' רוצח וגו' פ"ח, ה"ה, ה"ה, ה"ה) (ועוד) ולא יהיו תנאים אלו במ"ב ערי הלויים.
אפשר כי **(ג, ה) וְאֵת הָעָרִים** – מונח רביע, מלמד על מספר הלכות מסוים בתחום אחד, **(ג, ה) אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלֶזְבֶּת** – מהפך פשטא זקף-קטן, מלמד על שתי הלכות שלפחות אחת מהן יוצאת ממשוטו של מקרא בתחום נוסף, **(ג, ה) אֵת שְׁשֵׁעָרֵי הַמִּקְלָט** – יתיב מונח זקף-קטן מלמד שתי הלכות בתחום נוסף, **(ג, ה) אֲשֶׁר תִּתְּנוּ** – מונח זקף-קטן, מלמד שתי הלכות בתחום נוסף.
(יב) וְהָיָה – קדמא, **לְגַם הָעָרִים לְמִקְלָט** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא המקלט ועל כל אחד חלה אותה הלכה, פרט אחד שש ערי מקלט, פרט שני שאר מ"ב ערי לויים. קדמא ירמוז שאם הנמלט יודע קודם כניסתו לעיר ממ"ב ערי הלויים שהיא קולטת אז הוא נקלט בה כמו שנקלט בעיר מקלט בין שיודע ובין שלא יודע. וזה לא כמו שיח יצחק.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי - הלהים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ב; **מצות ההשערה**: אתנח, סלוק - סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מארד, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' ששעיה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקא-קטן** - 2; **זקא-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק - היקש; השלישי: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואולא** - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פאר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.5 במדבר מסעי לגא, (התשע"ו)(בהשתתפות נחלת יעקב)

(שמ' בשלח טז,כט) ראו קיי' נתן לכם השבת על-פנ' הוא נתן לכם ביום הששי לכם יומים שבו איש תחמיו אל-יצא איש ממקמו ביום השביעי:

(במ' מסעי לה,ד) ומגרשלי הערים אשר תתנו לנוגים מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב: **במדבר מסעי לה,ה**: ומדתם מתוין לעיר את-פאת-קדמה אלפים באמה

ואת-פאת-נגב אלפים באמה ואת-פאת-יסו אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים:

[1] ואת הערים אשר תתנו לנוגים את שיש-ערי המקלט אשר תתנו לגס שמה הרצם ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר: [2] כל-הערים אשר תתנו לנוגים ארבעים ושתים עיר אתהו ואת-מגרשיהו:

יהושע ה,יג: ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עינו לרא' והנה-איש עמד לנגדו וסרפו שלופה בנדו ובלד' יהושע אליו ונאמר לו הלנו אתה אם-לצרינו:

נעסוק בעיבור עיר **(יהושע ה,יג)**, רבוע עיר החל מסוף עיבור עיר, אלפיים אמה בעיר מרובעת תחום שבת מרבנן **(שמ' בשלח טז,כט)** אל-יצא איש ממקמו ותחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלוויים **(במ' מסעי לה,ה - זכ,ז)**, י"ב מיל תחום שבת מדאורייתא המרומוז ב-**(בראשית וישלח לג,ח)** ונבא יעקב שלם עיר שלכם.

עיבור עיר:

[בבלי נדרים נו,ב] מתני'. הנודר מן העיר - מותר ליכנס לתחומה של עיר ואסור ליכנס לעיבורה, אבל הנודר מן הבית - אסור מן האגף ולפנים. **גמ'**. מנלן דעיבורא דמתא כמתא (עיבור העיר נחשב כמו העיר) דמי? א"ר יוחנן, דאמר קרא: **(יהושע ה,יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו וגו'**, מאי ביריחו? אילימא ביריחו ממש, והכתיב **(יהושע ו,א) ויריחו סגרת וקסגרת!** אלא ש"מ בעיבורה (בתוך שבעים אמה ושיריים מחוץ לחומת יריחו).

אימא: אפי' בתחומה (אולי תאמר שתחום העיר נחשב כמו העיר ועיבורה)! הא כתיב בתחומה **(במ' מסעי לה,ה) ומדתם מתוין לעיר**. רבוע עיר החל מסוף עיבור עיר ומה נכלל בעיבור:

[בעל הטורים] (במ' מסעי לה,ה) ומדתם מתוין לעיר וגו' אלפים באמה. שאלפים אמה יהיו חוץ מע' אמה ושיריים. וזהו **ומדתם מתוין לעיר וגו' אלפים באמה (עירובין זא,א)**:

[עירובין זא,א] רב הונא אמר: (טט) למדידת עיבור עיר לצורך תחום שבת) נותנין קרפף לזו וקרפף לזו. בענין נותנין פוסק **[של"ע או"ח הלכות תחומין סי' שצח,ס"ו]** היה בית קרוב לעיר בשבעים אמה, ובית שני קרוב לבית הראשון בשבעים אמה, ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה וכן עד מהלך כמה ימים, הרי הכל (כג) כעיר אחת וכשמודדין מודדין (כד) ה) מחוץ לבית האחרון; והוא שיהיה בית דירה זה * יב' ד' אמות על ד"א או יותר. **(יהושע ה,יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו**, ויהי - רביע מלמד שמדידת תחום של עיר מתחיל אחרי שהעיר "רובעה" וזה עצמו אחרי שעיבור את העיר כמרומוז להלן. **יהושע ביריחו** - זרקא סגול בתפקיד של מוסיף מענינו על ענינו, היינו מוסיף שבעים אמה ושיריים על העיר להחשב כעיר. תחום עיר נמדד מסוף עיבור העיר והחוצה. 70 אמה ושיריים נלמד מ-**(שמ' תר' כה,ח)** מחצר המשכן. בית דירה של ד' אמות על ד"א או יותר מרומוז ב-מונח רביע של **(במ' מסעי לה,ה) ומדתם מתוין לעיר**.

אלפיים אמה בעיר מרובעת לכל רוח קובע תחום שבת מרבנן:

[בבלי עירובין מט,ב] משנה [עירובין פ"ד,מ"ח]. מי שבא בדרך וחשכה לו, והיה מכיר אילן או גדר, ואמר שבייתי תחתיו - לא אמר כלום. שבייתי בעיקרו - מהלך ממקום גליו ועד עיקרו אלפים אמה, ומעיקרו ועד ביתו אלפים אמה. נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה. אם אינו מכיר, או שאינו בקי בהלכה, ואמר שבייתי במקומי - זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח. עגולות, דברי רבי חנינא בן אנטיגוס. וחכמים אומרים: מרובעות, כטבלא מרובעת, כדי שיהיה נשכר לזויות.

[בבלי עירובין נא,א] ... (נאמר במשנה) אם אינו מכיר או שאינו בקי וכו'. (מלמדת הגמרא) הני אלפים אמה היכן כתיבן? דתניא **(שמ' בשלח טז,כט) שבו איש תחמיו -** אלו ארבע אמות, **(שמ' בשלח טז,כט) אל-יצא איש ממקמו -** אלו אלפים אמה. מנא לן? - אמר רב חסדא: למדנו מקום ממקום, ומקום מניסה, וניסה מניסה, וניסה מגבול, וגבול מגבול, וחוץ מחוץ, וחוץ מחוץ. דכתיב **(במ' מסעי לה,ה) ומדתם מתוין לעיר את-פאת-קדמה אלפים באמה וגו'**. ונילף (או שנלמד) **(במ' מסעי לה,ה) מקיר העיר וחוצה אלף אמה!** - (ההצעה נדחית) דנין חוץ מחוץ, ואין דנין חוץ מחוץ.

כאן רש"י מפרש כיצד רבנן קשרו הסיקו שהכתוב **(שמ' בשלח טז,כט) אל-יצא איש ממקמו** - (טט: הוא גם) אלו אלפים אמה. של תחום שבת. **[רש"י בבלי עירובין נא,א]** מקום ממקום ומקום מניסה - פסוק שנאמר בו מקום ולא נאמר בו ניסה, דנין אותו מפסוק אחר שנאמר בו מקום וניסה, כגון **(שמ' בשלח טז,כט) אל-יצא איש ממקמו דנין מ- (שמ' מש' כא,ג) ושמתו לך מקום אשר יגוס שמה**: מה להלן כתיב ניסה אשר יגוס אף מקרא דאל אל-יצא איש ממקמו מרבי ביה ניסה, והוי כמאן דכתיב ביה ניסה, והדר דנין ניסה מניסה, וניסה מגבול, כלומר: דנין ניסה זו שלא נאמר בו גבול, מניסה שנאמר בו גבול, דכתיב מ-**(במ' מסעי לה,ז) גבול עיר מקלטו אשר יגוס** (טט: ובו גם נאמר **ואם-יצא יצא הרצם** אף שלא נעשה בו שמוש מפורש) ומרבינן נמי באידך ניסה דאל יצא איש ממקומו כאילו כתיב ביה גבול, והדר דנין גבול מגבול וחוץ מחוץ, דנין גבול זה שלא נאמר בו חוץ מגבול שנאמר בו חוץ, שנאמר **(במ' מסעי לה,ז) ומצא אתה גאל הגם מחוץ לגבול עיר**, ומרבינן חוץ מגזירה שוה להאי גבול דאל יצא איש ממקומו (טט: שנוסף לו בדרשת רבנן), והדר דנין האי חוץ (טט: שבא מרבי גבול שכאילו כתוב ב-אל יצא) מחוץ ד-**(במ' מסעי לה,ה) ומדתם מתוין לעיר דכתיב ביה אלפים באמה**. טט: רבנן הרכיבו שרשרת של דרשות עם הוספת מלים ומסקנות וכך אל-יצא איש ממקמו שמדאורייתא הוא לענין טלטול ארבע אמות ברשות הרבים מקבל גם משמעות של הגבלת יציאה מתחום שבת ל- **אלפים באמה** מרבנן.

תחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלוויים: **(במ' מסעי לה,ה) ומדתם מתוין לעיר וגו'** התוכן עוסק בתחומי מחיה של ערי הלויים, תבניות טעמים מסוימות משמשות לנושא מדאורייתא תחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלוויים. אבל מדידת וקביעת תחום עיר מקלט מבוסס על דרשת רבנן על עיבור ישוב, רבועו, וכיצד מודדים אלפיים אמה של שבת. תבנית הטעמים של **(במ' מסעי לה,ה) ומדתם מתוין לעיר** - גרשיים מונח רביע, כעין יוצא מן הכלל המלמד על הכלל כולו, דורשת את ערי הלוויים כיוצאים מן הכלל ללמד לכל ישוב על עיבור הישוב, ריבועו ומדידת תחומו לשמירת שבת (וכולם מרבנן!).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - התשפ"ב; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח = רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, ומזו לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

(א) **אַתְּ-פֹּאֵת-קִדְמָה אֶלְפִים בְּאַמָּה** - מונח ירח בן-יומו קרני פרה, מדידת גבול עצב (חבל 50 אמה רפוי, פחות מרחק) גבול שוחק (חבל 50 אמה מתוח, יותר מרחק). דרשה מרבנן לפתרון נושא דאורייתא לתחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלוויים
 (ב) **וְאַתְּ-פֹּאֵת-נֶגְבִּי** - מקף מקף תרסא, אפשרות אחת שמקף כרב-מצב החבל, אפשרות אחת של מקף כרב-מצב של חבל 50 אמה, חבל 4 אמה למדידה בשימועים, **וְאַתְּ-פֹּאֵת-נֶגְבִּי** - תרסא כשיעור חבל וקביעת מחיצת תחום (2000 אמה), ע"פ סדר עיבור, רבוע, תחום עיר המרומוז בקדמא ואולא של **אֶלְפִים בְּאַמָּה** בתפקיד סדר.

רמז ל"ב מיל כתחומין לשבת מן התורה [בבלי סוטה לב] בו ביום דרש ר"ע ... מר סבר תחומין (2000 אמה) דאורייתא ומר (רבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי) סבר דרבנן. והקרא (במ' מסעי לה, ה) **אֶלְפִים בְּאַמָּה** מגלה שיעור השטחים לתת בערי הלוויים. ר' עקיבא סבר זאת ע"י גזרה שוה חוץ חוץ מהכתוב (שמ' בשלח טו, כט) **אל-יצא איש מקמנו אל הכתוב (במ' מסעי לה, ה) אֶלְפִים בְּאַמָּה** וכפי ראינו [רש"י בבלי עירובין נא,א] הסביר את שרשרת הלימודים שזה כעין גזרה שוה מרבנן.

- טט - סוגיית תחומין נזכרת כאן במנין סוגיות "בו ביום דרש ר"ע" ועיקרה בבבלי שבת סט,א ועוד, עירובין לה,ב ועוד, סנהדרין סו,א ועוד. סוגיית תחומין אינה מוזכרת בבבלי סוטה ל,ב ולא בכל מסכת סוטה.
- שיעור הציאה (במ' מסעי לה, ה) **אֶלְפִים בְּאַמָּה** לכולי עלמא הוא דרבנן, יש אומרים כי תחום י"ב מלין כגודל מחנה ישראל במדבר מוצע לומר כי שלוש פרסאות שהן י"ב מלין מרומז ב-

בראשית וישלח לגיח: ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בכאן מפנה ארם ויחן את-פני העיר: בבלי שבת לג,ב וכן בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט,ו ד"א ויחן את-פני העיר, נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה

מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן. איזה תחומין קבע יעקב האם של י"ב מיל או של מיל (2000 אמה)? היות והיה לו מקנה רב אז איפה חנה המקנה האם בשדה שקנה (שלפי שכם היה קטן) או מחוץ ולא קרא לבהמות בשבת. או היה שדה גדול ורובע לעיר.

(לגיח) **עיר שכם אשר בארץ כנען** - רביע ... זקא-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וכאן מפרש קבע לו תחומין בשיעור שעשוי להיות מחושב כך **שֵׁלֶם עִיר שְׁכָם** אותיות **שָׁלַם** (ממלת שלם) **שָׁלַם** (ממלת שכם) - מתקבל המלה **שָׁלַם**, גי' ע"י (ממלת עיר) עולה לגי' פ, אות ר (ממלת עיר), גי' אות ק (ממלת שלם) וגי' אות מ (ממלת שלם) עולה לגי' מ, מתקבלת המלה **פָּרַס**. יחד שלש פרס השווים 12 מיל.

תבונן בתבניות טעמים של (במ' מסעי לה, ה) ומדתם מתוין לעיר אלפים באמה

- (במ' מסעי לה, ה) **ומדתם מתוין לעיר** - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל מערי הלוויים לתחום שבת בכל מקום שישראל נמצא
- **אַתְּ-פֹּאֵת-קִדְמָה** - מונח, **אֶלְפִים בְּאַמָּה** ירח-בן-יומו, קרני-פרה, שדומה לתרי טעמי, אך מיקומם ממוצע באמצע המלה ולא בראשה קצה ימין ולא בסופה קצה שמאל. כעין תלישא-גדולה להתריע על ענין תחומים של שבת שהיא לאו מיוחד ולוקין עליו ארבעים, תלישא-קטנה להתריע על למשל לאו הבא מכלל עשה בתחומי ערי הלוויים כי היו אמורים לסמן תחום עיר לויים למשל לקליטת רוצח בשגגה ואיסור הריגתו ע"י גואל הדם בתחום העיר. (במקום אחר נדון האם רק שש ערי המקלט המפורשות מסמנות או גם שאר 42 ערי הלוויים. וכן על מי חובת הסימון האם על אנשי העיר או בית דין של העיר, השבט, בית הדין הגדול) **מסקנות הלכתיות בבלי שבת סט,א** תחומין ... משמע שלא מביאים קרבן על יציאת תחומין מנחת חינוך פרשת בשלח מצוה כד
- שלא נצא בשבת חוץ לתחום ... הנה לאו זה נמנה לאו בפני עצמו ואינו בכלל לאו ד-(שמ' יתרו כ, ג) **לֹא-תַעֲשֶׂה קְלִי-מַלְאָכָה** מצוה לב... ועל לאו זה לוקין ארבעים, עיין הרמב"ם והרב המחבר כאן, ואין בו מיתת בית דין ולא כרת ולא חטאת רק לאו דמלקות, וכן הוא בבלי סנהדרין סו, א, ע"ש... לאו זה לתחומין כיון שהוא לאו דמלקות ואינו מאבות מלאכות אינו רק לאו ואינו עובר בעשה וגו'
- ספר החינוך פרשת שופטים מצוה תקכ מצוה להכין שש ערי מקלט ... ואמרו ז"ל **בבלי בבא בתרא ק ב** שרוחב דרך עיר מקלט צריך להיות שלשים ושתיים אמות. ובחמשה עשר באדר בית דין שולחין שלוחים לתן הדרכים, ואם נתרשלו בדבר כאילו שפכו דמים, ואמרו ז"ל **בבלי מכות יא, ב** שכל עיר הקולטת תחומה קולט. ויתר פרטי המצוה בסנהדרין ומכות ושקלים וסוטה.

מנחת חינוך שכל עיר הקולטת תחומה קולט. וידוע דאמות של תורה הן שוחקות והן עצבות לחומרא, עיין (טט: על כף) ב-**בבלי ערובין ג, ב** א"כ אם הוא (טט - הרוצח בשגגה) חוץ לתחום של (אמות) עצבות ובתוך תחום של (אמות) שוחקות נקלט ואסור להרגו, מ"מ גואל הדם ההורגו אינו נהרג עליו דילמא עצבות והוא חוץ לתחום של עצבות רק בתחום של שוחקות, וכבר כתבתי לעיל בחיבור זה (מצוה ת"ח אות ו')

- טט - מספר החינוך בית דין אחראים על תיקון דרכי גישה לערי המקלט, ואם נתרשלו בדבר כאילו שפכו דמים,
- מנחת חינוך נראה שהיה צריך להיות סימון לתחום עיר מקלט היינו לכל ערי הלוויים. רק סמוך לציון התחום היה רצועה של ספק האם היא בתחום בוודאות (אמה עצבה) או בספק (אמה שוחקת). אמנם הנמלט נקלט ברצועת הספק, אבל גואל הדם ההורגו ברצועת הספק אינו נהרג עליו.
- אם כך אפשר, שבענין צד סימון התחום כמו בהתקנת דרכים, אם בית דין נתרשלו בדבר כאילו שפכו דמים, אפשר שכעין תלישא-קטנה מתריע על כך שהרי על כאילו שפכו דמים לא נהרגים. אבל אפשר שזה עונש נלפש ואז אפשר שתלישא-גדולה מורה על כך ואילו תלישא-קטנה מורה על 40 מלקות ליוצא מתחום שבת.
- אפשר ש-**אֶלְפִים** - ירח בן-יומו **בְּאַמָּה** - קרני פרה מרמז על אמות עצבות (צורת ירח בן-יומו, קעור שוקע, כחבל המדידה העצב) ועל אמות שוחקות (קרני פרה) וההתרעה לגואל הדם על איסור הריגה בתחום אבל על פטור מהריגה ברצועת הספק (אסור אבל פטור).

מנחת חינוך מצוה כד ... והנה מבואר בריש עירובין דפעמים משערין באמות שוחקות ופעמים משערין באמות עצבות וזה לחומרה ... מביא בשם הרשב"א דאמה שוחקת יתירה על אמה עוצבת חצי אצבע וגו' טט - 2000 חצאי אצבע שוה 1000 אצבע, ארבע אצבעות בטפח וששה טפחים באמה לכן 24 אצבעות באמה. $1000 / 24 = 41.66$ אמה הפרש בין הגבול הנמדד באמה עצבה ובין הגבול הנמדד באמה שוחקת אחרי אלפיים אמה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ב; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

במדבר מסעי לה, כז:

וּמִצָּא אֶת־לַבְיָא הַדָּם מִחוּץ לַבְּיֹתָ עֵיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח וְגַל הַדָּם אֶת־הַרְצָח אִין לִו דָּם:
הַדָּם מִחוּץ - זקף-קטן זקף-גדול, גי' עולה 49 + 144 עולה מ"ט קד"מ עולה 193 = קצ"ג, ג' ק"ץ
 הפרש מתקע"ו עולה 193 - 576 = 383 שפ"ג, ג' פר"ק,

גבולות עיר מקלט ראה עיון **במדבר מסעי לה ד - ז** קרני פרה ותחומין, יש גבול במדידת חבל רפוי ומדידה בחבל מתוח וההורג

מִחוּץ - זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות, שאפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. גואל הדם הרוצח את הרוצח בשגגה בתוך הגבול הפנימי של עיר המקלט נידון כרוצח, אבל ההורגו בין שני הגבולות ומחוץ לגבול החיצוני אין לו דם ולא נידון כרוצח.

8. אסתר ז, ט:

וַיֹּאמֶר חֲרִבּוֹנָה אֶחָד מִן־הַפְּרָסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה־הָעֵץ אֲשֶׁר־עָשָׂה הֶמֶן לְמַרְדֳּכָי אֲשֶׁר דִּבֶּר־טוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ עַמְדָּא בְּבֵית הֶמֶן גְּבִיָּה חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תִּלְהוּ עֲלָיו:

אסתר רבה (וילנא) פרשה י

ט והמלך קם בחמתו ממשתה היין על גנת הביתן, מה עשה מיכאל המלאך התחיל מקצץ את הנטיעות לפניו והוסיף חמה על חמתו, ושב אל משתה היין והמן עמד לבקש על נפשו, מה עשה מיכאל דחפו על אסתר והיתה מצעקת אדוני המלך הרי הוא כבשני לפניך, ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, ושמע המן הדבר הזה ונפלו פניו, מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה לחרבונה ואמר לו אדוני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי וגו', דא"ר פנחס צריך לומר חרבונה זכור לטוב,

וַיֹּאמֶר חֲרִבּוֹנָה – מונח תלישא-גדולה, כעין שני תלשא, שני ענינים הקשורים לשיעור, חציצה, מחיצה. מחיצה - מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה לחרבונה (כלומר עבר כעין מחיצה של זהות) שיעור – אפשר כי כאן מרמז על חישוב גימטריה כך:

אֲשֶׁר־עָשָׂה – גי' ירח בן-יומו 332 של"ב עולה אליהו זכור לטוב

הֶמֶן – גי' קרני-פרה 645 תרמ"ה עם הכולל (כי כתוב במקף לכן אפשר לחשב כמלה אחת) תרמ"ו עולה חרבונה זכור לטוב למה חרבונה זכור לטוב כי בדבור פיו נתלה המן באזניו קרני-פרה על העץ. אם נסיר את המן מקרני-פרה (בלי הכולל) (95 - 645 = 550) יעלה תק"ן, שגרם לישראל לתקן דרכו.

אֲשֶׁר־עָשָׂה הֶמֶן – מדוגמת **1. במדבר מסעי לה, ה: אלפים באמה** העלינו השערה על שיעור אלפיים אמה בחבל רפוי שיהיה קרוב לעיר משיעור אלפיים אמה בחבל מתוח. אם גואל הדם הורג את הרוצח בשגגה החוסה בעיר המקלט בתוך השיעור הפנימי דינו כרוצח, אם הורגו מחוץ לשיעור החיצוני עשה מצוה, אם הורגו בין שני השיעורים אסור אבל פטור.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ב; **מצות ההשפחה**: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק I** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, דמו לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ימעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.6 במדבר מסעי לגא (התשע"ז)(בהשתתפות נחלת יעקב)

במדבר מסעי לו,ח: וְכַל-בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

לְאִחֶד מִמְשַׁפְּחַת מִטָּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשֻׁהוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אָבִיתּוֹ:

[בבלי בבא בתרא קי, ב] והאישי (יורש) את אמו וכו'. מנא הני מילי? דהנו רבנן: [בבלי בבא בתרא קיא, א] (במ' מס' לו,ח) וְכַל-בַּת

יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל היאך בת יורשת שני מטות? אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר, ומתו וירשתן. ואין לי אלא בת, בן מנין? אמרת קל וחומר: ומה בת שהורע כחה בנכסי האב – יפה כחה בנכסי האם (בכתוב **וְכַל-בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה**), בן שיפה כחו בנכסי האב – אינו דין שיפה כחו בנכסי האם; וממקום שבאת (מזה שהבן יורש אביו תלמוד): מה להלן בן קודם לבת, אף כאן בן קודם לבת. הקדמה לקטע הבא בגמרא, רבי זכריה בן הקצב סבר שהיות ולמדו במידת קל וחומר או צריך לקחת גם את המסקנה מקל וחומר שבה דיו ללמד להיות כמלמד וזכויות הבן הלמד לא יעלו על זכויות הבת המלמדת והבן והבת יהיו שווין בירושת אמן.

ר' יוסי בר' יהודה ור"א בר' יוסי אמרו משום רבי זכריה בן הקצב: אחד הבן ואחד הבת שווין בנכסי האם. מאי טעמא? דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ותנא קמא לא דריש דיו? והא דיו דאורייתא הוא! דתניא: מדין קל וחומר כיצד? **(במ' בהעי' יב,ד) [נ"אמר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֵלֶיהָ יִרְקַב פְּנֵיהָ הָלָא תִּפְלַג שְׂבַעַת יָמִים (תִּפְלַג שְׂבַעַת יָמִים מִיָּמֵי מִחְזֵי לְמַחְזָה וְאַחַר פְּאָרְפָּה): קל וחומר לשכינה ארבעה עשר, אלא דיו לבא מן הדין (הלמד) להיות כנדון (כמלמד)! בעלמא דריש דיו, ושאיני הכא, דאמר קרא: מִמִּטּוֹת, (שונה כאן, אמנם הבן הגיע אל ירושת האם בקל וחומר מהבת אבל כדי שהבן יקדים את הבת בירושת אמו יש להוסיף לימוד ב-) מְקִישׁ מִטָּה הָאֵם לְמִטָּה הָאֵב, מה מטה האב – בן קודם לבת, אף מטה האם – בן קודם לבת.**

[רשב"ם] מקיש מטה האם כו' - מאחר דאתא בן בקל וחומר דיוורש את אמו כבת והוקשו המטות בתיבה אחת דלא כתב שני מטות הלכך דרשינן מה מטה האב כו'

טט – מצאנו שלמידת הלימוד קל וחומר עשויה להיות תבנית טעמים קדמא ואולא ואחריה באותו חצי פסוק או בחצי הפסוק הבא או בחצי הפסוק הבא תבנית טעמים גרשיים (או אולא-גרש) מהפך פשטא (הסדר שבפר' מרים) וזה מלמד דיו לבא מן הדין להיות כנדון; לפעמים הסדר הוא הפוך גרשיים מהפך פשטא בתחילה וקדמא ואולא בחצי הפסוק הבא או הבא. כאן אין תבנית קדמא ואולא לא לפני ולא אחרי תבנית גרשיים מונח רביע. לכן תבניות הטעמים לא מרמזות על לימוד בקל וחומר. אבל יש מסורת ללימוד ירושת הבן את אמו קודמת את ירושת הבת את אמה בלימוד בקל וחומר. אלא שלקו"ח יש תכונה של דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומגיעים למסקנה השגויה שבן ובת חולקים שווה בירושת אדם. לכן הגמרא מתרצת שבהפעלת עוד מידת לימוד של היקש על מלת **מִמִּטּוֹת** נלמד שהבן קודם לבת בירושת אמה.

תבנית הטעמים של הקרא **(במ' מס' לו,ח) וְכַל-בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה** – גרשיים מונח רביע יש לה תפקיד של כעין המידה יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו יצא. לומר שללימוד בקל וחומר יש להוסיף לימוד בהיקש ממילת **מִמִּטּוֹת**, **מְקִישׁ מִטָּה הָאֵם לְמִטָּה הָאֵב**, מה מטה האב – בן קודם לבת, אף מטה האם – בן קודם לבת. והבן (הלמד) מקדים את הבת (המלמד) בירושת אדם.

מוצעת דרך נוספת ללימוד. מצאנו שיש מידת לימוד שגם בה יש מלמד ולמד אבל בה הלמד עולה על המלמד. תבנית הטעמים היא קדמא ואולא ואחריה באותו חצי פסוק או חצי הפסוק הבא או הבא גרשיים (או אולא-גרש) [מונח] רביע (ואולי גם בסדר הפוך). כאן אין תבנית קדמא ואולא לא לפני ולא אחרי תבנית גרשיים מונח רביע. אבל אם נאמר שהקל וחומר של הגמרא עומד במקום קדמא ואולא ואחריו עומדת תבנית הטעמים גרשיים (או אולא-גרש) [מונח] רביע של **(במ' מס' לו,ח) וְכַל-בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה** אז מתקבלת התוצאה שהבן הלמד עולה על הבת המלמדת והוא מקדים את הבת בירושת אדם.

מה מלמדת תבנית הטעמים של **מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – זרקא מונח סגול. פשט התוכן מלמד שאין הסבת נחלה ממטה למטה. דרשת הקל וחומר עם ההיקש של מטה האם למטה האב מלמדת מה מטה האב – בן קודם לבת, אף מטה האם – בן קודם לבת. והיות והבן שייך למטה האב אז למעשה זה מלמד שיש הסבת נחלה ממטה למטה. לכן אפשר שההקשה המבוססת על מלת **מִמִּטּוֹת** היא לא רק מהמלה אלא גם מהטעם זרקא המטעים את המלה, ולמעשה מכל התבנית זרקא מונח סגול בתפקיד כעין גורע מהענין משהו מסוג הענין או מוסיף מהענין משהו מסוג הענין. הגורע משמעו שנחלת האם שירשה בנה מאב משבט אחר נגרעת מנחלת שבט האם ונוספת על נחלת שבט הבן שהוא כשבט אביו. יתירה מזה הבת נמשכת אחרי מטה אביה. לכן גם ירושת הבת נגרעת משבט אמה ונוספת על שבט אביה. ואפשר שלכך מרמז טעם מונח במלת **בְּנֵי** כרובי הגריעה עם ע"י הבת משבט אמה וגם ההוספה על ידה של הנחלה שירשה לנחלת שבט אביה. וכך משמע מפי' **[העמק דבר] מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**. ... ואף על גב שתסוב נחלת אמה, ומפרש הטעם שיקרה נחלת אביה מנחלת אמה: ובפי' **[הרחב דבר]** אומר מזה המקרא אפשר להוכיח שאין איש יורש את אשתו כשהוא בקבר, תבנית זרקא מונח סגול בתפקיד גורעת ירושת איש את אשתו ואחרי מותו ולכן אינו מנחיל לילדיו את ירושת האם. וה-**[משך חכמה]** לומד שאין האם (א' צרויה) יורשת את בנה ובתה אלא רק אביה ואמה.

[רשב"ם] מקיש מטה האם כו' - מאחר דאתא בן בקל וחומר דיוורש את אמו כבת והוקשו המטות בתיבה אחת דלא כתב שני מטות הלכך דרשינן מה מטה האב כו' ולקמיה פרכינן אי מה מטה האב בכור נוטל בה פי שנים כו'.

אמנם הבן יורש אמו אבל אם יש בנים אחדים לאמא אין הבכור נוטל פי שנים מאחיו בירושת אדם. וזה נדרש בתחילת **[ב"ב קיא, ב]** וטעמא מאי? אמר אבבי, אמר קרא: **(דב' תצא כא,י) בְּכָל אֶשְׂרֵי-מִצְאָ לּוֹ, לוֹ - וְלֹא לְהוֹ ...**

ובהמשך **[ב"ב קיא, ב]** אלא אמר רבא, אמר קרא: **(דב' תצא כא,י) לֹא מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, לְאִישׁ, וְלֹא מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לְאִשָּׁה. [תורה תמימה = ת"ת] (דב' תצא כא,י) לֹא מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה - אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם, דאמר קרא לֹא מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לְאִישׁ וְלֹא לְאִשָּׁה^(ל) [בכורות נ"ב א']:**

[ת"ת הערה קל] ר"ל בנכסי מלוג שלה, דכך משמע הלשון בְּכָל אֶשְׂרֵי-מִצְאָ לּוֹ כי הוא וגו' לֹא מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה אבל לא בכל אשר ימצא לה: לֹא מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לְאִישׁ, וְלֹא מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לְאִשָּׁה.

לֹא – טפחה בתפקיד שנוי משמע שאיש זה לא רק הבן הבכור אלא גם האב ואז כוונת משפט הבכורה היא בנכסי האב, ולא משפט הבכורה לאשה הפשט שאין לבת משפט בכורה, השנוי בא לומר שאשה כוונה לאמא ואין לבן משפט בכורה בנכסי האם.

ב"ה טוב טעם ודעת למוציא מי"ג (ט"ו) כ"י במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; **מצוות ההשפחות**: אתנה, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרמז = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרמז טפחא – קב"ש ששנויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרמז תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרמז טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מרמז** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4 ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** – גרש = גרישי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד למד, ומד לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.7 במדבר מסעי לג,א (התשע"ט)

במדבר מסעי לג,ד: ומצרים מקברים את אשר הנה ה' בהם כל-בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים:
ראה שמות וארא ח,ו: ויאמר למחר כדברך למען תדע כי-אין פה' אל הינו:
ויאמר כדברך למען תדע – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים (אתנה ... סלוק) כעין תפקיד היקש, בנין אב, היקש מעליית מכת צפרדעים והסרת מכת צפרדעים בהשגחה אלהית ולא ע"י מערכת כוכבים, כך גם ביציאת מצרים לא מערכת הכוכבים קובעת אלא ההשגחה האלהית, וגם היקש ליציאת המרכבה האלקית.

תורת המנחה פרשת צו / דרשה לט [המתחיל בעמוד 371]] כח ישראל ב"שבתאי" ומצרים ב"טלה" ובמכת בכורות נתבטל "טלה" ... ולעולם היה הקדוש ברוך הוא בעזרת ישראל מאז היו לו לעם, ורכב שמים להצילם ולהשמיד אויביהם. וכמו שמצינו ביציאת מצרים, כשבא משה אל פרעה היה בחדש [עמוד 373] אייר כד' (שמות ה,יב) **ונפץ העם בקל-ארוץ מצרים לקשש קש לקבן**: בשעה שהתבן מצוי בשדה, ראה פרעה באיצטגנינותו כי אין מעלת ישראל אלא במזל שבתאי כי הוא מזלם, וכח שבתאי היה מתגבר בהכנסו במזל טלה, וכיון שראה זה שמח וזוקק את לבו מפני שהם עובדים לטלה, וכיון שאין כח שבתאי כי אם בטלה וטלה הוא אלהיהם הוא ימנע כח שבתאי, ואי אפשר לישראל לצאת מתחת ידם ולא מרשותם.

מה עשה הקדוש ברוך הוא כדי שלא לשנות סדרי מערכת הכוכבים ויהא עולם נוהג כמנהגו, ... (ט: יצא ב-) (תה' סתי,יח) **רכב אלהים רבתים אלפי שונן** (אלו 22000 המלאכים הנאים והמשובחים, פסוק מקבלת התורה הנדרש למכת בכורות וליציאות אחרות של המרכבה האלקית). בתוך מצרים ונהרוג כל הבכורות העובדים לטלה, כי העבודה לא היתה כשרה אלא בכורות, וכשנפסק ממנו העבודה לא יהיה משועבד להם ואז יגבר ישראל, היינו דכ' (במ' מסעי לג,ד) **ומצרים מקברים את אשר הנה ה' בהם כל-בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים:** עשה משפט וצדקה שלא ביטל כח המזל, וביטל מחשבתם במכת בכורות. הה"ד (דב' וזה"ב לג,כו) **רכב שמים בעזרך**, (ט: ט) כמו ביציאת מצרים)

(במ' מס' לג,ד) **ומצרים מקברים** – הפועל "מקברים" הוא מבנין הכבד (פיעל) ומשמעותו עשויה להיות פעולה קשה, אפשר קובר וחוזר וקובר. (במ' מס' לג,ד) **ומצרים מקברים** – מונח רביע, פסוק בתפקיד של לפחות ארבעה לימודים, כגון קוברים בכורים, ע"ז, [מכילתא] ועובדיה בשלשה במכה בהשחתה ובמגפה .

שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה טו] ... כך אבותינו היו תרומתו של הקדוש ברוך הוא שנאמר (ירמיה ב,ג) **קדש ישראל לה'** וגו' היו בין הקברות שנאמר (שם' בא יב,ל) **כי-אין בית אשר אי-ישם מת**: ואומר (במ' מס' לג,ד) **ומצרים מקברים** אמר הקדוש ברוך הוא היאך אני גואלך להניחן אי אפשר מוטב לירד ולהצילן שנאמר (שמות ג,ח) **ואד' להצילון מיד מצרים** כשהוציא קרא לאהרן וטהר אותו שנאמר (וי' אח"מ טז,לג) **וכפר את-מקדש הקדש**, (וי' אח"מ טז,טז) **וכפר על-הקדש**.

אפשר רוצה לומר שבני ישראל ישבו מעורבים בין המצרים, כנאמר (שמות ג,כג) **ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה**, והמצרים מקברים בבתיהם את מיתיהם כאילו מלפחות ארבע רוחות ארץ סביב לישראל. לפי **יילקוט שמעוני** אפשר שהתבנית מלמדת לפחות ארבעה דברים על ישראל כנגד המצרים.

יילקוט שמעוני תהלים רמז תשצה [ומקורו ב-**מכילתא דרבי ישמעאל בא** – **מסכתא דפסחא פרשה טז**] (ט: א) רבי נתן אומר בכורות, אלו בוכים ואלו משוררים. מצרים בוכים, שנאמר (במ' מס' לג,ד) **ומצרים מקברים**. ישראל משוררים, שנאמר (תה' קיח,טו) **קולו רנה וישועה באהלי צדיקים**. (ט: ב) רבי נתן אומר בהכשרות כמעשה הכשרות שלכם, שנאמר (שם' ויקהל לח,ח) **במקראת העבדות**. (ט: ג) רבי אלעזר בן עקיבא אומר בזכות אברהם. (ט: ד) רבי שמעון בן יוחאי אומר בזכות המילה. (ט: ה) רבי אומר (תה' סתי,ז) **מוציא אסירים בפושרות אד, סוכרים** היו, אלא שנהג עמהם בהכשרות, וכן הוא אומר (יחזקאל כ,ז) **איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל-תטמאו**.

לפי **זוהר מטות** אפשר שהתבנית מלמדת לפחות ארבעה דברים על מה ארע לע"ז של מצרים. ולימוד דומה אך בלי שה נלמד מהמלים **עשה ה' שפטים** (ראה אח"כ)

זוהר מטות – תרגום ללשון הקודש הרב רוזנברג (אוצר החכמה) (במ' מס' לג,ד) **ומצרים מקברים** וגו' **ובאלהיהם עשה ה' שפטים** אמר ר' חנינא וכי באלוה של כסף ושל זהב ושל עץ ושל אבן יש שפטים, (ט: א) אלא א"ר יוסי אלו של כסף ושל זהב היו נתכים מאליהם. (ט: ב) ושל עץ נרקבו. א"ר אלעזר אלוה של מצרים שה היה וצוה הקב"ה לעשות בו שפטים (ט: ג) לשרוף אותו באש כמו שנאמר פסילי אלהיהם תשרפון באש, כדי שיהא ריחו נודף (ט: ד) ועוד ראשו על כרעיו ועל קרבו, (ט: ה) ועוד שעצמותיו יהיו מושלכים בשוק. וזאת היתה למצרים קשה מהכל זש"כ שפטים.

(במ' מס' לג,ד) **את** – תרסא בתפקיד העלם ידיעה (כעין מחיצה) כגון ע"פ **עקידת יצחק במדבר מסעי שער פו** וראשונה יצאו ביד רמה לעיני כל מצרים ... ומפני ש- **ומצרים מקברים את אשר הנה ה' בהם** ... לא חרץ לאיש מהם את לשונו, היינו התעלמות ידיעה שבני ישראל יוצאים ממצרים. וב-**צורר המור** פירש כל-בכור מעלה ומטה, ואז טעם תרסא בתפקיד כעין מקור, לומר שהכה בשר של מצרים עוזא והפילו להיות שר של גיהנום – דומה שמו.

(במ' מס' לג,ד) **אשר** – קדמא בתפקיד מוקדם, **[מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה ז]** מי שהתחיל בעברה תחלה ממנו התחילה הפורענות ... , להסבר של (במ' מס' לג,ד) **הנה ה' בהם** נקדים הסבר ל-**כל-בכור** – מקף כבורר בין בכורים, יש בכור לאביו ולאמו, יש בכור לאביו, יש בכור לאמו, ובמכת בכורות אם לא היה בכור בבית מת הגדול בבית ואפשר שגם הגדולה. (במ' מס' לג,ד) **הנה ה' בהם** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל כולם חל אותו ענין או אותה הלכה. כאן כל מצבי בכור הוכו.

כל-בכור – אתנה כמגביל, **[מעשי השם מעשי מצרים פרק כד]** שלא מתו זולת הבכורות (אולי יש לומר בכורות מכל הסוגים)

[מלב"ם] (במ' מס' לג,ד) **ומצרים**, ואז מתו הבכורים שהיו מיוחסים למזל טלה שהוא הבכור למזלות, **ובאלהיהם עשה ה' שפטים**, שבוזה בטל ע"ז שלהם:

(ג,ד) **ובאלהיהם** – מונח זקף-קטן במלה אחת, בתפקיד כעין מידה (ית מלב מידות) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל, ובלשון הירושלמי ריבה וריבה את הכל. כל העבודות זרות במצרים נפגעו.

(ג,ד) **עשה ה'** – [תי'] כתב מאמרו של יי, (א) מניעת גישום (ב) כח מה שיצא לתקן את הבריאה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: **תאנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מחרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טרקא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מעניין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רבוע** – 4; **מונח רבוע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מעט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

(לגד) עֶשֶׂה דְּהִי – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אלו אופני הפגיעה השונים בהתאם לעבודה זרה כגון המופיע ב- **[תרגום יונתן]** וכאן ב-**[כתר יונתן]** (תרגום לתרגום) **(במ' מס' לגד)** **וּמְצַרְתִּים מְקַבְּרִים** את שהרג יי בהם **כָּל-בְּכוֹר** ובאלילים עשה מאמרו של יי **שְׁפָטִים** אלילי מתכת מתרככים [מותכים] אלילי אבן היו מנותצים אלילי חרס נעשים רסיסים אלילים של עץ נעשים פחם ושל בהמות מתים: גם **[מכילתא דרבי ישמעאל בא – מסכתא דפסחא פרשה ז]** ר' נתן אומר שפטים שפוט שופטי שפטים נרקבים נבקקים נגדעים נשרפים נמצינו למדין שע"ז לוקה בארבעה דרכים ועובדיה בשלשה במכה בהשחתה ובמגפה. כלומר גם **[מכילתא]** מייחס לימוד הפגיעה בע"ז ובעובדיה למלת **(לגד) שְׁפָטִים** ולא כהצעה ע"פ תבנית הטעמים ל-**(לגד) עֶשֶׂה דְּהִי** – מרכא טפחא, **שְׁפָטִים** – סלוק מגביל. פגיעה בלי לשנות הבריאה. ככתב **[תורת המנחה]** מה עשה הקדוש ברוך הוא כדי שלא לשנות סדרי מערכת הכוכבים ויהא עולם נוהג כמנהגו,

במדבר מסעי לה,ה: וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לְעִיר אֶת-פֶּאֶת-קַדְמָהּ אֶלְפִים בְּאַמָּה וְאֶת-פֶּאֶת-יְמִינָהּ אֶלְפִים בְּאַמָּה וְאֶת-פֶּאֶת-יְמִינָהּ אֶלְפִים בְּאַמָּה וְאֶת-פֶּאֶת-צָפוֹן אֶלְפִים בְּאַמָּה וְהָעִיר בְּתוֹךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִנְרָשֵׁי הָעָרִים: יְהוֹשֻׁעַ הִגִּי, וַיְהִי בְהִנֹּת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַיְהִי-וַהֲגֵה-אִישׁ עֵמֶד לְגִגְלוֹ וַסֶּרְכּוּ שְׁלוֹפָה בְּגָדוֹ וַיִּלְךְ וַיְהוֹשַׁע אֶלָּי וַיֵּאמֶר לֹא גִלְגּוֹ אֶתָּה אִם-לְצָרְיָנוּ: נעסוק בעיבור עיר **(יהושע ה,ג), רבוע עיר החל מסוף עיבור עיר, אלפיים אמה בעיר מרובעת תחום שבת מרבנן **(שמ' בשלח טז,כט) אל-צאצא** אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ ותחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלווים **(במ' מסעי לה,ה – ז,כז)**, י"ב מיל תחום שבת מדאורייתא המרומו ב-**(בר' וישלח לג,יח) נִבְאָה** יַעֲקֹב שְׁלֹם עִיר שְׁכָם.**

עיבור עיר: **[בבלי נדרים נו,ב] מתני'.** הנודר מן העיר - מותר ליכנס לתחומה של עיר ואסור ליכנס לעיבורה, אבל הנודר מן הבית - אסור מן האגף ולפנים. **גמ'** מנלן דעיבורא דמתא כמתא (עיבור העיר נחשב כמו העיר) דמי? א"ר יוחנן, דאמר קרא: **(יהושע ה,ג) וַיְהִי בְהִנֹּת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ** וגו', מאי ביריחו? אילימא ביריחו ממש, והכתיב **(יהושע ו,א) וַיִּרְיֶחֶוּ סַגְרֵת וּמִסְגְּרֹתָ!** אלא ש"מ בעיבורה (בתוך שבעים אמה ושיריים מחוץ לחומת יריחו).

אימא: אפי' בתחומה (אולי תאמר שתחום העיר נחשב כמו העיר ועיבורה) ! הא כתיב בתחומה **(במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לְעִיר**. רבוע עיר החל מסוף עיבור עיר ומה נכלל בעיבור: **[בעל הטורים] (במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לְעִיר** וגו' **אֶלְפִים בְּאַמָּה**. שאלפים אמה יהיו חוץ מע' אמה ושיריים (שזה עיבור העיר). וזהו **וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לְעִיר** וגו' **אֶלְפִים בְּאַמָּה [עירובין נז,א]:**

[עירובין נז,א] רב הונא אמר: (טט) למדידת עיבור עיר לצורך תחום שבת) **נִתְנַן קַרְפָּף לְזוֹ וְקַרְפָּף לְזוֹ**. בענין **נִתְנַן פּוֹסֵק [ש"ע או"ח הלכות תחומין סי' שצח,ט"ו]** היה בית קרוב לעיר בשבעים אמה, ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה וכן עד מהלך כמה ימים, הרי הכל (כג) כעיר אחת וכשמודדין מודדין (כד) ה) מחוץ לבית האחרון; והוא שיהיה בית דירה זה * יב' ד' אמות על ד"א או יותר. **(יהושע ה,ג) וַיְהִי בְהִנֹּת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ**, **וַיְהִי** – רביע מלמד שמדידת תחום של עיר מתחיל אחרי שהעיר "רובעה" וזה עצמו אחרי שעברו את העיר כמרומו להלן. **וְהוֹשַׁע בִּירִיחוֹ** – זרקא סגול בתפקיד של מוסיף מענינו על ענינו, היינו מוסיף שבעים אמה ושיריים על העיר להחשב כעיר. תחום עיר נמדד מסוף עיבור העיר והחוצה. 70 אמה ושיריים נלמד מ-**(שמ' תר' כה,יח) מחצר המשכן**. **בית דירה של ד'** אמות על ד"א או יותר מרומו ב-**מונח רביע** של **(במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לְעִיר**.

8. אסתר ז,ט: **וַיֵּאמֶר חֲרִבּוֹנָה אֶחָד מִן-הַפָּרְסִיּוֹת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה-הָעֵץ אֲשֶׁר-עָשָׂה הָמֶן לְמַרְדֳּכָי אֲשֶׁר דָּבַר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ עִמּוֹ בְּבֵית הָמֶן נִבְּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ תְּלָהוּ עָלָיו: [אסתר רבה (וילנא) פרשה י,ט] והמלך קם בחמתו ממשחה היין על גנת הביתן, מה עשה מיכאל המלאך התחיל מקצץ את הנטיעות לפניו והוסיף חמה על חמתו, ושב אל משתה היין והמן עמד לבקש על נפשו, מה עשה מיכאל דחפו על אסתר והיתה מצעקת אדוני המלך הרי הוא כבשני לפניך, ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, ושמע המן הדבר הזה ונפלו פניו, מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה לחרבונה ואמר לו אדוני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי וגו', דא"ר פנחס צריך לומר חרבונה זכור לטוב,**

וַיֵּאמֶר חֲרִבּוֹנָה – מונח תלישא-גדולה, כעין שני תלשא, שני ענינים הקשורים לשיעור, חציצה, מחיצה. מחיצה - מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה לחרבונה (כלומר עבר כעין מחיצה של זהות) שיעור - אפשר כי כאן מרמז על חישוב גימטריה כך: **אֲשֶׁר-עָשָׂה** – ג' ירח בן-יומו 332 של"ב עולה אליהו זכור לטוב **הָמֶן** – ג' קרני-פרה 645 תרמ"ה עם הכולל (כי כתוב במקף לכן אפשר לחשב כמלה אחת) תרמ"ו עולה **חרבונה זכור לטוב** למה **חרבונה זכור לטוב** כי בדבור פיו נתלה המן באזניו וקרני-פרה על העץ. אם נסיר את המן מקרני-פרה (בלי הכולל) (95 = 645 - 550) יעלה תק", שגרם לישראל לתקן דרכו. **אֲשֶׁר-עָשָׂה הָמֶן** – מדוגמת **1. במדבר מסעי לה,ה: אֶלְפִים בְּאַמָּה** העלינו השערה על שיעור אלפיים אמה בחבל רפוי שיהיה קרוב לעיר משיעור אלפיים אמה בחבל מתוח. אם גואל הדם הורג את הרוצח בשגגה החוסה בעיר המקלט בתוך השיעור הפנימי דינו כרוצח, אם הורגו מחוץ לשיעור החיצוני עשה מצוה, אם הורגו בין שני השיעורים אסור אבל פטור. ירח בן-יומו – מתאר באידיאוגרמה – ציור – חבל מדידה קרני-פרה מתאר שיעורין שונים של אותו שיעור, בתורה שני גבולות עיר מקלט הנוצרים כתוצאה ממתחת ורפיון חבל המדידה. בגלל מבנה דומה במגילת אסתר הרב נבצל שליט"א הציע לפרש כי קביעת אורך חבל המדידה להיות של חמישים אמה יש לו בטוי בעץ של המן שגובהו חמישים אמה. ועוד מותר לצאת מתחום שבת כדי ללכת לבית דין על עדות ירח בן-יומו לקביעת ראש חדש

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ב; **מצות ההשערה**: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.8 במדבר מסעי לגא, (התש"פ) (בהשתתפות נחלת יעקב)

במדבר מסעי לה, ט: וַיִּדְבֶּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: עֲרִי מַקְלֵט מופע שבעים והאחרון של פסוק זה בתורה, מצוה על ערי מקלט לתקן (במ' מס' לה, יא) מַכַּה-נֶפֶשׁ בְּשִׁנְנָה: ככעין הקש שגגה שגגה מהכתוב (במ' שלח טו, כו) וְנִסְלַח לְכָל-עֵצֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹגֵר הֶגֶר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל-הָעָם בְּשִׁנְנָה. ס. התשובה היא עיר מקלט המתקנת מעבירות.

במדבר מסעי לה, י: דִּבַּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן: [ספרי במדבר פרשת מסעי פיסקא קנט] (במ' מס' לה, ט) וַיִּדְבֶּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: (במ' מס' לה, י) דִּבַּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן: למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר (דב' ו'א, ד, מא) יְצֵא וַיְבַדֵּל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שְׁמֹשׁ: אין לי אלא שהפריש משה בעבר הירדן מנין שצוה משה את יהושע להפריש להם ערי מקלט ת"ל (במ' מס' לה, יא) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים. אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר אתה אומר אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכניסתן לארץ מיד ת"ל (דב' שפ' יט, א) כִּי-יִבְרָאֵת ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת-הַגּוֹלִים אֲשֶׁר לָךְ אֶת-אַרְצָם וִירְשָׁתָם וַיִּשְׁכַּתְּ בְּעָרֵיהֶם וַיִּבְתְּיָהֶם: אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר.

(במ' מס' לה, י) כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן: מִיֶּכָן הִיָּה ר' יהודה אומר אין הירדן מארץ כנען ר' שמעון בן יוחי אומר (במ' מט' לא, יב) אֲשֶׁר עֲלִי-יַרְדֵּן יַרְחֹ: מה ירחיו מארץ כנען אף הירדן מארץ כנען. (טט) הפסוק המלא (במ' מט' לא, יב) וַיָּבֵאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-עֲלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל-עֵצֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמַּלְקוֹת וְאֶת-הַשְּׁלָל אֲשֶׁר-עָרְכְתָם מִזֶּמַּן אֲשֶׁר עֲלִי-יַרְדֵּן יַרְחֹ: מלמד שמחנה ישראל היה בעבר הירדן המזרחי ור' שמעון לומד שהירדן עצמו שייך לעבר הירדן המערבי כמו העיר ירחו)

(במ' מס' לה, י) כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן: מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים בהלכותיהם ביחס לנושא. בשעת המעבר יש שלוש ערי מקלט בעבר הירדן המזרחי שהפריש משה, ויש צווי ליהושע להפריש שלוש ערים בעבר הירדן המערבי. אבל לא הפרשה

(במ' מס' לה, י) אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן: תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב בפרטים נוספים הקשורים לנושא ושעל חלק מהם לא חלה הלכה מסוימת. ביצוע הפרשת ערי מקלט בעבר הירדן המערבי היא ההרחבה, אבל ביצועה ממתין לאחר ירושה וישיבה.

(במ' מס' לה, י) אֶת-הַיַּרְדֵּן: מקף בורר בין שייכות נחל הירדן לעבר הירדן המזרחי ובין שייכות נחל הירדן לעבר הירדן המערבי

(במ' מס' לה, י) אַרְצָה כְּנָעַן: מרכא מרבה סלוק מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות. (הגבלה א) ר' יהודה אומר אין הירדן מארץ כנען (הגבלה ב) צ"ע

במדבר מסעי לה, יא: וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עֲרֵי מַקְלֵט תְּהִינָה לָכֶם וְנָס שְׂמֹה רֹצֵחַ מַכַּה-נֶפֶשׁ בְּשִׁנְנָה: [ספרי במדבר מסעי קנט] (במ' מס' לה, יא) וְהִקְרִיתֶם, אין הקרייה אלא הזמנה: עָרִים, שומע אני אף כרכים ת"ל עָרֵי אי עָרֵי שומע אני אפילו כפרים ת"ל עָרִים הא כיצד מגיד שלא היו שם אלא שווקים ובית המחיה (מים).

(במ' מס' לה, יא) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים: מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשטו.

(לימוד א) ע"פ [ספרי דבי רב פארדו דוד (מפרש התוספתא)] (במ' מס' לה, יא) וְהִקְרִיתֶם – כמו (בר' תול' כז, ב) כִּי הִקְבֵּה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי: הפרשה להזמנה בכניסה לארץ ואינן קולטות עד אחר ירושה וישיבה (ראה לעיל (דב' שפ לא, יב) ראה (לה, יג, טו)).

(לימוד ב) היוצא מן הפשט (במ' מס' לה, יא) עָרִים עֲרֵי מַקְלֵט – למרות שההטעמה במלת "ערים" היא זקא-קטן (תחבירית טעם עוצר בדרגת מלך) המפריד בין הכתוב המסתים במלת "ערים" ובין הכתוב אחריו, הכתוב נדרש במדת ג' מ"לב מדות "אין רבוי אחר רבוי אלא למעט".

ע"פ [ספרי שם] עָרִים – שם כולל בין גדול בין קטן בין מוקף חומה בין שאינו מוקף, אפילו כרכים מוקפי חומה שדלתותיהן ננעלות בלילה. ת"ל עָרֵי מַקְלֵט – (טעם א) ראויות למקלט בכל עת שיפנה הרוצח לשם, לכן לא עיר הנועלת בלילה ולא עיר חומה, עָרִים עֲרֵי מַקְלֵט – (טעם ב) שני כתובים יתירים הבאים ללמד במדה ג' מ"ב מדות "אין רבוי אחר רבוי אלא למעט" שלא תהינה גדולות, שלא מתקיים בהן מסחר גדול ושלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם, ובמלת עָרִים שלל כפר אע"פ שהוא פתוח שאין בהם מזונות רבים, אלא עיירות בינוניות ללא חומה, עם שוקים למזון ומים, אבל לא למסחר גדול.

עָרֵי מַקְלֵט – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן רבוי סיבות לבחירת עיר בינונית כעיר מקלט: ללא חומה, ללא שערים, שוקים עם מזון ומים ולא למסחר גדול.

[ספרי במדבר מסעי קנט] (במ' מס' לה, יא) וְנָס שְׂמֹה רֹצֵחַ, שומע אני כל רוצח במשמע ת"ל מַכַּה-נֶפֶשׁ בְּשִׁנְנָה: אי מכה נפש שומע אני אף (שמ' מט' כא, טו) מַכַּה אָבִיו וְאִמּוֹ בִּמְשַׁמֵּעַ ת"ל רֹצֵחַ מַכַּה-נֶפֶשׁ לא אמרתי אלא רֹצֵחַ מַכַּה-נֶפֶשׁ יצא המכה אביו ואמו שאינו גולה (טט) (שמ' מט' כא, טו) וּמַכַּה אָבִיו וְאִמּוֹ [משנה בבא קמא פ"ח, מ"ה] ועשה בהן חבורה) קוֹת יוֹמֵת: (בחנקה) (סליק פיסקא).

[תורה תמימה] (במ' מס' לה, יא) וְנָס שְׂמֹה רֹצֵחַ – ת"ר, מניין ליוצא מב"ד חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות מניין שמחזירין אותו, ת"ל (שמ' מט' כג, ו) וְנָקִי ... אֶל-פְּתָרְגֵי, ומניין ליוצא מב"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו, ת"ל (שם) וַצִּדִּיק אֶל-פְּתָרְגֵי, חייבי גלות מא, אתיא רוצח רוצח⁽¹⁾ [סנהדרין ל"ג ב'] (ההורג במזיד והורג בשגגה נקראים רוצח)

(לה, יא) מַכַּה-נֶפֶשׁ – פרט לעושה חבורה באביו בשוגג, ס"ד אמינא כיון (ע"פ הערת תו"ת עושה חבורה) דבמזיד בר קטלא הוא בשוגג יגלה (?), קמ"ל⁽²⁾ (ע"פ הערת תו"ת שההורג אביו או אמו בשגגה גולה כשאר האדם) [מכות ח' ב']:

(לה, יא) בְּשִׁנְנָה – פרט לאומר מותר דאינו גולה⁽³⁾ (ע"פ הערת תו"ת) – שנחשב כמזיד כדעת רבא דקיימא ליה כוותיה) (שם ז' ב'):

(במ' מס' לה, יא) וְנָס שְׂמֹה רֹצֵחַ – (אתנח) מרכא פשטא זקא-קטן, תבנית טעמים העשויה לרמז ללימוד אלפני לפניו. אפשר שכאן מקור נוסף ללימוד שארבעים ושתים ערי הלויים (במד' מס' לה ז, ו) בנוסף על שש ערי המקלט שהן ערי הלויים (במד' מס' לה, ו) שגם הן ערי מקלט.

ב"ה טוב טעם ודעת (טור) (ל"כ כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - התשפ"ב; מצותי ההשקפה: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' ששניה לגולג, תור רבבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפיטרה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפיטרה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא - סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מנח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, דמא לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

(במ' מס' להיא) וְגַם שְׁמֵהּ רִצְחָן - פשטא זקא-קטן, שני ילימודים בפשט (לימוד א) [ספרי במדבר מסעי קנט] (במ' מס' להיא) וְגַם שְׁמֵהּ רִצְחָן, שומע אני כל רוצח במשמע ... מלמד שגם הורג אביו ואמו בשגגה גולה, (לימוד ב) [סנהדרין ל"ג ב'] מלמד זכות על חייב מחזירים הנידון, אולי זה מרומו גם בטעם מרכא שמאריכים את הדין בנידון. יוצא זכאי אין מלמדים עליו חובה.
(להיא) מִכָּה נִפְשָׁה - מקף כבורר בין שיצאה נפש הנרצח מיד בהכאה ובין שחלה ומת
(להיא) מִכָּה נִפְשָׁה - טפחא ללא מרכא, בתפקיד שנוי אפשר מרמוז להורג את אביו או אמו בשגגה שאע"פ שנטל נפש יגלה וזה שנוי והקלה לעומת עושה חבורה בהוריו בזדון שנהרג,
(להיא) בְּשִׁנְיָהּ - סלוק מגביל שיצאה נפש הנרצח מיד בהכאה [ספרי דבי רב פארדו דוד] (במ' מס' להיא) וְגַם שְׁמֵהּ רִצְחָן הוּא
(להיא) בְּשִׁנְיָהּ - סלוק מגביל [מכות ח' ב'] פרט לאומר מותר דאינו גולה שנחשב כמוזר.

במדבר מסעי להיא: וְגַם בְּאֶבְרֵי יְדֵי אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ הִכְהוּ יָמֹת רִצְחָן הוּא מוֹת יוֹמַת הַרְצָח:
במדבר מסעי להיא: אוּ בְכָל עֵצֶיךָ אֲשֶׁר-יָמוּת בּוֹ הִכְהוּ יָמֹת רִצְחָן הוּא מוֹת יוֹמַת הַרְצָח:
מבוא לפסוקים במדבר מסעי להיא, יח:

(להיא) וְגַם - פזר, תנהו למקום אחר [רש"י בבלי סנהדרין עט,א], ומהכא נפקא לך בכל דוכתי (בתורה) דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי,
(להיא) וְגַם - פזר, תנהו למקום אחר לחולין כח ראשון בשחיטה, ומשם לכאן ענין של כח ראשון למיתות משונות שלא כתובות בתורה
(להיא) או - פזר, תנהו למקום אחר לבבא קמא לאומדן נזקין, ואם צריך גם למקומו למיתות משונות שלא כתובות בתורה

[בבלי סנהדרין עח,ב] [משנה סנה' פ"ט, מ"ב]. נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי והרג את ישראל, לנפלים והרג את בן קיימא - פטור. נתכוין להכותו על מתניו ולא היה בה כדי להמיתו על מתניו, והלכה לה על לבו, והיה בה כדי להמיתו על לבו ומת - פטור. נתכוין להכותו על לבו [בבלי סנהדרין עט,א], והיה בה כדי להמית על לבו, והלכה לה על מתניו ולא היה בה כדי להמית הגדול ולא היה בה כדי להמית הגדול, והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן, ומת - פטור. נתכוון להכות את הקטן, והלכה לה על הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול, ומת - פטור. אבל נתכוון להכות על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו ומת - חייב. נתכוון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול, והלכה לה על הקטן ומת - חייב. רבי שמעון אומר: אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה - פטור. גמרא. רבי שמעון אהייא? אילימא אסיפא - רבי שמעון פוטר מיבעי ליה! אלא ארישא: נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי והרג את ישראל, לנפלים והרג את בן קיימא - פטור. הא נתכוון להרוג את זה והרג את זה - חייב. רבי שמעון אומר: אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור. פשיטא, קאי ראוון ושמעון, ואמר: אגא לראובן קא מיכוונא, לשמעון לא קא מיכוונא - היינו פלוגתייהו. אמר אחד מינייהו, מאי? אי נמי, כסבור ראוון ונמצא שמעון מאי? תא שמע: דתניא, רבי שמעון אומר: עד שיאמר לפלוני אני מתכוון.

מאי טעמא דרבי שמעון? - אמר קרא (דב' שפ' יט,יא) וְאֶרְבָּ לֹךְ יָקָם עֲלֶיךָ - עד שיתכוון לו. ורבנן? - אמרי דבי רבי ינאי: פרט לזורק אבן לגו. היכי דמי? אילימא דאיכא תשעה נכרים ואחד ישראל ביניהן - תיפוק ליה דרובא נכרים ניהו. אי נמי פלגא ופלגא - ספק נפשות להקל! - לא צריכא, דאיכא תשעה ישראל ונכרי אחד ביניהן, דהוה ליה נכרי קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.
[רש"י בבלי סנהדרין עט,א]

וארב לו - קרא יתירא הוא נכתוב כי יהיה איש שונא לרעהו וקם עליו.
 ורבנן - דפליגי עליה דר' שמעון מאי דרשי ביה.
 אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו - לתוך חבורה של בני אדם נכרים וישראלים, אבל נתכוין לישראל זה והרג את חבירו לא אתא קרא למעוטי.
 תיפוק ליה וכו' - ולמה לי קרא.
 אי נמי פלגא ופלגא - למה לי קרא למפטריה - הא כיון דמצי למימר לנכרים קא מתכוונא אית לך למפטריה משום דספק נפשות להקל מוהצילו העדה (יומא פד, ב).
 לא צריכא וכו' - ואשמעינן קרא דפטור משום דהוה ליה נכרי קבוע ביניהם, וילפינן מהאי קרא דכל קבוע לא פחות מלהיות נדון כמחצה על מחצה והווי ספק נפשות להקל, ומהכא נפקא לך בכל דוכתי דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, והא ליכא למילף מיניה כרובא דמי, דהא מהיכא תיתי לך, דילמא האי דפטר ליה להאי משום דספק נפשות להקל, ולא משום דחשבינן ליה כרובא, אבל מחצה על מחצה ילפינן מיניה - דאי לאו כמחצה על מחצה דמי לא הוה ליה ספק נפשות להקל ואמאי פטור - הא רובא דישאל ניהו ורבנן אית להו נתכוון לזה והרג את זה חייב.
 טט: מהלך הגמרא בדף (עז - עח) בענין זריקת כדור או אבן בקיר הנהדפת לאחור ופוגעת והורגת אדם, ובהשכת נחש בנוי בין היתר על (במ' מס' להיא) וְגַם בְּאֶבְרֵי יְדֵי אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ הִכְהוּ יָמֹת רִצְחָן. כלומר בפסוק לא נאמר זריקה אבל נדרש גם לזריקה. נאמר שגם כאן בענין " אמרי דבי רבי ינאי: פרט לזורק אבן לגו. " מעורב פסוק (במ' מס' להיא) וְגַם בְּאֶבְרֵי יְדֵי אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ הִכְהוּ יָמֹת. וע"ז טעם פזר של וְגַם ילמד פ' [רש"י] ומהכא נפקא לך בכל דוכתי (בתורה) דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי,

(להיא) וְגַם - פזר, תנהו למקום אחר לחולין כח ראשון בשחיטה, ומשם לכאן ענין של כח ראשון למיתות משונות שלא כתובות בתורה
(להיא) או - פזר, תנהו למקום אחר לבבא קמא לאומדן נזקין, ואם צריך גם למקומו למיתות משונות שלא כתובות בתורה
[בבלי חולין טו,ב]

... דתניא: השוחט במוכני - שחיטתו כשרה, במחובר לקרקע - שחיטתו כשרה, נעץ סכין בכותל ושחט בה - שחיטתו כשרה, היה צור יוצא מן הכותל או קנה עולה מאליו ושחט בו - שחיטתו פסולה,
 רש"י טו,ב במוכני - גלגל שקורין טו"ר והשכיב בו הסכין חודו למעלה וגלגל ושחט.
[בבלי חולין טז,א]

קשיין אהדדי! אלא לאו ש"מ: שאני בין מחובר מעיקרו לתלוש ולבסוף חברו, ש"מ. אמר מר: השוחט במוכני - שחיטתו כשרה. והתניא: שחיטתו פסולה! ל"ק: הא בסרנא דפחרא, הא בסרנא דמיא. ואיבעית אימא: הא והא בסרנא דמיא, ולא קשיא: הא בכח ראשון, הא בכח שני, וכי הא דאמר רב פפא: האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא ומית - חייב, מ"ט? גירי דידיה הוא דאהני ביה; וה"מ בכח ראשון, אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא.

הגמרא לא מציגה פסוק אבל דוגמת ההמתה בהזרמת מים בידיה כהלכות רוצח ופי' [תורה תמימה] (במ' מס' להיא) או בְּכָל עֵץ - נאמר ברזל אבן ועץ, לא ראי אבן כראי עץ ולא ראי עץ כראי אבן, ולא ראי שניהם כראי ברזל, הצד השהו שבשלשתם שהוא מחמת הממיתים והממית, יצא את שדחפו לתוך האור או לתוך המים ושיסה בו את הכלב או את הנחש שדיני מסור לשמים^(ט) [שם]: [תו"ת הערה כח] וע"פ יסוד דרשה זו קי"ל הרבה פרטי דינים, כמו הדוחף את חבירו לתוך המים או לתוך האש אומדין אותו אם יכול לעלות משם פטור, וכן אם כבש עליו בתוך המים או בתוך האש עד שלא נשאר בו כח לעלות משם ומת חייב אע"פ שאינו הוא הדוחף בתחלה, והוא הדין למניח ידו על פי חבירו ועל חוסמו עד שהניחו מפרפר ואינו יכול לחיות או שכפתו והניחו בצינה או בחמה עד שמת או שבנה עליו מקום עד שמנע ממנו הרוח או שהכניסו למערה או לבית ועשן עליו עד שמת או שהכניסו לבית של שיש והדליק עליו נר עד שהמיתו ההבל, בכל אלו נהרג עליו, דהוי כמו שתנקו בידו, אבל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ב; תמצית ההשערות; אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גריש = גריש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

הכופת את חבריו והניחו ברעב עד שמת או שהניחו וכפתו במקום שסוף החמה או הצינה לבא לשם ובא והניחו או שכפה עליו גיגית או שפרע עליו את המעזיבה או שהשיך עליו את הנחש ואין צ"ל אם שיסה בו את הכלב או את הנחש, בכל אלה אין ממתין אותו, ודורש דמים ידרוש דמו, וכן הדוחף את חבריו כבוד והיה שם סולם שיכול לעלות עליו ובא אחר וסילק את הסולם שניהם אין נהרגין בב"ד, ואפילו היה הדוחף עצמו הוא שחזר וסילק את הסולם פטור ממיתת ב"ד ורק דמו נדרש:

סיכום: ע"פ הסברי [תורה תמימה] ע"פ [הגמרא] וע"פ [רמב"ם בפ"ג ה"ב מרוצה] תלישא-קטנה מרמזת על אומדנת שיעורים יחסיים בענין אשר ימות בה באבן ובו כלי העץ. רוצה בכות ראשון חייב מיתת בי"ד (בעדים התראה ומזיד) הממית מכוח שני פטור ממיתת ב"ד ורק דמו נדרש.

הפזר בא ללמד למקומו על כל המיתות המשוונות שלא נכתבו בתורה שגם במ יש לשער האם הם מסוג אשר ימות מכוח ראשון או כוח שני הפזר בא ללמד למקום אחר: לוקח מרוצה עיקרון כות ראשון ומעבירו ע"י לפחות אחד ואפשר שני טעמי הפזר בפסוקים במדבר מסעי לה, יז - יח אל שחיטה במוכני וכן בזריקה.

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (טו"ר) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מאריך**, **רבוי**; **דרג**, **מזרף**; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא** טפחא – קב"שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעיט חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; **השלישיה**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, זמן לכלל ופוט, רבוי מעיט; דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.9 במדבר מסעי לגא (התשפ"א)

במדבר מסעי להא: וַיַּדְבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה עַל-יַרְדֵּן וַיֹּאמֶר עֲלֵי-יַרְדֵּן וַיְרַחֵם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

[באר מים חיים, הרב מדר אליהו (אוצה"ח) ע' 358] ע"פ **[ילקוט מעם לועז]** ... משה נעצב שלא יזכה להכנס לארץ, בא הקב"ה וניחמו ופייסו בזה שצוה לו כל המצוות התלויות בארץ ואמר לו רצונך לבוא לארץ ישראל מפני הדברים הבאים (א) לכבוש הארץ ולגרש העמים משם (ב) לחלק הארץ לשבטים, (ג) לשים גבולות לארץ ולחלוקה (ד) להפריש ערי לויים (ה) להפריש ערי מקלט. ... אפילו תכנס לארץ אתה צריך לאחרים לעשותם. אם כן אתה יכול לצוות לאחרים שיעשו אותם בלא להיכנס לארץ ויקרא על שמך כמו התורה שהיא על שמך. **(במ' מס' להא), וַיַּדְבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה** – דרגא תביר טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותו ענין. כאן ע"פ **[באר מים חיים]** משה מצטווה לצוות לאחרים לבצע את מה שרצה לבצע בעצמו ובביצועם יקרא כאילו הוא עשאו.

[העמק דבר] (במ' מס' להא) בְּעֶרְכָת מוֹאֵב. חזר ופירש הכתוב בפרשה זו, משום דשני פרשיות הקודמות לא באו אלא משום עבר הירדן המערבי (טט: המאמר **בְּעֶרְכָת מוֹאֵב** נמצא בתורה בשמונה פסוקים), משום הכי פירש הכתוב דפרשה זו מיירי גם בערבות מואב, שגם בני ראובן וגד יתנו מעריהם ללויים:

(במ' מס' להא), וַיַּדְבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה – דרגא תביר טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה. כאן ע"פ **[העמק דבר]** שכל שבט בישראל כולל השבטים שהתישבו בעבר הירדן המזרחי יתנו ערי מקלט ללויים.

(במ' מס' להא), וַיַּדְבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה וגו' ממוקם בתורה לפני הפעם ה-70 והאחרונה של התוכן **במדבר מסעי להא, ט: וַיַּדְבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לְאָמְרוֹ**: שהוא הדיבור האחרון של ה' אל משה מאהל מועד, מצוה על ערי מקלט, במשמע של תשובה מעבירות. וזה עשוי להסביר את **(במ' מס' להא), בְּעֶרְכָת מוֹאֵב עַל-יַרְדֵּן וַיְרַחֵם** המציין את מקום סיום המסעות כנאמר **(במ' חקת כבא), וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְכָת מוֹאֵב מִשְׁבַּר לַיַּרְדֵּן וַיְרַחֵם** והמציין את מקום העבודה זרה של פעור על סף הכניסה לארץ כנען. מבוסס על **[דרשות ופירוש רבנו יונה גירונדי, ע' רנד (אוצה"ח)]** ה' מצוה על משה לבסס מערכת חינוכית ושיפוטית המפורשת בכל השבטים והמקשרת את כל השבטים, כגון המסופר ב-**(שמואל א א)** על אלקנה הלוי אבי שמואל הסובב בין ישובים ומוליך ישראל אל משכן שלה. **(במ' מס' להא) בְּעֶרְכָת מוֹאֵב** – מונח מרבה אתנה מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות למנוע את ישראל ע"י חינוך מלעזוב דרך ה'.

[התקשרות לחנו ע' 348 אוצה"ח] כללות ענין המסעות הוא לצאת מ"מדבר העמים" ... שהוא בדוגמת כללות ענין הגלות, ולבוא לי"ירדן ירחו" בחינת הריח, דקאי על משיח צדקנו, שהוא מורה ודאין שזוהו ענין הגאולה בעבודה פרטית, שעל ידה באים לגאולה דכללות בני-ישראל.

(במ' מס' להא), עַל-יַרְדֵּן וַיְרַחֵם – מקף כבורר במשמעות מלת "על" שעשויה להיות במשמע למעלה, או סמוך או ע"פ **[מלב"ם (וי' ה)]** מלת "על" עשויה להורות על צירוף דברים לענין אחד. מוצע לומר שכאן זה במשע סמוך וגם במשמע צירוף.

(במ' מס' להא), עַל-יַרְדֵּן וַיְרַחֵם – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. כאן צירוף העבודה הפרטית של כל אחד מישראל בחינוך ובהדרכת המורים כמו הלויים (כמוסבר לעיל) המגביל את בני ישראל מלתעות אחרי ע"ז ועבירות אחרות המרומזות בכתוב **(במ' מס' להא) בְּעֶרְכָת מוֹאֵב** ומביא לגאולת כלל ישראל שיוציאו ריח טוב במובן של חומר ובמובן של שם טוב ובמובן של רוח והמשיח בהריחו יהיה מקושר לכל אחד מישראל ויכוון אותו בעבודת ה' יתברך.

במדבר מסעי להב: צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַנְחַנּוּ לְלוֹיִם מִנְחַלֹּת אַחֲזָהֶם עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגְרָשׁ לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תַּחֲנוּ לְלוֹיִם:

(במ' מס' להא), צוֹ אֶת-בְּנֵי – מקף בורר באיזה מצב של בני ישראל יש חובת חלוקת הארץ ונתינת ערים ללויים. **[דרכי ציון, הרב שלזינגר אליהו, ע' קסג (אוצה"ח)]** ומבואר מכל זה דלאחר שבטלה ירושה ראשונה בחורבן בית ראשון בטלה גם חלוקת הארץ והיו צריכים בירושה שנייה לחלוק את הארץ מחדש בגורל ואורים ותומים כדין חלוקת הארץ וכמבואר בגמרא **[בבא בתרא קו ב]** ומכיון שלא היו אורים ותומים ולא היה "ביאת כולכם" ממילא לא נתחלקה הארץ מחדש בירושה שנייה. וכפועל יוצא גם לא נתנו ערים ללויים.

[ספרי במדבר פרשת נשא פיסקא א] ... צו, הציווי מיד בשעת מעשה ולדורות ... (במ' מס' להב), צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַנְחַנּוּ לְלוֹיִם מִנְחַלֹּת אַחֲזָהֶם **(במ' פי' כתב), צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם אֶת-קִרְבְּנֵי לַחַמֵּי לַאֲשֵׁי** הא אין ציווי בכל מקום אלא חסרון כיס חוץ מאחד ואיזה זה זה **(במ' מס' לדב), צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם כִּי-אַתֶּם פְּאִים אֶל-הָאָרֶץ כִּנְעַן** תזרזם לענין חילוק הארץ ורבי אומר אין ציווי בכל מקום אלא אזהרה שני **(בר' ב, טז) וַיִּצְוֶה ה' אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵצֵי הָעֵדֶן אֲכַל תֹּאכַל: (יז) וּמִעֵץ הַדְּעַת טוֹב נָעַם לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְּיָוִם אֲכַלְתֶּם מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת:**

(במ' מס' להב), צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – זרקא מונח סגול בתפקיד הוספה ממן הענין על הענין או גריעה מהענין על הענין. ההוספה היא בזירוז לביצוע המצוה של נתינת ערי לויים מיד, כנראה, אחרי חלוקת הארץ. טעם מונח מרמז על עוד תפקיד אפשר שזה תפקיד גריעה כי נתינת הערים ללויים גורעת מנחלת כל שבט.

עוד הוספות (א) ערי הלויים הן ערי מקלט וזה מוסיף אפשרות הגנה על רוצחים בשגגה. (ב) ורבי אומר אין ציווי בכל מקום אלא אזהרה והאזהרה כאן שאם לא יתנו את הערים לא יזכו להוספה ברוחניות מנוכחות מלמדי תורה, **[שפתי כהן] ...** ויהיו מפורזים ביניהם כדי להורות להם משפטי התורה ודיניה, שנאמר **(דב' וחה"ב לג), וַיְרֹוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לַיַּעֲקֹב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל**. וכן בירכס יעקב ואמר **(בר' יח מט), אֶתְקַלְמֶם בְּיַעֲקֹב:**, כמו שאמרו חז"ל **[ילקוט רמז קנ"ח]** אין לך עניים סופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון. **(בר' יח מט), וְאֶפְיָצָם בְּיִשְׂרָאֵל:**. זה שבט לוי כדי להורות לישראל דיני התורה. גם יהיו מפורזים ביניהם כדי שלא תשכח האחוה (הלויים המפורזים מקשרים בין כלל ישראל). המערכת החינוכית בערי הלויים תתן תפקיד נוסף למגורשים כמקום נוי והרחבת דעת לתלמידים המתנסים בערי הלויים.

לימות המשיח ירבו מאד לומדי תורה ומוסדות החינוך בשש ערי המקלט הראשיות לא יספיקו לקלוט את מבקשי החינוך היותר מעמיק. לכן

(דב' שפ' יט, ט) וַיִּסְפַּח לָהֶן עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים לחינוך תורני גבוה.

(במ' מס' להב), וּמִגְרָשׁ – רביע, **לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם** – פשטא מונח זקף-קטן במלה אחת. **(במ' מס' להב), וּמִגְרָשׁ** – רביע, רמז לברור כיצד מגרש עיר לויים מהוה רבע משטח העיר ותחומה. רמז ליחס ששטח מעגל חסום הוא כרבע פחות משטח הרבוע החוסם. זה רמז לערך $\frac{1}{4}$ פאי שהוא בערך 0.785 והמלמד על היחס בין היקף מעגל וקוטרו שהוא עצמו שווה פעמיים הרדיוס שיוצר את המעגל.

ב"ה טוב טעם ודעת (טסור"ל) כי במצוותך האמנתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ב; **תמצית ההשערות**: **אתנח**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: **מונח** - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, **רבוז**; **דראג** - **מזרח**; **תבר** - מחלק, **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = **טרףא** - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקא-קטן** - 2; **זקא-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ...; **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק - היקש; השלישי: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = **גריש** = **גריש"ב** - יוצא מהענין; **קדמא ואולא** - סדר, מלמד ולמד, דמו לכלל ופוט, רבוי מעיט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מדות דר' שימצאל; **תלישא-קטנא** - **תראסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

נוסחת שטח עיגול $R^2 * \prod$ ברדיוס של 1 השטח הוא 3.14 בערך רבע פחות משטח רבוע $2 * 2 = 4$, ברדיוס $1/2$ השטח הוא 0.785 בערך רבע פחות משטח רבוע $1 * 1 = 1$

הקדמה: כל ההסברים להלן מבוססים על **[רש"י עירובין נו,א]** **[בבלי עירובין נו,א-ב]** עסק בנושא של לרבע עיר ואז להוסיף עליה תחומי שבת של 2000 אמה לכל רוח ולמילוי 4 הקרנות ברביעיים של 2000 אמה על 2000 אמה, המבוסס על **[במ' מס' לה,ה]**. בדיון הבא מחושב יחס שטח המגרש של ערי הלויים לכלל שטח תחום העיר אחרי הוספת ה-2000 אמה לכל רוח ובקרנות. **[בבלי עירובין נו,ב]** תניא, אמר רבי אליעזר ברבי יוסי: תחום ערי לויים אלפים אמה, צא מהן אלף אמה מגרש - נמצא מגרש רביעי, והשאר שדות וכרמים. מנא הני מילי **(רש"י שמגרש 1000 אמה)**? - אמר רבא: דאמר קרא **[במ' מס' לה,ד]** **וּמְגֵרְשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹאִים מִקִּיָּר הָעִיר וְחִצְיָה אֶלְפָּה אֶמָּה סָבִיב**: אמרה תורה: סבב את העיר באלף, נמצא מגרש רביעי. - רביעי? פלגא הוי! - אמר רבא: בר אדא משוחאה **(רש"י מציינ תחומי העיר)** אסברה לי, משכחת לה במתא (היחס של מגרש לתחום העיר שהוא רבע מצוי בעיר) דהויא תרי אלפי אתרי אלפי אורכה 2000 אמה ורוחבה 2000 אמה. תחום כמה הויא - שיתסר **(ע"פ רש"י ב-2000 על 2000 יש ארבעה רביעיים של 1000 על 1000, לכן מול כל צד של העיר יש 4 רביעיים של 1000 על 1000)**. קרנות כמה הויין - שיתסר (כל קרן הויא 2000 על 2000 לכן יש בה 4 רביעיים של 1000 על 1000) **(חישוב מגרש דל (החסר) תמניא דתחומין (מול כל צד עיר יש 2 רביעיים של 1000 על 1000 ובסה"כ 8 רביעיים של 1000 על 1000), וארבעה (רביעיים של 1000 על 1000) דקרנות - כמה הוי, - תריסר (סה"כ 8 ועוד 4 = 12 רביעיים של 1000 על 1000)**. נמצא מגרש רביעי (בתמיה) ? טפי מתלתא נינהו (היחס 12 מעל 32 זה יותר משליש ולא רבע) ! - אייתי ארבעה דמתא שדי עלייהו, - אכתי תילתא הוי (היחס שליש מתקבל בתוספת 4 רביעיים של 1000 על 1000 של העיר עצמה) ! - מי סברת ברביעא קאמר (הסברת שבעיר רביעית מדובר) ? בעיגולא קאמר **(בעיר עיגול מדובר)**. כמה מרובע יתר על העגול - רביעי, דל רביעי מינייהו (מה-12 רביעיים של 1000 על 1000 שחישבנו סביב העיר, החסר רבע שבהם רבוע גדול מעיגול בעל קוטר כמו אורך ורוחב העיר) - פשו (נשאר) להו תשעה, ותשעה מתלתין ושיתא **ריבועא** (היחס 9 ל-36 זה רבע), הוי.

[בבלי עירובין נו,ב] אביי אמר: משכחת לה נמי במתא דהויא אלפא באלפא. (גם בעיר של 1000 אמה על 1000 אמה, שטח המגרש יהיה רבע משטח תחום העיר). תחומין כמה הוו - תמניא (לכל רוח 1000 אמה כאורך/רוחב צד העיר על 2000 אמה אורך התחום לאותה רוח, $2 * 4 = 8$ רביעיים של 1000 על 1000. סה"כ 8 רביעיים של 1000 על 1000), קרנות כמה הוי - שיתסר (קרן הויא 2000 אמה על 2000 אמה). בכל קרן 4 רביעיים של 1000 על 1000 ב-4 קרנות סה"כ 16 רביעיים של 1000 על 1000 אמה), **[בבלי עירובין נו,א]** דל ארבע דתחומין וארבע דקרנות (המגרש צמוד לצדי העיר, לכן 4 רביעיים של 1000 על 1000 הצמודים לצדי העיר, ו-4 רביעיים של 1000 על 1000 בקרנות, שפינה אחת שלהן נוגעת בפנינת העיר באותו כיוון), כמה הוי - תמניא (סה"כ 8 רביעיים של 1000 על 1000). - תלתא הוו (היחס 8 מתוך 24 מהוה שליש לא רבע) ! - מי סברת ברביעא קאמר? בעיגולא קאמר (עונה הגמרא מדובר בעיר עגולה ולא רביעית). כמה מרובע יתר על העגול - רביעי, דל רביעי - פשו לה שיתא (הסר רבע מ-8 נותרים 6 רביעיים של 1000 על 1000), ושיתא מעשרים וארבע ריבועא הוי (היחס 6 מתוך 24 מהוה רבע).

הדגמה שמעל 2000 על 2000 אמה המגרש יותר מרבע התחום. (בעיר של 3000 אמה על 3000 אמה, יש 6 רביעיים של 1000 על 1000 לכל אחד מצדי העיר, $4 * 6 = 24$, בקרנות יש $4 * 4 = 16$ רביעיים של 1000 על 1000 ובסה"כ $16 + 24 = 40$. המגרש בכל צד הוא 3 רביעיים של 1000 על 1000, $3 * 4 = 12$, בכל קרן רביע אחד וב-4 קרנות בסה"כ 4 רביעיים של 1000 על 1000 בסה"כ $12 + 4 = 16$. שטח העיגול שוה רבע פחות משטח הריבוע החוסם, לכן 16 פחות $4 = 12$. יחס שטח המגרש 12 מתוך 40 יהיה $10/3$ משטח תחום העיר)

במדבר מסעי לה,ג: וְהָיוּ הָעָרִים לְהֵם לְשִׁבְתָּם וּמְגֵרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבְהֶמְתָּם וְלָרְכָשָׁם וְלִכְלָל חֵיָתָם:

[בבלי מכות יב,א] אמר ר' אבהו: **ערי** מקלט לא נתנו לקבורה, דכתיב: **[במ' מס' לה,ג]** **וּמְגֵרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבְהֶמְתָּם וְלָרְכָשָׁם וְלִכְלָל חֵיָתָם**: לחיים נתנו ולא לקבורה. מיתיבי (נאמר בברייתא): **[במ' מס' לה,א]** **שְׁמָה** - (ט: **וְגַם שְׁמָה רָצַח מִפְּנֵי שִׂנְיָהּ**) שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו! רוצח שאני, דגלי ביה רחמנא.

ערי [רמב"ם הל' רוצח ושמירת הנפש פ"ז,ה"ד] שאר הלויים השוכנים בערי מקלט כשימות אחד מהן אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום, שנ' **[במ' מס' לה,ג]** **וּמְגֵרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבְהֶמְתָּם וְלָרְכָשָׁם וְלִכְלָל חֵיָתָם**; לחיים ניתנו ולא לקבורה. **ערי [רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ג,ה"ג]** ונותנין לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה, שאין קוברין מתיהם לתחום עריהם שנאמר **[במ' מס' לה,ג]** **וּמְגֵרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבְהֶמְתָּם וְלָרְכָשָׁם וְלִכְלָל חֵיָתָם**: לחיים ניתנו ולא לקבורה. **שם [רמב"ם הל' רוצח ושמירת הנפש פ"ז,ה"ג]** רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת קודם שיגלה מוליכין עצמותיו לשם, ורוצח שמת בעיר מקלטו קוברין אותו שם, ובעת שימות הכהן הגדול מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו. **שם [רמב"ם הל' רוצח ושמירת הנפש פ"ז,ה"ח]** הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם ואפילו לדבר מצוה או לעדות בין עדות ממון בין עדות נפשות ואפילו להציל נפש בעדותו או להציל מיד הגייס או מיד הנהר או מיד הדליקה ומן המפולת ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם עד מות הכהן הגדול, ואם יצא התיר עצמו למיתה כמו שביארנו.

[במ' מס' לה,א] **חֵיָתָם** - סלוק מגביל, ערי מקלט הן ערי לויים. **לחיים** ניתנו ולא לקבורה, כפסק **[רמב"ם]** על מלת **ערי** ב-**[בבלי**

מכות יב,א] הלויים נקברים בבית קברות מחוץ לתחום עירם. **[מקרא מפורש במדבר, עז והדר, ביאור רש"י אוצה"ח ע' 819]** (ה) פירשו בגמרא נדרים פא דהיינו כביסה שחיי אדם תלוי בהם שאם אינו מכבס את בגדיו תדיר ולובשם כשהם מזוהמים הוא בא לידי שעמום ותימהון לב והוא חולי קשה שאין לו רפואה **(עיינ ר"ן)** (הזכרון) ולא לזריעה ולא לבהמות.

[במ' מס' לה,א] **וְלִכְלָל** - טפחא ללא מרכא לפניא (א) בתפקיד שנוי (ב) כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **חֵיָתָם**. ביחד הם מלמדים שהרוצח בשגגה מהלוי, ולגביו **וְלִכְלָל חֵיָתָם** משמעו כנאמר בברייתא **[בבלי מכות יב,א]** שנקבר בתחום עיר המקלט שהיא גם עיר לויים.

[במ' מס' לה,א] **וּמְגֵרְשֵׁיהֶם** - רביעי מרמוז לארבעה לימודים שנשמנם בתוך **[ילקוט שמעוני]**

[ילקוט שמעוני תורה פרשת מסעי רמז תשפז] **[במ' מס' לה,א]** **וּמְגֵרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבְהֶמְתָּם**, מעין של בני העיר (המאפשר) **(לימוד א)**

חיהין וחיי אחרים חיהין קודמין לחיי אחרים (לגבי מי המעין), **(לימוד ב)** **בְּהֶמְתָּם** ובהמת אחרים **בְּהֶמְתָּם** קודמת (לגבי מי המעין), **(לימוד ג)** **כְּבִיסַתְּךָ** וכביסת אחרים כביסתן קודמת (לגבי מי המעין), **(לימוד ד)** חיי אחרים וכביסתן חיי אחרים קודמין (לגבי מי המעין), רבי יוסי (חולק לגבי מי המעין) אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים, קרא מנ"ל, דכתיב **וּמְגֵרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבְהֶמְתָּם וְלָרְכָשָׁם וְלִכְלָל חֵיָתָם**: מאי **חֵיָתָם** אילמא חיה והלא חיה בכלל בהמה, אלא מאי **חֵיָתָם**, חיותם ממש **[פשיטא]**, אלא לאו דאיכא צער דחיפופיתא דמתגרי בחסרון הכביסה.

ב"ה טוב טעם ודעת (ט"ו) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ב; תמצית ההשערות; אתנן, טלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, דבא – מזרח; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; זקא-קטן – 1; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, זמן לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.10 במדבר מסעי לגא (התשפ"ב)

(שמ' בשלח טו,כט) **רְאוּ יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשְׂבֵּת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמָיִם שִׁבְבוּ אִישׁ תַּחְמוּי אֶל-יַצְאֵי אִישׁ מִמֶּקְמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי:**

(במ' מסעי לה,ד) **וּמִגְרָשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקִּיר הָעִיר וְחֹצֵהָ אֶלף אַמָּה סָבִיב:**

במדבר מסעי לה,ה: וּמִדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת-פְּאֵת-קְדָמָה אֶלְפִים בָּאָמָה

וְאֶת-פְּאֵת-נֶגְבׁ אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֶת-פְּאֵת-יָסוּ אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֶת פְּאֵת צָפוֹן אֶלְפִים בָּאָמָה וְהָעִיר בְּתוֹךְ

זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים:

[1] **וְאֶת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֶת שֵׁשׁ-עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָכֶם שָׁמָּה הֲרָצֶם וְעָלִיתֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנִים עָרִי:**

[2] **כָּל-הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עָרֵי אֶתְנֶנּוּ וְאֶת-מִגְרָשֵׁיהֶן:**

[כז] **וְאִם-יָצָא יָצָא הֲרָצֶם אֶת-גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה:**

[כח] **וּמִצָּא אֹתוֹ גָּזַל הֲדָם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ וְרָצַח גָּזַל הֲדָם אֶת-הֲרָצֶם אִין לֹ דָם:**

שיעור תחום שבת [בבלי עירובין נא,א] תחום שבת 12 מיל מדאורייתא, 2000 אמה היינו מיל מרבנן, עם שינויים כפי שיוסבר.

(שמ' בשלח טו,כט) **אֶל-יַצְאֵי אִישׁ מִמֶּקְמוֹ** – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לענין אבל עם הלכות שונות בקשר לענין.

לדרשה כפשט הקריאה **אֶל-יַצְאֵי** יש אופני דרישה לגבי תחום שבתה, כגון 2000 אמה לכל רוח, 4000 לרוח מסוימת ו-0 לכיון הנגדי אם הניח ערוב, הנכנס למקום בעל מחיצות מהלך כולו.

אלפיים אמה בעיר מרובעת לכל רוח קובע תחום שבת מרבנן וקשר לתחום עיר מקלט לקליטת והגנת רוצח בשגגה:

[בבלי עירובין מט,ב] **משנה [עירובין פ"ד,מ"ח]. מי שבא בדרך וחשכה לו, והיה מכיר אילן או גדר, ואמר שביאתי תחתיו - לא אמר כלום. שביאתי בעיקרו - מהלך ממקום וגליו ועד עיקרו אלפים אמה, ומעיקרו ועד ביתו אלפים אמה. נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה. אם אינו מכיר, או שאינו בקי בהלכה, ואמר שביאתי במקומי - זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח. עגולות, דברי רבי חנינא בן אנטיגוס. וחכמים אומרים: מרובעות, כטבלא מרובעת, כדי שיהיה נשכר לזויות.**

[בבלי עירובין נא,א] ... (נאמר במשנה) אם אינו מכיר או שאינו בקי וכו'. (מלמדת הגמרא) הני אלפים אמה היכן כתיבן? דנאיא (שמ' בשלח טו,כט) **שִׁבְבוּ אִישׁ תַּחְמוּי** - אלו ארבע אמות, (שמ' בשלח טו,כט) **אֶל-יַצְאֵי אִישׁ מִמֶּקְמוֹ** - אלו אלפים אמה. מנא לן? - אמר רב חסדא: למדנו מקום ממקום, ומקום מניסה, וניסה מניסה, וגבול מגבול, וגבול מגבול, וחוצן מחוצן, ודכתיב (במ' מסעי לה,ה) **וּמִדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת-פְּאֵת-קְדָמָה אֶלְפִים בָּאָמָה** וגו'. ונילף (או שנלמד) (במ' מסעי לה,ה) **מִקִּיר הָעִיר וְחֹצֵהָ אֶלף אַמָּה**! - (ההצעה נדחית) דנין חוצן מחוצן, ואין דנין חוצן מחוצה.

כאן רש"י מפרש כיצד רבנן קשרו הסיקו שהכתוב (שמ' בשלח טו,כט) **אֶל-יַצְאֵי אִישׁ מִמֶּקְמוֹ** - (טט: הוא גם) אלו אלפים אמה. של תחום שבת. [רש"י בבלי עירובין נא,א] מקום ממקום ומקום מניסה - פסוק שנאמר בו מקום ולא נאמר בו ניסה, דנין אותו מפסוק אחר שנאמר בו מקום וניסה, כגון (שמ' בשלח טו,כט) **אֶל-יַצְאֵי אִישׁ מִמֶּקְמוֹ** דנין מ-(שמ' מש' כא,ג) **וְשָׂמִיתִי לָךְ מִקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה:** מה להלן כתיב ניסה (שמ' מש' כא,ג) **אֲשֶׁר יָנוּס** אף מקרא דאל (שמ' בשלח טו,כט) **אֶל-יַצְאֵי אִישׁ מִמֶּקְמוֹ** מרבי ביה ניסה, והוי כמאן דכתיב ביה ניסה, והדר דנין ניסה מניסה, וניסה מגבול, כולמר: דנין ניסה זו שלא נאמר בו גבול, מניסה שנאמר בו גבול, דכתיב מ-(במ' מסעי לה,כז) **גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס** (טט: וובפסוק זה גם נאמר **וְאִם-יָצָא יָצָא הֲרָצֶם** אף שלא נעשה בו שמוש מפורש) ומרבינן נמי באידך ניסה דאל (שמ' בשלח טו,כט) **אֶל-יַצְאֵי אִישׁ מִמֶּקְמוֹ** כאילו כתיב ביה גבול, והדר דנין גבול מגבול וגבול מחוצן, דנין גבול זה שלא נאמר בו חוצן מגבול שנאמר בו חוצן, שנאמר (במ' מסעי לה,כז) **וּמִצָּא אֹתוֹ גָּזַל הֲדָם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר**, ומרבינן חוצן מגזירה שיה להאי גבול דאל (שמ' בשלח טו,כט) **אֶל-יַצְאֵי אִישׁ מִמֶּקְמוֹ** (טט: שהגבול נוסף לו בדרשת רבנן), והדר דנין האי חוצן (טט: שבא מרבי גבול שכאילו כתוב ב-אל יצא) מחוצן ד-(במ' מסעי לה,ה) **וּמִדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר** דכתיב ביה **אֶלְפִים בָּאָמָה**. טט: רבנן הרכיבו שרשרת של דרשות עם הוספת מלים ומסקנות וכך **אֶל-יַצְאֵי אִישׁ מִמֶּקְמוֹ** שמדאורייתא הוא לענין טלטול ארבע אמות ברשות הרבים מקבל גם משמעות של הגבלת יציאה מחוצן לתחום שבת ל- **אֶלְפִים בָּאָמָה** מרבנן.

שיעור תחום עיר מקלט לקליטת רוצח והגנה עליו

[משנה עירובין פ"ה,מ"ד] (בבלי עירובין נז,ב) [*] אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה לא פחות ולא יותר ולא ימדוד אלא כנגד לבו היה מודד והגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדתו הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו ובלבד שלא יצא חוצן לתחום אם אינו יכול להבליעו בזו אמר רבי דוסתאי בר רבי ינאי משום רבי מאיר שמעתי שמקדרין בהרים:

[משנה עירובין פ"ה,מ"ה] (בבלי עירובין נח,ב)

[*] אין מודדין אלא מן המומחה ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר שומעין למקום שריבה ריבה לאחד ומיעט לאחר שומעין למרובה אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומר עד כאן תחום שבת שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל: [רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פ"ח,ה"ה הלכה יא] כל עיר הקולטת תחומה קולט כמוה, אילן שהוא עומד בתוך תחום עיר מקלט ונופו נוטה חוצן לתחום משיגיע תחת הנוף נקלט, היה עומד חוצן לתחום ונופו נוטה לתוך התחום משיגיע לעיקרו נקלט, וההורגו שם נהרג עליו, ואף על פי שהתחום קולט אין הרוצח דר בו, שנ' (במ' מסעי לה,כח) **וַיִּשָׁב בָּהּ, בָּהּ** וְלֹא בַתְּחוּמָּה.

תחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלויים: (במ' מסעי לה,ה) **וּמִדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר** וגו' התוכן עוסק בתחומי מחיה של ערי הלויים, תבניתו טעמים מסוימות משמעות לנושא מדאורייתא תחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלויים. אבל מדידת וקביעת תחום עיר מקלט מבוסס על דרשת רבנן על עיבור ישוב, רבועו, וכיצד מודדים אלפיים אמה של שבת. תבנית הטעמים של (במ' מסעי לה,ה) **וּמִדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר** – גרשיים מונח רביע, כעין יוצא מן הכלל המלמד על הכלל כולו, דורשת את ערי הלויים כיוצאים מן הכלל ללמד לכל ישוב על עיבור הישוב, ריבועו ומדידת תחומו לשמירת שבת (וכולם מרבנן!). (א) **אֶת-פְּאֵת-קְדָמָה אֶלְפִים בָּאָמָה** – מונח ירח בן-יומו קרני פרה, מדידת גבול עצב (חבל 50 אמה רפוי, פחות מרחק) גבול שוחק (חבל 50 אמה מתוח, יותר מרחק). דרשה מרבנן לפתרון נושא דאורייתא לתחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלויים (ב) **וְאֶת-פְּאֵת-נֶגְבׁ** – מקף מקף תרסא, אפשרות אחת שמקף כרב-מצב החבל, אפשרות אחת של מקף כרב-מצב של חבל 50 אמה, חבל 4 אמה למדידה בשיפועים, **וְאֶת-פְּאֵת-נֶגְבׁ** – תרסא כשיעור חבל וקביעת מחיצת תחום (2000 אמה), ע"פ סדר עיבור, רבוע, תחום עיר המרומז בקדמא ואזלא של **אֶלְפִים בָּאָמָה** בתפקיד סדר.

ב"ה טוב טעם ודעת (טורו"ל) כי במצוותו האמנותי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"ב; מצות ההשפחה: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; המקף פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא - מחרף; תבר - מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשועי לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק - סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ...; זקף-קטן ... מונח רביע - היקף; השלישי: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, זמן לכלל ופוט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = טרסא - דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

רמז ל"ב מיל כתחומין לשבת מן התורה [בבלי סוטה ל,ב] בו ביום דרש ר"ע ... מר סבר תחומין (2000 אמה) דאורייתא ומר (רבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי) סבר דרבנן. והקרא (במ' מסעי לה,ה) אֶלְפִים בְּאַמָּה מגלה שיעור השטחים לתת בערי הלויים. ר' עקיבא סבר זאת ע"י גזרה שוה חוץ חוץ מהכתוב (שמ' בשלח טז,כט) אל-יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ אל הכתוב (במ' מסעי לה,ה) אֶלְפִים בְּאַמָּה וכפי ראינו (רש"י בבלי עירובין נא,א) הסביר את שרשרת הלימודים שזה כעין גזרה שוה מרבנן.

• טט - סוגיית תחומין נזכרת כאן במנין סוגיות "בו ביום דרש ר"ע" ועיקרה בבבלי שבת סט,א ועוד, עירובין לה,ב ועוד, סנהדרין סו,א ועוד. סוגיית תחומין אינה מוזכרת בבבלי סוטה ל,ב ולא בכל מסכת סוטה.
 • שיעור היציאה (במ' מסעי לה,ה) אֶלְפִים בְּאַמָּה לכולי עלמא הוא דרבנן, יש אומרים כי תחום י"ב מילן כגודל מחנה ישראל במדבר מוצע לומר כי שלוש פרסאות שהן י"ב מילין מרומז ב-

בראשית וישלח לג,יח: וַיִּבְאֵר יַעֲקֹב שְׁלֹם עֵיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בְּאַרְצָן כְּנָעַן בְּבִאֵי מִפְתֵּן אֲרָם וַיִּחַן אֶת-פְּנֵי הָעִיר:
בבלי שבת לג,ב וכן **בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עטו, ד"א וַיִּחַן אֶת-פְּנֵי הָעִיר**, נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן.

איזה תחומין קבע יעקב האם של י"ב מיל או של מיל (2000 אמה)? היות והיה לו מקנה רב אז איפה חנה המקנה האם בשדה שקנה (שלפי שכם היה קטן) או מחוץ ולא קרא לבהמות בשבת. או היה שדה גדול ורובע לעיר.

לג,יח) עֵיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בְּאַרְצָן כְּנָעַן - רביע ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וכאן מפרש קבע לו תחומין בשיעור שעשוי להיות מחושב כך שְׁלֹם עֵיר שָׁכֶם אותיות שָׁל (ממלת שלם) שָׁ (ממלת שכם) - מתקבל המלה שלש, גי' עי' (ממלת עיר) עולה לגי' פ, אות ר (ממלת עיר), גי' אות כ (ממלת שלם) וגי' אות ם (ממלת שלם) עולה לגי' ם, מתקבלת המלה פרס. יחד שלש פרס השווים 12 מיל. מסעי התשפ"ב הרב א"מ פרל הציע שְׁלֹם עֵיר = עש"ר מ"ל שָׁכֶם = שני, בסה"כ שני עשר מיל.

נתבונן בתבניות טעמים של (במ' מסעי לה,ה) וּמְדַלְתִּים מְחוּץ לְעִיר אֶלְפִים בְּאַמָּה

- **(במ' מסעי לה,ה) וּמְדַלְתִּים מְחוּץ לְעִיר** - גרשיים מונה רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל מערי הלויים לתחום שבת בכל מקום שישראל נמצא
- **את-פאת-קדמה** - מונח, אֶלְפִים בְּאַמָּה ירח-בן-יומו, קרני-פרה, שדומה לתרי טעמי, אך מיקומם ממוצע באמצע המלה ולא בראשה קצה ימין ולא בסופה קצה שמאל. כעין תלישא-גדולה להתריע על ענין תחומים של שבת שהיא לאו מיוחד ולוקין עליו ארבעים, תלישא-קטנה להתריע על למשל לאו הבא מכלל עשה בתחומי ערי הלויים כי היו אמורים לסמן תחום עיר לויים למשל לקליטת רוצח בשגגה ואיסור הריגתו ע"י גואל הדם בתחום העיר. (במקום אחר נדון האם רק שש ערי המקלט המפורשות מסמנות או גם שאר 42 ערי הלויים. וכן על מי חובת הסימון האם על אנשי העיר או בית דין של העיר, השבט, בית הדין הגדול)

מסקנות הלכתיות בבלי שבת סט,א תחומין ... משמע שלא מביאים קרבן על יציאת תחומין
מנחת חינוך פרשת בשלח מצוה כד

שלא נצא בשבת חוץ לתחום ... הנה לאו זה נמנה לאו בפני עצמו ואינו בכלל לאו ד-**(שמ' יתרו כז) לֹא-תַעֲשֶׂה כְלִמְאֵלָה** מצוה לב ועל לאו זה לוקין ארבעים, עיין הרמב"ם והרב המחבר כאן, ואין בו מיתת בית דין ולא כרת ולא חטאת רק לאו דמלקות, וכן הוא בבלי סנהדרין סו,א, ע"ש. ... לאו זה דתחומין כיון שהוא לאו דמלקות ואינו מאבות מלאכות אינו רק לאו ואינו עובר בעשה וגו'
ספר החינוך פרשת שופטים מצוה תקכ מצוה להכין שש ערי מקלט
 ... ואמרו ז"ל **בבלי בבא בתרא ק,ב** שרוחב דרך עיר מקלט צריך להיות שלשים ושתיים אמות. ובחמשה עשר באדר בית דין שולחין שלוחים לתן הדרכים, ואם נתרשלו בדבר כאילו שפכו דמים, ואמרו ז"ל **בבלי מכות יא,ב** שכל עיר הקולטת תחומה קולט. ויתר פרטי המצוה בסנהדרין ומכות ושקלים וסוטה.

מנחת חינוך שכל עיר הקולטת תחומה קולט. וידוע דאמות של תורה הן שוחקות והן עצבות לחומרא, עיין (טט: על כך) ב-בבלי ערובין ג,ב
 א"כ אם הוא (טט - הרוצח בשגגה) חוץ לתחום של (אמות) עצבות ובתוך תחום של (אמות) שוחקות נקלט ואסור להרגו, מ"מ גואל הדם ההורגו אינו נהרג עליו דילמא עצבות והוא חוץ לתחום של עצבות רק בתחום של שוחקות, וכבר כתבתי לעיל בחיבור זה (מצוה ת"ח אות ה')

טט - מספר החינוך בית דין אחראים על תיקון דרכי גישה לערי המקלט, ואם נתרשלו בדבר כאילו שפכו דמים, ממנחת חינוך נראה שהיה צריך להיות סימון לתחום עיר מקלט היינו לכל ערי הלויים. רק סמוך לציון התחום היה רצועה של ספק האם היא בתחום בוודאות (אמה עצבה) או בספק (אמה שוחקות). אמנם הנמלט נקלט ברצועת הספק, אבל גואל הדם ההורגו ברצועת הספק אינו נהרג עליו.
 אם כך אפשר, שבענין צד סימון התחום כמו בהתקנת דרכים, אם בית דין נתרשלו בדבר כאילו שפכו דמים. אפשר שכעין תלישא-קטנה מתריע על כך שהרי על כאילו שפכו דמים לא נהרגים. אבל אפשר שזה עונש לנפש ואז אפשר תלישא-גדולה מורה על כך ואילו תלישא-קטנה מורה על 40 מלקות ליוצא מתחום שבת.

אפשר ש-**אֶלְפִים** - ירח-בן-יומו **בְּאַמָּה** - קרני פרה מרמז על אמות עצבות (צורת ירח-בן-יומו, קעור שוקע, כחבל המדידה העצב) ועל אמות שוחקות (קרני פרה) וההתרעה לגואל הדם על איסור הריגה בתחום אבל על פטור מהריגה ברצועת הספק (אסור אבל פטור).

מנחת חינוך מצוה כד ... והנה מבואר בריש עירובין דפעמים משערין באמות שוחקות ופעמים משערין באמות עצבות וזה וזה לחומרה ... מביא בשם הרשב"א דאמה שוחקת יתירה על אמה עוצבת חצי אצבע וגו'
 טט - 2000 חצאי אצבע שוה 1000 אצבע, ארבע אצבעות בטפח וששה טפחים באמה לכן 24 אצבעות באמה.
 $1000 / 24 = 41.66$ אמה הפרש בין הגבול הנמדד באמה עצבה ובין הגבול הנמדד באמה שוחקת אחרי אלפיים אמה.

במדבר מסעי לה,כז:
וּמְצֹא אֶת-לְאֵל הַדָּם מְחוּץ לְגִבּוֹל עֵיר מְקַלְטוֹ וַיִּרְצַח נֶאֱלָ הַדָּם אֶת-הַרְצָח אִין לֹא דָם:
הַדָּם מְחוּץ - זקף-קטן זקף-גדול, גי' עולה 49 + 144 עולה מ"ט קד"מ עולה 193 = קצ"ג, גי' ק"ץ הפרש מתקע"ו עולה 193 - 576 = 383 שפ"ג, גי' פר"ק,

גבולות עיר מקלט ראה עיין **במדבר מסעי לה ד - ז** קרני פרה ותחומין, יש גבול במדידת חבל רפוי ומדידה בחבל מתוך **מְחוּץ** - זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות, שאפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. גואל הדם הרוצח את הרוצח בשגגה בתוך הגבול הפנימי של עיר המקלט נידון כרוצח, ההורגו בין שני הגבולות פטור מהריגה ברצועת הספק (אסור אבל פטור), ההורגו מחוץ לגבול החיצוני אין לו דם ולא נידון כרוצח. ע"כ התשפ"ב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותות האמנותי - התייחסו ק"ט, ט"ט, ש"ט - ששם המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ב; תמצית ההשערות; תאגוד, סלוק - סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשוט - מוציא מפשט; מרכא - מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים הלק מפרטיה מענין מסוים; מקא- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו- סדור שבחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא - פשוט, I; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביעי - 4; מונח רביעי - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה; (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי'ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, זמנו לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' שימצא; תישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-זדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיוו לנושא אחר בהלכה:

1.11 במדבר מסעי לג,א (התשפ"ג)

לא פורסם ב-התשפ"ג - שבת מטו"מ

במדבר מסעי לה,ב: והיו לכם הערים למקלט מנאול ולא ימותו הרצח עד-עמך לפני העדה למשפט:

[ספרי במדבר פרשת מסעי פיסקא קס] [במ' מס' לה,ב] והיו לכם הערים למקלט מנאול למה נאמר לפי שהוא אומר [במ' מס' לה,כז] וְרָצַח נָאֵל הַדָּם אֶת-הַרְצָח אֵין לוֹ דָּם: שומע אני יהרגנו בינו לבין עצמו ת"ל [במ' מס' לה,ב] וְלֹא יָמוּת הַרְצָח עַד-עַמְךָ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט:

במדבר מסעי לה,ג: והערים אשר תתנו שש-ערי מקלט תהיינה לכם: תבנית הטעמים הנשמעים כמו

[בר' א,א]

בְּרַאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: לפי-כך כתוב זה קשור לקבוצת הכתובים של הודאה בחידוש הבריאה ע"י הבורא וקבלת עול מלכות שמים של הבורא יתברך.

[של"ה פרשת מסעי תורה אור] ... מגלגלין חובה על ידי חייב [שבת לב א], וצריך להיות גולה למקום הדין, דהיינו מחנה לויה, כי

הלויים מצד הגבורה* כנודע [ריקאנטי פרשת תצוה דף ק"א ע"ד],

* הגה"ה והנה היו שש-ערי מקלט, עוד מ"ב עיר שנתנו ללויים גם כן היו קולטות. ואמרו [מכות י א] מה בין [לה,ג]

שש-ערי מקלט למ"ב ערי מקלט, [לה,ג] שש-ערי מקלט קולטות בין לדעת ובין שלא לדעת, ואחרים דוקא לדעת קולטות. וסוד

הענין, כי מ"ב הם נגד שם של מ"ב היוצאים מהגבורה, והעולם עלה במחשבה לברוא במדת הדין, על כן מ' [בר' א,א] בְּרַאשִׁית בְּרָא ' יוצא שם של מ"ב כמו שכתבו המקובלים [זהר ח"א דף ט"ו ע"ב]. וכן רמזו התוספות [חגיגה יא ב] ד"ה אין] בשם רבינו תם בסוד

מעשה בראשית שהוא שם של מ"ב. על כן מצד הדין צריך ביותר דעת וכוונה ומחשבה לקבל הגלות ולהמשיך עליו דין שמים [קבלת

עול מלכות שמים] לכפר. ו- [לה,ג] שש-ערי מקלט הם נגד ששה קצוות הכלולים מדין ורחמים, כי מתחלה עלה במחשבה לברוא

במדת הדין, ואחר כך שתף הקדוש ברוך הוא דין ברחמים, קולטות אף שלא לדעת.

[לה,ג] שש-ערי מקלט - מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב והיא כנגד [בר' א,א] אֶת הַשָּׁמַיִם אפשר שזה שיתוף מדת

הרחמים עם מדת הדין בבריאה וב- [לה,ג] שש-ערי מקלט זה מרחיב ברחמים, וקולטות אף שלא לדעת.

[במ' מס' לה,ג] שש-ערי מקלט תהיינה - הוויית תפקידן לקלוט, לא יחל עד שיהיו ששתן קולטות כאחד:

[לה,ג] תהיינה לכם - מרכא מרבה סלוק מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, [א] הוויית תפקידן לקלוט לא יחל עד שיהיו ששתן קולטות

כאחד: [ב] הגלות לעיר מקלט מוגבלת ע"פ [מלבי"ם] [לה,ט] לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם ר"ל לישראל שהרג ישראל

ולגר תושב שהרג גר תושב,

ראה [לה,ג] ב - שי, מרכא טפחא, מרכא סלוק

מסעו ספרו הקודם... ראה גם את ספרו "מקלט ופיקוד"...

[משנה מכות ב,ב"מ ד'] [*] להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבועבר הירדן ולשלש שבארץ כנען שנאמר [במדבר ל"ה] [במ' מס' לה,יד] אָתּוּ שְׁלֹשׁ הָעָרִים תַּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תַּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וגו' עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבועבר הירדן קולטות שנאמר [במ' מס' לה,ג] שש-ערי מקלט תהיינה עד שיהיו ששתן קולטות כאחד:

במדבר מסעי לה,ט: לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש-ערים האלה למקלט לָנוּס שָׁמָּה כָּל- מִפְּהַנְפֹּשׁ בְּשָׁנָה:

[ספרי במדבר מסעי פיסקא קס] [במ' מס' לה,ט] לבני ישראל, אין לי אלא לבני ישראל [שהרגו שוגג גולים] לגרים מנין ת"ל [לה,ט]

וּלְגֵר [לתושב מנין ת"ל] [לה,ט] וּלְתוֹשֵׁב בְּתוֹכְךָ, או כשם שהגר הוא גולה על ידי [שהרג] ישראל כך ישראל גולה על ידו של גר [על

שהרג גר] אמרת אם כשהרגו ישראל [לגר] פטור ק"ו שלא יגלה אלא אם הרגו ישראל [איינו] הרוג ואם הרג את ישראל נהרג:

[נושא אחד] [לה,ט] תהיינה שש-הערים האלה למקלט למה נאמר לפי שהוא אומר [במ' מס' לה,יד] אָתּוּ שְׁלֹשׁ הָעָרִים תַּתְּנוּ מֵעֵבֶר

לַיַּרְדֵּן שומע אני הראשונה שמפרישים תהיה קולטת ת"ל [לה,ט] תהיינה שש-הערים האלה למקלט מגיד הכתוב שלא קלטה

אחת מהם עד שהופרשו כולם, [נשים לב שלעיל למדו זאת מ- [לה,ג] כאן מ- [לה,ט].]

[מלבי"ם] [במ' מס' לה,ג] ז שש-ערי מקלט תהיינה לכם וכו' [במ' מס' לה,יד] ערי מקלט תהיינה, מפני שממ"ש [לה,ג] תהיינה לכם י"ל רק לאלה שבא"י שמהם מדבר כמ"ש כי אתם עוברים את הירדן, לכן אמר שנית [לה,ט] תהיינה בסתם אף לישראל שבח"ל:

ז [לה,ט] לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם ר"ל לישראל שהרג ישראל ולגר תושב שהרג גר תושב, וע"י ב- [מכות ח,ב] וב- [רמב"ם

רוצח פ"ה ה"ג,ה"ד]:

[בבלי מכות ח,ב] הכל גולין על ידי [הריגת] ישראל [בשגגה שאינה קרובה למזיד] וכו'. הכל גולין על ידי ישראל לאיתווי מאי? לאיתווי

עבד וכותי. חגיגה להא דת"ר: עבד וכותי גולה ולוקה ע"י ישראל, וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד. בשלמא עבד וכותי גולה ע"י

ישראל ולוקה, גולה - דקטליה, ולוקה - דלטייה; אלא ישראל גולה ולוקה ע"י כותי, בשלמא גולה - דקטליה, אלא לוקה אמאי?

דלטייה, [שמות מ"ב,כז] וַנִּשְׁאָיָא בְּעַמְּךָ לֹא תָאָר: - בעושה מעשה עמך! אלא אמר רב אחא בר יעקב: כגון שהעיד בו והוּסם. דכוותיה גבי

עבד שהעיד בו והוּסם, עבד בר עדות הוא? אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא: הכא במאי עסקינן - כגון שהכהו הכאה

[שמות מ"ב,כז] אֱלֹהִים לֹא תַקְלֵל וְנִשְׁאָיָא בְּעַמְּךָ לֹא תָאָר: שייך לקבוצת הפסוקים של קבלת עול מלכות שמים וחידוש הבריאה עבד [רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פ"ה ה"ג] ישראל שהרג בשגגה את העבד או את גר תושב גולה וכן העבד שהרג בשגגה את ישראל או את גר תושב וכן גר תושב שהרג את גר תושב או את העבד בשגגה גולה שנאמר [לה,ט] לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ב; תמצית ההשערות; אתנח, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבו; דראג – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, דמיון לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בענין חלק מ"ג מדות דר' שימצאל; תלישא-קטנא = טרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

(השגת הראב"ד) ישראל שהרג בשגגה את העבד או את גר תושב. א"א אין נראה כך מן ההלכה לפי שהוצרכו להביא עבד וכתיב מן הריבוי אלמא גר תושב אין גולין עליו ואין נהרג עליו ועוד (כי) **(דב' שפ' יט,ד) אָשֶׁר יָבֵה אֶת־רַעְהוּל כְּתִיב.**

(דב' שפ' יט,ד) וְהָהוּא דְבַר הַרְצֵם אֲשֶׁר־יָנוּס שָׁמָּה וְחָ אָשֶׁר יָבֵה אֶת־רַעְהוּל בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לְאִישׁ־שָׂגָא לֹא מִתְמַלְל שְׁלָשָׁם: **(רמב"ם רוצח ושמיירת הנפש פ"ה ה"ד)** גר תושב שהרג את ישראל בשגגה אף על פי שהוא שוגג הרי זה נהרג, אדם מועד לעולם, וכן גר תושב שהרג גר תושב מפני שעלה על דעתו שמתור להרגו הרי זה קרוב למזיד ונהרג עליו הואיל ונתכוון להרגו, וגוי שהרג את הגוי בשגגה אין ערי מקלט קולטות אותו שנאמר **(לח,טו) לַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל.**

כגון (רמב"ם סנהדריןפ"ז ה"ב) מת תחת ידו פטור, ואם הוסיף רצועה אחת על האומד א ומת הרי החזן גולה, ואם לא מת הרי החזן עבר על מצות לא תעשה שנאמר לא יוסיף, והוא ב הדין לכל מכה את חבירו שהוא בלא תעשה, ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו צוה הכתוב שלא להכותו על רשעו קל וחומר לשאר כל האדם, לפיכך כל המכה את חבירו אפילו הכה עבד הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה, אבל אם יש בה שוה פרוטה הואיל והוא חייב לשלם ממון אין אדם משלם ולוקה כמו שביארנו בכמה מקומות.

(בבלי מכות ט,א) שאין בה שוה פרוטה, דא"ר אמי א"ר יוחנן: הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה, ולא מקשינן הכאה לקלה. חזין מעל ידי גר תושב וכו'. אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא, אימא סיפא: גר תושב גולה ע"י גר תושב! אמר רב כהנא, לא קשיא: כאן בגר תושב שהרג גר תושב, כאן בגר תושב שהרג ישראל. איכא דרמי קראי אהדדי, כתיב: לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהייה שש הערים, וכתיב: והיו לכם הערים למקלט, לכם - ולא לגרים! אמר רב כהנא, ל"ק: כאן בגר תושב שהרג ישראל, כאן בגר תושב שהרג גר תושב. ורמינח: לפיכך, גר ועובד כוכבים שהרגו - נהרגין; קתני גר דומיא דעובד כוכבים, מה עובד כוכבים - לא שנא דקטל בר מיניה ולא שנא דקטל דלאו בר מיניה נהרג, אף גר - לא שנא דקטל בר מיניה ולא שנא דלאו בר מיניה נהרג! אמר רב חסדא, ל"ק: כאן שהרגו דרך ירידה, כאן שהרגו דרך עלייה; דרך ירידה דישאל גלי - איהו נמי סגי ליה בגלות, דרך עלייה דישאל פטור - הוא נהרג. א"ל רבא: ולא ק"ו הוא? ומה דרך ירידה דישאל גלי - איהו נמי סגי ליה בגלות, דרך עלייה דישאל פטור - איהו נהרג? אלא אמר רבא: באומר מותר. א"ל אביי: אומר מותר - אנוס הוא! א"ל, שאני אומר: אומר מותר - קרוב למזיד הוא. ואזדו לטעמייהו, דאיתמו: כסבור בהמה ונמצא אדם, כנעני ונמצא גר תושב - רבא אומר: חייב, אומר מותר - קרוב למזיד הוא; רב חסדא אומר: פטור, אומר מותר - אנוס הוא.

(ספרי זוטא (הורוביץ) (במ' מס' לה,יד) ערי מקלט תהיניה: (לה,טו) לַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם, פרט לגויים. לפה (לפי) שאמרתה אם חרבו ימנו אחרות תחתיהן חזרו הראשונות ונתיישבו לא יחזרו אלו (הראשונות) למקומן (לתפקידם כערי מקלט) מעתה (?) ת"ל **(לה,יד) שש־ערי מקלט תהיניה** והשניות חוזרות למקומן. לפה (לפי) שנאמר **(במ' מס' לה,כה) עַד־מֹות הַפְּהָן הַגָּדֹל** (או **(במ' מס' לה,כח) עַד־מֹות הַפְּהָן הַגָּדֹל**) הרי הכהן הגדול שהרג ומנ' שיגלה אמר **(במ' מס' לה,טו) בַּשִּׁנְיָה** פרט למזיד:

(לה,יד) שש־ערי מקלט – מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. אם עיר מהראשונות חרבה ממנים עיר אחרת. **(לה,יד) שש־ערי** – מקף כבורר בין מעמד שש הערים שקבעו משה ויהושע ובין מעמד ערים אחרות שימנו בגלל חרבן הערים שמונו ע"י משה ויהושע. **(לה,יד) תהיניה** – סלוק כמגביל את העיר החלופית לשמש כעיר מקלט עד שתתישב עיר המקלט מחדש ותחזור ליעודה כעיר לויים ועיר מקלט.

הרוצח בשגגה גולה לעיר מקלט **(במ' מס' לה,כח) עַד־מֹות הַפְּהָן הַגָּדֹל**. מוצע לומר ש-**(ספרי זוטא)** מתכוון לכתוב זה ולא ל-**(לה,כה)** מפני שבעזרת טעם טפחא של **(לה,כה) עַד־מֹות** בתפקיד שנוי **(ספרי זוטא)** משלב כאן מצב "הרי הכהן הגדול שהרג" ומנ' שיגלה (כהן גדול, כלל ישראל, גר, תושב) אמר **(במ' מס' לה,טו) בַּשִּׁנְיָה** פרט למזיד: **(לה,כה) בַּשִּׁנְיָה** – סלוק מגביל שלא כל שגגה מביאה לגלות, כגון מצב קרוב למזיד.

(בבלי מכות ז,ב) אמר רבא, אימא: פרט לאומר מותר. א"ל אביי: אי אומר מותר - אנוס הוא! אמר ליה שאני אומר: האומר מותר - קרוב למזיד הוא. אימא **(רמב"ם הלכות רוצח ושמיירת הנפש פ"ו ה"ט)** השונא שהרג בשגגה אינו נקלט שנ' **(במ' מס' לה,כג) והוא־לְאִישׁ־אֹיֵב לוֹ**, חזקתו שהוא קרוב למזיד, ואי זהו שונא זה שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האיבה, וכן אם נכנס לקרן זוית והמיתו שם בשגגה, או שדחפו בגופו, או שנתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע, או שעלה על דעתו שמתור להרוג, או שנתכוון להרוג את זה והרג את זה, אפילו נתכוון להרוג גוי או בהמה ונמצא ישראל, הרי כל אלו קרובין למזיד ואינן נקלטין. **(בבלי בבא קמא לב,ב)** אמר רב שמואל בר יצחק: בסותר את כותלו. איבעי ליה עיוני! בסותר בלילה. בלילה נמי איבעי ליה עיוני! **(בסותר את כותלו ביום לאשפה.**

בסותר בלילה (רמב"ם רוצח ושמיירת הנפש פ"ו ה"ו) כיצד, הזורק אבן לרשות הרבים והרג, או הסותר הרבים והנפלה אבן והמיתה, בין שסתרו ביום בין שסתרו בלילה, הרי זה קרוב למזיד ואינו נקלט מפני שזו פשיעות היא שהרי היה לו לעיין ואחר כך יזרוק או יסתור.

בסותר (רמב"ם רוצח ושמיירת הנפש פ"ו ה"ז) סתרו לאשפה בלילה אם הרבים מצויין בה הרי זה קרוב למזיד ואינו נקלט ואם אין הרבים מצויין בה כלל הרי זה קרוב לאנוס ופטור מן הגלות.

במדבר מסעי לה,טו: **וְאִם־בְּכָלִי בְרַזְלָא וְהִפְהוּ וְיָמֹות רַצְחָה הוּא מֹות יָמֹות הַרְצָחָה:** **רש"י (במ' מס' לה,טו) וְאִם־בְּכָלִי בְרַזְלָא וְהִפְהוּ** - אין זה מדבר בהורג בשוגג הסמוך לו, אלא בהורג במזיד. ובא ללמד שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי להמית, שנאמר בכלום: 'אשר ימות בו', דמתרגמינן: 'דהיא כמיסת דימות ביה'; חזין מן הברזל, שגלוי וידוע לפי הקדוש ברוך הוא שהברזל ממית בכל שהוא, אפילו מחט; לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור לכתוב בו 'אשר ימות בו' (ראה ספ"ב קס). ואם תאמר: בהורג בשוגג הכתוב מדבר! הרי הוא אומר למטה: 'או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות' וגו' (להלן, כג); למד על האמורים למעלה, שבהורג במזיד הכתוב מדבר. קריאה עם פסק **ברזל וְהִפְהוּ** - דרגא פסק תביר, הפסק מתאר את מחט המתכת כפרש"י שהברזל ממית בכל שהוא, אפילו מחט; לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור לכתוב בו 'אשר ימות בו' (ראה ספ"ב קס).

קריאה ללא פסק **וְאִם־בְּכָלִי בְרַזְלָא וְהִפְהוּ וְיָמֹות** – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים להכאה הממיתה בלי שיעור בכלי ואלו כלי מתכת והמכה בהן חלה עליו ההגדרה **רַצְחָה הוּא** – מונח אתנח, הורג במזיד.